Poštarina plaćena u gotovom

USTAŠA

VIJESNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

GOD. XII. ZAGREB, USKRS 1942. BROJ 14—15

USTAŠKA VOJSKA IZ LOGORA KREĆE NA SVOJ OSLOBODILAČKI REVOLUCIONARNI POHOD

USKRSNE ČESTITKE POGLAVNIKU U EMIGRAČIJI

U GLAVNOM USTAŠKOM STANU CIJENA 4 KUNE

USTAŠA

VIJESNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

GOD. XII. ZAGREB, USKRS 1942. BROJ 14—15

U osvitu Hrvatskog Uskrsa

U danima hrvatskog jada i u korizmama naših mučeništva plakali smo s tužaljkama psalama u ritmu grča i pokajanja, blijedili uz plamsaj voštanice i tihi šapat Hrvatske. Nju, sveticu i mučenicu, majku i patnicu našu osjećali smo, kao vlastitu bol u tami velikog petka, kad duša boli od gorčine i očajanja pred mračnim sjenama robovanja i kad se kao blijedi odraz praskozorja javljala prva zraka našeg Uskrsa i našeg uskrsnuća. Našeg — hrvatskog.

Uskrs! Uskrsnuće Hrvatske!

Ispunjenje naših misli i posvećenje naših Rakovica, blagoslov naših Šestina i križnih osamvjekovnih postaja, završetak naših lutanja i trpljenja — život i smirenje Hrvatske. To smo tražili u osvjetljenju žrtava i grobova, to smo nosili u našim mislima i u našim pokoljenjima. Uskrs legendarnih likova i vremena, koji će proći kao šum našeg mora preko naše blagoslovljene zemlje i starih znamena našeg svetog državnog prava, da se podigne vjekovna snaga i slava hrvatskih pokoljenja, zapretana u zbivanju borbe na prelom svjetova. Očeličeni našim nacionalizmom, čekali smo uskrs vjekova i smirenje s neodoljivom čežnjom za životom. Kako smo voljeli život i novi zanos preporodnih i revolucionarnih dana!

Ubijeni zamiranjem tražili smo život, ponižavani robovanjem tražili smo slobodu, uništeni samrtničkim graktanjima čeznuli smo za zvonjavom naših uskrsnih zvona, koja će se razliti kao smirenje preko naših brazda i maslinika i izgubiti u šumu valova, kao pjesma pokoljenja i pobjede!

U posljednjoj godini našeg robovanja, kad su se korizmenim razdobljem nadvile nad Hrvatsku prijeteće slutnje prokletstva, završeno je mučenje i mrak naših velikih petaka, završena je naša Golgota i mi smo svetom zvonjavom pošli u život i u slobodu!

Blagoslovljena godina 1941.

Godina naše revolucije i naše države!

Države Hrvatske!

.... Revolucionarni pohod prešao je preko naših ispaćenih čekanja i nadanja i sa zvonjavom uskrsnih zvona rasprsnuli su se oni podzemni lanci, koji su nas sapinjali kao teški jaram robovanja. Tada su zvonili uskrsni zvonovi!

Sjećate li se te pjesme tonova, koja je pred godinu dana zvonila našim dušama i zanosima? Jeste li osjetili da je to brujanje i ključanje naše iskonske snage i nacionalizma, da je to uskrsna pjesma Hrvatske koja je prošla našim priviđenjima kao svečani i blagdanski pohod Boticcellijevog Primavere?

Uskrsna zvonjava: naša sloboda!

S tim blagoslovom pošli smo u život, da izgradimo plodove naše revolucije, da izgradimo našu državu — Hrvatsku! Kako su to čudne riječi s vidika osamvjekovnog mučeništva i uskraćivanja! Našli smo svoje smirenje, svoj život i svoju budućnost — u svojoj državi!

Prošla je već godina dana od tih povijesnih časova, godina pobjede i napora, godina žrtava i izgrađivanja, iza nas je rad, a pred nama je nova budućnost, pred nama je život u uskrsloj, slobodnoj, cjelokupnoj i Velikoj Hrvatskoj!

U godini dana slobode, naša je snaga još čvršća, naša je vjera još veća, vjera u našu grudu i u našu revolucionarnu snagu, vjera u našu budućnost i smirenje, vjera u Poglavnika i novu, vječnu, Veliku Hrvatsku!

P—o.

Na izvorima našeg revolucionarnog preloma

Smisao našeg nacionalizma i naše države

Kad su se veliki ljudi htjeli narugati onome što imade drskosti da se naziva čovječanstvo, onda su otišli svoje ideje propovijedati životinjama. I, zanimljivo, životinje su ih razumjele. Možda bi i veličinu hrvatskog 10. travnja trebalo otići propovijedati pticama nebeskim, divnim ribama ili kamenju, priroda zna što znači sloboda i ona bi taj datum razumjela. Da nije bilo djece, dakle onih u kojima još nije povriješena priroda, Bog bi bio dao glas kamenju da ono slavi ulazak njegova Sina u Jeruzalem; ljudima teško je tumačiti velike stvari. Možda je najbrže shvaćaju — kakove tragedije čovjeka — najjadniji od ljudi: računđije. Ne shvaća računđija stvari u njihovoj veličini, ali shvaća on u njima ipak njihovu pozitivnost. Zato bi i računđijama bilo lako tumačiti 10. travnja. Oni shvaćaju pozitivnost toga datuma. — Praktičar shvaća što znači imati svoju državu.

U činjenici svoje države taj je momenat, praktična njezina vrijednost, tako jak i upadan — da mnogi i u svim borcima za svoju državu ne vide drugo do praktičare. Oni im ne će priznati nikakova idealizma, ništa pjesničkoga, to se priznaje samo onima što žive u magli. »To su praktičnjaci, računđije, ljudi njihova mišljenja su jedino: obrt, trgovina, vojska, novčarstvo. A — i u računu su se prevarili!«

Neka se ne boje ta gospoda da će ovdje biti upozoravani da su borci za hrvatsku državu svoju borbu započeli i vodili onda kad su naivnjacima oni sami dokazivali da je uspjeh te borbe vrlo daleko, da ga mi možda nećemo dočekati, da su borci za hrvatsku državu obračunali s tamnicama i vješalima, a to svakako ne odaje duh praktčara. Nećemo na to podsjećati. Ono su bili pjesnici, ali tko će se mučiti pa odkrivati pjesnike u onima koji nisu nijedne pjesme napisali! — Upozoravamo na one koji su i među našim građanskim krugovima nosili ime pjesnika, upozoravamo na hrvatske žrece i vidovnjake, na hrvatske razdirače svemirskih koprena, — koji su bili nacionaliste. Ako su oni u toj ideji i od nje živjeli i za nju patili, onda ta ideja svakako zaslužuje da ju se ozbiljno promotri.

Što znači svoja država? Jedino ograničeni ne vide u toj ideji ništa drugo do gospodarske i novčarske važnosti. Jednako kao što sam ograničeni u borbi za svoju kuću ne vidi ništa drugo do borbe za jednostavnim krovom nad svojom glavom. Koliko je problem svoje države dublji i složeniji! (Jednako kao što je pitanje svog doma duboko i složeno.) Nije to pitanje jedino gospodarskog uređenja svijeta — mi znamo naroda koji su vrlo dobri gospodari, pa zahtjeva za svojom državom nikad nisu ozbiljno postavili.

Postojale su u Evropi pojedine države i grčevito se bdjelo nad njihovom nezavisnošću i za ekonomizma, ali nije to bio nacionalizam. I nezavisnost pojedinog poduzeća i njegova tržišta budno se pazi, pa ipak nije to idealizam. Nacionalizam rodio se u pjesničkom razdoblju, on je proživljavao svoju krizu s pobjedničkim nadiranjem ekonomizma, i on se opet razmahao sa slomom ekonomizma — nacionalizam i račun ne idu zajedno, nacionalizam je idealizam. A sad da vidimo njegov zahtjev, jer bit nacionalnog idealizma nije u uživanju što smo spomenuli neku idealnu vrednotu, nego u zahtjevanju.

U najdubljoj svojoj definiciji, nacionalizam je zahtjev za slobodom. Znamo sve one »paradokse« koje će nam iznijeti protivnici nacionalizma, kad smo rekli da je to u najdubljoj svojoj biti zahtjev za svoju slobodu, što više, mi idemo i dalje pa tvrdimo da je to zahtjev ne samo za slobodom jednog naroda, nego zahtjev za slobodom pojedinca. (— Autoritatizam i sloboda!? — Čudite se samo svi vi, gospodo demokrati!) Ako kažemo da je nacionalizam zahtjev za slobodom, ne kažemo time da je to zahtjev istovjetan sa zahtjevom da svatko radi što ga volja, nacionalizam je zahtjev da se bude jak. Prava sloboda sastoji se u tome. Sloboda raditi što je čovjeka volja, i bez obzira na to da li je takova sloboda ostvariva ili nije, samo je prividna sloboda. Čovjek može biti slobodan da mlatari kako i kuda ga volja, ali on nije slobodan, ako ne osjeća u sebi snagu; kukavelj nije slobodan, pa bio on lišen okova kojih mu drago. A moderni je čovjek bio kukavelj. Neka se nitko ne čudi tome izrazu. Bio je kukavelj, jer je osjećao manjak nečega u svojoj duši što mu je baš najpotrebnije da bude jak. Moderni čovjek nije imao u svojoj duši tog najpotrebnijeg, i ne treba se tu dati ničim obmanuti. Pa ni vikanjem: »dostigli smo metu za kojom je čovjek kroz sva svoja pokoljenja težio!«

Mi smo prirodne »okove« razbili. Mi smo slobodu krivo shvatili misleći da se sloboda može i bez snage imati, pa smo razbili okove, koji su preduvjet svake snage svega u prirodi pa i čovjeka. Sloboda duhovna i sloboda čovjeka nije isto. Sloboda duhovna nijekanje je svih okova, čovjek bez okova ne može biti slobodan, jer bez okova ne može biti jak, a bez snage nema slobode; kukavelj nije slobodan. To je država u prvom redu, VRAĆANJE »OKOVA« ČOVJEKU.

Znam kako sam zahvalnu rečenicu izrekao za sve govornike demokratskih klubova, koji će ju razglabati kao što su i »mudri znaoci Pisma« u širokom luku prinosili prst svojim namrštenim čelima i u koja nikako nije mogla ući nauka »o jarmu, koji jedino nosi slobodu«. Oni o slobodi raspravljaju, mi ju ostvarujemo. Oni se u svojim raspravama mogu upirati na duhovne definicije, mi koji slobodu ostvarujemo imademo jednu jedinu predpostavku i jedan jedini put — čovjeka, koji je jedinstvo zamaha i okova.

Kako ćemo mi slobodu ostvariti, to je naša stvar. Ako ih to pitanje doista zanima, onda im u svoj ozbiljnosti kažemo samo to da smo i mi — u svoje vrijeme — zadrhtali pri dodiru sa metafizičkom slobodom, pa ipak osjećamo da nemamo za čim žaliti. Baš zato jer smo osjetili i jednu i drugu slobodu, jedino mi možemo zdravo suditi.

Ali sve to pomalo već prelazi u razgrađivanje novoga stanja, a nama nije bila svrha da to činimo. Mi smo se htjeli duhom zaustaviti u prelomu, jer to je 10. travnja, prelom u životu hrvatskog naroda.

Mi ovdje namjerno nismo govorili o zanosima kojima je rodio 10. travnja. To su stvari divne, ali oni su posljedica, a nama je bilo stalo da motrimo polaznu točku, uzrok daljnjih naših zanosa. Ni to nije ovdje dabome potpuno učinjeno, jer da bi se jedan prelom podpuno razgradio, trebalo bi mnogo više redaka. Ali učinjen je pokušaj, jer, na koncu, i samima nama je stalo da se zagledamo u uzroke i izvore svojih oduševljenja.

10. travnja je bio prelom u životu hrvatskog naroda, tog je dana sav naš život postavljen na drugu osnovicu, vraćeni smo prirodi, vraćeni smo sebi, a to znači — možemo računati na život kroz vjekove kao što je priroda vječna.

FRANJO TRBUHA

Hrvatski narod u Hrvatskoj Državi

Narod i domovina - nacija i država

> *Zdravo da si domovino moja. Zdravo neviđena, nenađena, mrtva i živa ljubavi moja. Kada budem burama disao, kišama se znojio, morima se sjajio, zvijezdama gledao, planinama se rebrio, vulkanom govorio i oblakom se ogrtao, bit ćemo jedna duša i vjenčat ćemo se.*
>
> *(A. G. MATOŠ)*

Hrvati su na Gvozdu izgubili bitku, dapače tu je našao smrt i sam Petar Svačić, hrvatski kralj, ali time ne samo da Hrvati nisu bili pobijeđeni, niti su kao takvi izgubili svoju slobodu, već su što više, organizirani državnom organizacijom bilo to u državnopravnom pogledu gledanom iz unutarnje strane, bilo pak u međunarodnom pogledu gledanom iz vanjske perspektive, samovoljno na temelju međudržavnog ugovora izabrali Kolomana (a ne mađarskog kralja) svojim kraljem. Ovaj čin razjašnjava činjenicu, da Hrvati u dvanaestom stoljeću, kada još sam fiziološki proces uoblikovanja kod nekih naroda nije bio, tako reći, ni započeo, ili — u koliko je gdje i započeo — nije se mogao odrediti njegov karakter, jer su specifične energije djelovale nejasno i neodređeno, nisu bili kakva slučajna i bezizražajna etnička masa još u podpunom besvijesnom biološkom nagomilavanju jednokrvnog staničja, već su bili staložen i svijestan narod s jasno izraženom tendencijom, nedjeljivo vezan uz tlo, uz domovinu i što više organiziran državnom organizacijom, koja se mogla ogledati s ostalim europskim državama. Kolomanovi nasljednici nastojali su Hrvatsku svim mogućim intrigama i različitim nasiljima politički zarobiti i tako od nje učiniti zarobljenicom svoga kraljevstva. Koliko su u tome uspjeli pokazuje povijest, ali ipak uza sve to nije im ni za čas uspjelo pomutiti svijest o političkoj individualnosti hrvatskog naroda, svijest o vlastitoj državi, koja je — iako je u svom očitovanju bila podvrgnuta različitim nasilnim korekturama, samovoljnoj logici vladara i imperijalističkim težnjama drugog dijela države — sačuvala jednako u povijesti kao i u tradiciji čistu uspomenu na narodnu državu, koju je projektirala s čitavim njezinim formalnim, duhovnim i nacionalnospecifičnim sadržajem i geopolitičkim značenjem u nekom nadnaravnom, svetom i mističnom pojmu domovine. U tom se identificiranju pojmova domovine i države najjasnije i može osjetiti ritam i karakter hrvatske povijesti, supstancijalnost hrvatske duše ,koja je sva protkana borbenim idealizmom slobode, istine, pravde, etičnosti i duhovnim univerzalizmom zapadnjačke kulture, jer »Hrvatstvo je sinovnim za sve, što je lijepo i dobro stvorio evropski zapad«.

Borbom, intenzivnom i ustrajnom borbom kroz dugih osam stoljeća Hrvati grade i učvršćuju pregaranjem, naporom i znojem, svojm krvlju, odrubljenim glavama Stjepana Tomaševića, Zrinskog i Frankopana, ispršenim Gupčevim tijelom, prostrijeljenim E. Kvaternikom i Radićem, izmrcvarenim Šufflayem i Javorom, kostima mnogih nepoznatih junaka nacije izginulih po različitim bojištima Hrvatske, pa i Europe, svojim žrtvama po zatvorima, tamnicama, svojim umom i srcem, dušom i tijelom, vječne temelje svojoj hrvatskoj domovini, hrvatskoj misli i slobodi — hrvatskoj državi. Tu borbu kao biološki i politički iskristalizirana ličnost s izrazitom težnjom osamostaljenja, Hrvatska s jedne strane vodi mačem u ruci protiv osvajanja vanjskog neprijatelja, a s druge strane opet unutarnju borbu protiv političkoga zapostavljanja i raznovrsnih doktrina svejednog karaktera, koje su u tkivo hrvatskog naroda uštrcane, da barem, ako već ne mogu podpuno uništiti njegovu nacionalnu svijest, pa prema tome raštočiti organizam, poništavaju njegov aktivitet ili barem za neko vrijeme stave u atmosferu nacionalne ravnodušnosti. Ali takav nije mogao biti svršetak, jer »na našoj grudi učiniše nas Mrtvi onim, što jesmo«, učiniše nas zaručnikom domovine, zaručnikom udovice hrvatskog kraljevstva (Kip domovine), a sloboda nas je desetog travnja 1941. godine »vjenčala« i time je Hrvatska postala Nezavisnom Državom Hrvatskom.

Poglavnik

Uskrsnućem hrvatske države Hrvatska je dobila viši duševni sadržaj i očitiji izražaj, jer je time postala sama svojim subjektom, gospodarom i zaštitnikom, postala je »jedinstvo narodnog života« bez staleške, socijalne ili bilo kakove [illegible]istokracije, postala je aktivni elemenat, koji državnom logikom, prirodnom snagom naroda ostvaruje u njegovim materijalnim interesima i različitim drugim uspjesima ekonomskog i strukturnog karaktera, a duhovne i umne energije konsolidira u višem redu spoznaje državnog i kulturnog života. Ona nije država, koja bi svojim državljanima samo propisivala zakone, ubirala poreze i vršila policijsku službu, da na taj način reprezentira svoje svijesno vremensko trajanje, nego postavlja sebi i druge uzvišenije ciljeve, tj. da osigura narodu svestrano blagostanje, i što je najvažnije, da odgoji podmladak u hrvatsko-ustaškom duhu, koji će biti »sol zemlje svoje« i požrtvovni branioci i iskreni vjernici hrvatskog nacionalizma, jer je »narod samo onda dostojan tla i kraja baštinjenog, kada ga svojim djelima i vještinama poljepšanog preda svojim potomcima«.

Svojom slobodom, svojom državom Hrvatska je osjetila neku mesijansku dužnost prema čovječanstvu; osjeća potrebu da mu nešto reče, da za njega nešto učini i da mu, ne bojeći se kritike povijesti, pokaže Nezavisnu Državu Hrvatsku nakon jednogodišnjeg opstanka.

LJUDEVIT DOLENČIĆ

Hrvatska država izvor naše snage i našeg blagostanja

Žrtvama do slobode — radom do sreće

Kada seljak izore polje i zasije brazdama sjeme, okrene se još jednom prije nego što će napustiti svoju zemlju, da vidi u što mu muka. A kada nakon nekog vremena dođe na to isto polje i vidi plodove svoga rada, vidi nagradu svoje muke, tada zaboravi na sav trud, na sve poteškoće, na koje je nailazio obrađujući djedovsku zemlju, a dušu mu zalije val blaženstva i sreće. Tada nestaje svakidašnjice, nestaju sitne male stvari, gube se kapljice znoja, a preko svega razabire se samo zlatno klasje — plod dugog i čestitog rada.

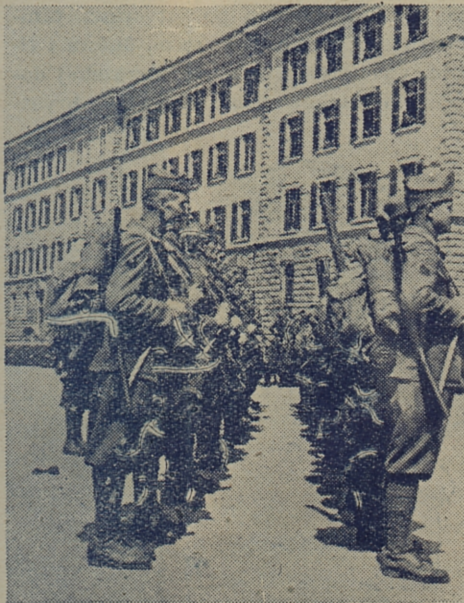
Čitava naša zemlja, čitava Hrvatska, nije ništa drugo nego jedna djedovska njiva, namijenjena nama od naših djedova, njiva koju su obrađivali naši pređi, polje za koju se je čitavi hrvatski narod borio stoljećima i koju je ljubio ljubavlju većom nego svoju djecu i prijatelje. I nad tim poljem sagibala su se mnoga hrvatska leđa, to polje nastojali su stoljećima naši djedovi obraditi tako, da će moći hraniti njihovu djecu, stoljećima su se borili za njezinu slobodu, žrtvovali su sve, da ta djedovska njiva bude njihovo vlasništvo i da na njoj i njome vladaju samo Bog i Hrvati.

Bog i Hrvati!

I svaki puta, kada su se god hrvatski sinovi vraćali k tom sveopćem hrvatskom polju, svaki puta kada su prišli k našoj zemlji, da je unaprijede, da je pridignu i usreće, osjetili bi da nijesu gospodari te zemlje, da ima netko tko nastoji tu zemlju prisvojiti za sebe, tko želi živjeti od te zemlje, koristiti se njome, koji želi, da ta zemlja ne nosi hrvatsko ime nego da bude polje tuđeg gospodstva. Tada su se Hrvati još više pripili uz hrvatsku zemlju, tada su postali još veći njezini poklonici, tada su je upravo obožavali, jer su osjetili da će samo opstankom te zemlje i oni opstojati. A kada su postali svijesni, da je hrvatska zemlja bitni preduvjet njihovog opstanka, kada su postali svijesni, da nestankom hrvatskog imena prestaju živjeti kao narod ravan drugima, tada su čvrsto odlučili, da će se boriti za svoju zemlju i da će uništiti svakog tko će pokušati tu hrvatsku zemlju svojatati.

Tu moramo tražiti bitnu točku hrvatske borbenosti.

Prožeti tom svijesti Hrvati su se borili protiv svakoga, tko je pokušao svojatati hrvatsku zemlju, oni su se digli protiv onih, koji su držali hrvatski narod u ropstvu, oni su ubijali one, koji su pljačkali i uništavali plodave njihovog rada. Jednom su bili slabe, drugi put bolje sreće u toj borbi, ali iza svakog neuspjeha, iza svakog poraza iza svake žrtve u hrvatskim redovima nije slabila borbena i odporna svijest, u hrvatskim redovima nije slabila volja za borbu protiv onih, koji su nastojali gaziti narodna prava i ništiti teško stečene pravice. Iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće rasla je hrvatska vjera u pobjedu, množile se žrtve, javljali se i nestajali borci, ali narod kao cjelina ostao je uvijek isti, nepobjeđen, neuništen, vječno odporan, svjež — vječan. Čudili su se mnogi toj narodnoj žilavosti, toj odpornosti, nijesu mogli pojmiti, da jedan narod, koji se je stoljećima borio na granicama Europe, koji je desetljećima lio svoju krv i za sebe i za druge, da taj narod još uvijek ima toliko snage, da se u svako doba digne protiv ugnjetavača i tirana.

Ustaše prije povratka u domovinu

Odakle im toliko snage?

Oni nijesu znali, ili se nijesu htjeli sjetiti, da je hrvatski narod imao svoju državu, jaku, veliku državu, da je hrvatski narod imao svoju vojsku, svoju upravu i svoga hrvatskoga kralja. Sve je bilo hrvatsko. Kralj, činovnici, vojska i narod. I u toj svehrvatskoj državi vladali su samo Hrvati. Svirepa sudbina, koja je upravljala sudbinom hrvatskoga naroda, dodijelila je hrvatskom narodu ropstvo. Došlo je ropstvo, došli su tirani, a s njima i plodovi ropstva. Došao je tuđinski kralj, došlo je mnoštvo strvinara, koji su se bacili na izmučenu Hrvatsku, da otmu još ono malo što je ostalo. I kao da se je prokletstvo namjenjeno hrvatskom narodu oborilo na njeg u jedno povijesno razdoblje, kao da su se sve vidljive i nevidljive sile urotile protiv nas — kao da nam je Usud namijenio propast, jer život je hrvatskoga naroda postao tako težak, a prilike tako očajne, da je samo vjera mogla očuvati borbeni hrvatski duh. I koliko su god bile te prilike teške, koliko je god bilo stanje beznadno, koliko je god vrijeme iziskivalo žrtava — hrvatski narod ostao je ipak čvrst i snažan, vjeran i odlučan, hrvatski je narod ostao do dana današnjega, jer je vjerovao u svoju državnost.

Hrvatska država.

Uz tu misao, uz pojam hrvatske države, u hrvatskim su se dušama budila sjećanja na dane hrvatske samostalnosti, na dane hrvatske moći i slave, hrvatskim srcima zavladao je silni jaki osjećaj nepobjedivosti, borbene samosvijesti i vjere u pobjedu, uz pojam hrvatske države budila se silna snaga koja je upravljala hrvatskim narodom i vodila ga putem borbe s očima uprtim u pobjedu. Bit, jačina i snaga hrvatske borbenosti jest vjera u uspostavu vlastite države Hrvatske. Ta misao — misao hrvatske samostalnosti i hrvatske države bila je toliko jaka da je nijesu tirani mogli uništiti stoljećima, bila je toliko svježa, da nije mogla izblijediti vjekovima, bila je toliko suvremena, da je vječno i u svako doba prožimala svaku česticu hrvatskog narodnog bića jednom neopisanom snažnom vjerom u uspjeh.

Uskrsnuće hrvatske države!

Uskrs, to je bila konkluzija križnog puta i Golgote, uskrs je nužna posljedica žrtve i križa, uskrs jest nagrada onima, koji su žrtvovali i snaga onima, koji su vjerovali.

Jednog Uskrsa uskrsnula je Nezavisna Država Hrvatska. Zajedno sa svetim zvonovima, koji su sjećali hrvatski puk jednog velebnog uskrsnu-

ća, brujali su glasovi sreće i pobjedni zvuci slobode. Sa zvucima uskrsnih zvonova kao da se prelio preko svih hrvatskih duša val blaženosti i smirenosti, kao da je svaka hrvatska duša osjetila smirenje, da je osjetila nešto, što smo željeli, nešto čemu smo se veselili, nešto što su nam obećavali naši djedovi i što je došlo nenadano makar stoljećima iščekivano.

Tada smo poput onog seljaka zaboravili na sve žrtve, tada smo zaboravili na svu krv, na sva pregaranja, na sve boli i patnje, tada smo se svi predali uskrsnom blagdanskom raspoloženju proživljavajući u punini slobodu. Sloboda je ispunila hrvatske duše, sloboda je postala sadržaj uskrsnih razgovora, sloboda se osjećala proljetnim zrakom i kao da je tim slobodnim zrakom vibrirao žamor svih naših djedova-boraca svih naših mučenika, vojnika, seljaka i vjernika, kao da su svi došli ovamo na zemlju, da se ujedine s nama u jednoj velikoj i snažnoj zahvali Svemogućem na ovoj dragoj, željkovanoj, svetoj slobodi.

Proživjeli smo uskrs Nezavisne Države Hrvatske.

Od tog velikog — najvećeg Uskrsa hrvatskog naroda prošla je jedna godina slobode, prošla je godina slobodnog rada, slobodnog razvitka i dostojne borbe. Danas, nakon godinu dana možemo se i mi kao i seljak obazrijeti na hrvatsku njivu da vidimo u što smo utrošili našu muku, da vidimo, kakova je sjetva, pa da se prema toj sjetvi možemo nadati obilatoj žetvi. Obazrimo se danas na naš rad u slobodnoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, analizirajmo naša djela, ispitujmo našu savjest. Pak ako nađemo smirenu i čistu savjest, ako ćemo ustanoviti da smo pošteno i nesebično radili za hrvatsku stvar, onda se zahvalimo Providnosti za snagu u radu i volju u borbi, budimo ponosni da smo čestito radili na izgradnji onoga, što smo stoljećima stvarali. Prije svega analizirajmo naš rad, a tada rad cijele ustaške Hrvatske i promotrimo, što smo bili sposobni i kadri u godinu dana učiniti za izgradnju ustaške Hrvatske i za sreću hrvatskog naroda. Stavimo upite o potrebama hrvatskog naroda, o zahtjevima hrvatske zemlje i promotrimo da li smo udovoljili tim glasu hrvatskog naroda i tim zahtjevima hrvatske zemlje, najprije mi sami, mi kao pojedinci i mi kao dio jedne velike ustaške zajednice. Promotrimo naš rad!

Godinu dana rada u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Da bi mogli uočiti vrijednost ustaškog zajedničkog rada, rad hrvatske vlade i ustaških snaga moramo usporediti ovaj jednogodišnji rad u slobodnoj hrvatskoj državi s onim radom u zarobljenoj i sapetoj Hrvatskoj. Tu ćemo najbolje moći uočiti vrijednost našega rada, uspjehe našeg naprezanja i plodove naših žrtava, tu ćemo najbolje uvidjeti da li smo vrijedni djela Poglavnika i njegovih ustaša. Ne trebamo ići daleko unazad s tim uspoređivanjem. Dovoljno je da pođemo u našu nedavnu prošlost, dovoljno je da se uživimo u ropski život u bivšoj državi, dovoljno je da usporedimo rad dvadeset godina zarobljene Hrvatske s jednom godinom slobodne Hrvatske. To je dovoljno da uvidimo, da ustaški rad valja, to je dovoljno da shvatimo, da smo na dobrom putu, to je dovoljno, da se uvjerimo, da idemo sigurnim stazama k usrećenju cijelog hrvatskog naroda.

Rad je naše blagostanje

Središte našega rada, glava našeg pokreta jest Poglavnik. Da potpuno uočimo bit našeg djelovanja moramo pristupiti k programu kojeg je donio Poglavnik s ustašama. A taj program, to evanđelje po kome će se ravnati cijeli hrvatski narod može se sazdati u jednu riječ, a to je rad. Rad, rad i samo rad.

»Nijesam došao vladati, nego raditi.«

U tim je riječima rješenje našeg uspjeha, u tim je riječima sadržaj našeg rada, tajna našeg uspjeha, u tim je riječima bit ustaškog programa. Radom, a ne vladanjem pristupio je Poglavnik hrvatskom narodu i od njega ne traži povika i hvala, nego opet rad. Godinu dana uzajamnog rada Poglavnika i hrvatskog naroda vidi se u hrvatskoj državi, kao jedno plodonosno i blagoslovljeno naprezanje zajedničkih sila u zajedničkoj težnji za izgradnju stvorene ustaške Hrvatske. I dok se je nekad kroz dvadeset godina izrabljivalo i pljačkalo, dok se je nekad preko dvadeset godina obećavalo i prijetilo, danas se samo daje. Dok su nekad postojale vlade i upravne vlasti zato, da prijete, ubijaju i uzimlju, danas je Poglavnik i hrvatska vlada zato tu, da služe hrvatskom narodu. U tom nesebičnom i opće narodnom radu ne smije biti zastoj, ne smije biti izmicanja, jer svi smo jednako zvani na veliki i sveopći rad za kojeg smo odgovorni pred poviješću.

Godinu dana rada, nesebičnog intenzivnog rada nije ostalo nezapaženo ni pred javnošću ni u očima nas samih. Ta godina rada stvorila je više, nego sve dosadanje godine, i plodovi toga rada najbolji su dokaz, što znači raditi u slobodi i šta vrijedi sloboda za izgradnju jednog naroda. Grade se ceste, isušavaju se polja, reguliraju se rijeke, grade se razne ustanove, dižu se škole, svuda se radi i svuda se ide za istim ciljem — za izgrađenjem i usrećenjem stvorene hrvatske države. I dok smo nekad sve svoje sile morali uložiti u borbu za oslobođenje, dok smo nekad naše najbolje sinove žrtvovali na oltar domovine i slobode, koja se je tek mogla naslućivati, danas možemo sve svoje najsposobnije ljude upotrijebiti za rad oko napredka i poboljšanja prilika u hrvatskom narodu. Dok smo se nekad borili za život, za goli život, za opstanak, danas se borimo za uljepšavanje toga života. Dok smo prije plaćali porez i služili vojsku zato, da se drugi podižu i da mogu nesmetano u miru ugnjetavati hrvatski narod, danas dajemo doprinose i plaćamo poreze zato, jer znamo, da sebi dajemo, danas polazimo vojsku, jer smo svijesni da sebe čuvamo.

Svijest slobode, opojnost sreće vlada našim dušama, jer osjećamo da se krećemo u slobodnoj državi, da nad nama sije slobodno hrvatsko sunce, a nama upravlja Poglavnik. Svijesni smo zajedničkog rada, međusobnog potpomaganja i velike naše zajedničke snage, jer osjećamo da ne radi samo Poglavnik, da ne radi samo nekolicina ljudi nego svi, cijela Hrvatska, svaki u svom djelokrugu. Svi radimo, a za istim ciljem težimo i taj rad ne može biti uzaludan, od toga rada već se danas vide pozitivne posljedice. Radimo, hoćemo raditi, radit ćemo, jer znamo zašto, za koga i s kim radimo.

Bu.

Al' opet bu brajda protirala cvet...

Ratne crtice

I.

8. IV. 1941.

Ured. Pisanje, brojenje, zbrajanje, nabrajanje — uredovanje, dosada, mučenje.

Dakako.

Izašao sam iz toplog ureda. Kasno je već. Zima, noć, magla, mrak, aprilska mećava, snijeg, bljuzgavica...

Dosada...

Da.

Ali eto novost... Neko potmulo rondanje, buka... Na razvodnjenoj cesti razabiru se mrki obrisi.

Duga kolona. Vozarski »eskadron«, devedeset i sedam kola — konji, ljudi, promrzli, prokisli — idu na svoje mjesto.

Druga bojna linija punkt 40.

Prednjak prevukao šajkaču preko uši, podvezao rupcem bradu da ne cvokoće — obrasao, mrk u mraku, vodi kolonu. Premorene izvidnice zastajkuju i opet pretječu kola, kazuju put. Prokisli i prezebli konji idu, vuku, voze.

To je život?... To su ljudi?...

Ne, nemoguće... Ja sam uvijek to zamišljao drugačije. Jedanput, nekada, poslije u budućnosti... poslije... topla peć, prijatna sobica, stolić i onaj kružok dragih lica. Pa još mačka, bakica, pucketanje vatre u peći i ono drago zavijanje vjetra oko kuće — svoje kuće...

Ne nema vjetra, nema dragih lica, — sve mrko, hladno do kosti, tamna lica, ne ono obijesno zavijanje vjetra — ne, već potmulo neprekidno beskrajno rondanje kola.

Praznina u mraku, glavi, noći, duši, srcu. Idu ljudi u rat na klanje — idu u maglu, mrak — da se bore... za ideale?...

Magla, mrak, noć...

Vidim heroje: ostavili su ti mali ljudi onu malu, dragu, a tako srcu priraslu obiteljsku sreću, ugodnost malog života, malog čovjeka, ljepotu prirodnog života, sve je ostalo negdje daleko u magli, mraku noći.

Nema ništa. Tu je samo noć, siva noć. Topot umoran na smrt, kiša škrapa... Svaka kaplja udara u živo.

Pobjeda je naša?

Čija?

Otišla kolona, prošlo sve i zadnji najumorniji, pa prošla i noć i kiša, a hoće li skoro doći čas da i sve drugo svrši? Ovih dvadeset godina?

Možda — nije mnogo potrebno. Jedan promišljen potez nekoga, po višoj naredbi, hladni živci, hladna kugla na hladno čelo... više ništa.

Ili...?

Mrka lica prolaze mi ispred očiju — sinoć spoznati svijet — i svagdje jedna ista ideja:

Čiko, što, kuda, kamo, zašto...?

»Šuti mali, mi znamo sve...«

9. IV. 1941.

Izgleda da će se vrijeme izljepaviti. Idem iz svog stana namiren jutarnjim obrokom svjež na posao. Susrećem radnika... ne ide na posao... nekamo na put... dalje. Prepoznali smo se. Sinoć je bio na onom malom prozorčiću u uredu. Sjećam ga se dobro, upamtio sam ga dobro... i više nego ostale. To je onaj, jedan od onih... mnogih, većine — što radi... i...

Sinoć bio na prozorčiću po plaću, ali — nije dobio ništa. Sve je već izvadio unaprijed... pojela gladna usta... A sad dobio poziv za vježbu... zna kakva je to vježba... kod kuće ostaju djeca, žena... neobskrbljeni...

Pa napokon što to, ništa...

Ali jest. Muž, čovjek, koji je stisnutih zuba sve podnosio, sve... ponižavanje, zatvor, batinjanje... da, sve podnosio 20. godina... divan čovjek, kršan kao naše planine, dobar kao dragi hrvatski kruh, jadan kao dvadesetgodišnje hrvatsko ropstvo... plače.

Čovjek, muž plače!

Jest upamtio sam ga...

Vi ste Margeta!?

Pero...

Da, da. U vojsku?

Da.

U rat.

Za koga, za što? Za koji ideal, ideju? Za koga će ginuti kršni ljudi, za što će plakati ne žene, ne djeca, već — ljudi?

Zašto?

Na to odgovorite.

Zašto će opustjeti polja, kuće, sela, šume, livade? Zašto će umuknuti pjesma, veselje, smijeh? Zašto će oni divni ljudi ostati na onim nekad plodnim poljanama uzoranim sada nekako drugačije? Kakvo se to crveno sjeme sije...? Ona topla vruća crvena tekućina... kakvi su njeni plodovi?

Pero! Otišao si preko onog velikog brijega na divno polje, možda će i tvoja krv biti sjeme — za budućnost — bolju budućnost... ali kako mi ono reče na rastanku?

... platit će to tirani i vlastodršci!

Mrka lica, magla, kiša.

»Šuti mi znamo sve...«

Zaista — znamo, ali — opustjelo, sve je pusto. Pust život...

Što još čekamo? Što još nismo pretrpjeli — kakvo zlo još moramo da iskusimo?

Ili...?

Otišla kola, prošlo sve, i oni zadnji — najumorniji, prošao jutros i Pero Margeta — prošla noć i kiša — a hoće li skoro doći čas da i sve drugo svrši?... o v i h d v a d e s e t g o d i n a...?

Možda i nije mnogo potrebno: jedan promišljen potez nekog, hladni živci, hladna kugla na hladno čelo... Više ništa.

K r v!

U mraku je bilo noći, žurio sam se. One burne... kad se bježalo. Neposredno iza fronte — ja po noći pješice — prema fronti — kući.

Dva bjegunca. Naišao na njih. Razgovaraju s moja dva znanca koji me malo pretekoše.

»... da bilo je... eto ovaj moj drug, druge je vjere, drugog zakona ali sad smo bili kršteni novim zakonom — muke, bijede, nevolje, vatre... a ja sam mu dokazao i rekao: Uzmi, odreži — ovaj moj prst — ići će krv. Odreži svoj — ići će isto — krv...

Čuo sam. Krv. Topla. Vruća. Crvena. Krv...

Dva zakona i — krv...

Da — baš za to — da je jedan zakon — ne bi bilo.

Dva zakona: zakon dobra i zakon zla...

Ali to je život: — dva zakona i krv.

13. IV. 1942. (Na Uskrs)

I...
dođe vrijeme
niknu sjeme...
Ono crveno.
Pukla su paklu vrata,
još nas ima još...
A hižica tiha šćekuje on čas
Kad jenkrat i Hrvatu došel bu spas.
Na oko je tiha, al vetar zmir njiha
Vu vejah šumećih starinski jen glas
Pretrpel je muke črez jezero let
Al zopet bu brajda protirala cvet,
Iz našega gorja vre javla se zorja
vesela i srečna bu hiža i klet.

MIRKO MEHEŠ

U prvim danima revolucije

25. ožujka godine 1941. Velika Srbija pristupa trojnom paktu, ali s jasnim predznacima, da će ga pogaziti prvom prilikom.

*

27. ožujka izveden je beogradski puč generala Simovića s kraljem-djetetom. Trojni pakt je bio pogažen. Rat je na pomolu.

*

Nekoliko dana kasnije po prvi put se eterom pronose toliko poznate riječi: Ovdje radio Velebit. 4. travnja javlja se krugovalna postaja Glavnog Ustaškog Stana. Ustaške se snage spremaju za revolucionarni pohod.

*

6. travnja navješten je rat Velikoj Srbiji. U Hrvatskoj je jasno, da se približuje dan oslobođenja. Poglavnik šalje svoje prve poruke u domovinu. Ustaška revolucija je u toku.

*

Srpska se vojska raspada, obrazuju se prve ustaške jedinice.

*

10. travnja nešto iza 4 sata poslije podne proglašena je u Zagrebu Nezavisna Država Hrvatska. Njemačka vojska ulazi u Zagreb oduševljeno dočekana.

*

11. travnja ustaše preuzimlju jedinice ratne mornarice.

*

13. travnja Poglavnik stupa na tlo oslobođene Hrvatske i 15. travnja dolazi u Zagreb.

15. travnja Veliki njemački Reich priznaje Nezavisnu Državu Hrvatsku, a istog dana i Italija.

*

16. travnja Slovačka priznaje Nezavisnu Državu Hrvatsku.

*

16. travnja u 8 sati na večer obavljena je prisega prve hrvatske vlade.

*

17. travnja kapitulirala je srpska vojska ukoliko već prije nije bila razoružana i raspršena.

*

20. travnja dolazi u Zagreb oduševljeno dočekan prvi diplomatski predstavnik Njemačke Siegfried von Kasche.

*

20. travnja Poglavnik je odredio 100 milijuna Kuna za gradnju radničkih obiteljskih kuća.

*

22. travnja Bugarska priznaje Nezavisnu Državu Hrvatsku.

*

24. travnja u Sarajevo ulaze prve jedinice ustaša i vojske oduševljeno dočekane od naroda.

*

25. travnja postavljena je na Drini, istočnoj granici Hrvatske, hrvatska straža.

*

28. travnja Poglavnik je izdao odredbu o ustaškim povjerenicima i ustaškim stanovima.

*

1. svibnja Poglavnik je obavio smotru nad ustaškim jedinicama.

*

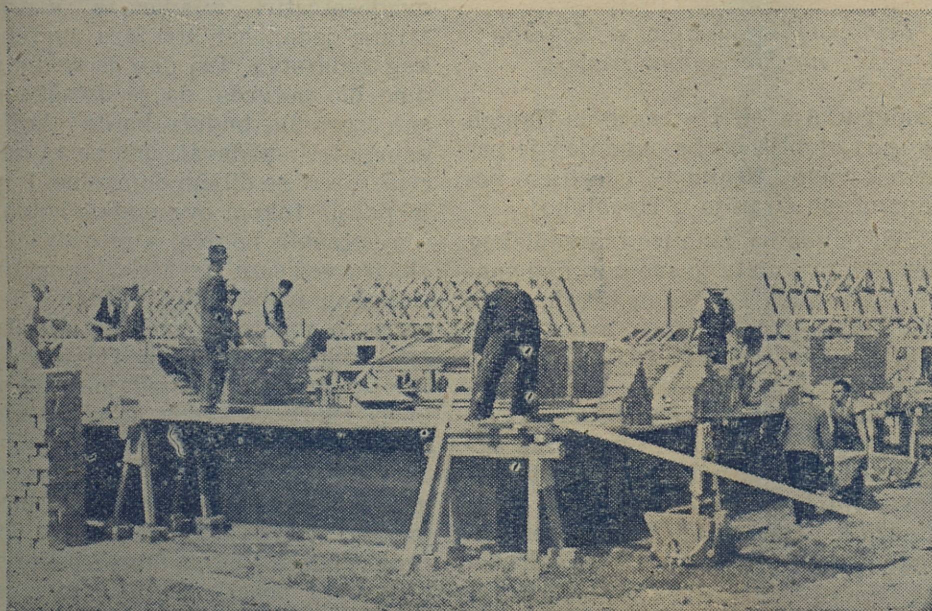
8. svibnja Rumunjska je priznala Nezavisnu Državu Hrvatsku.

*

8. svibnja Poglavnik je odredio svotu od 108 milijuna Kuna za isušenje Lonjskog polja.

*

To je bilo u prvim danima naše revolucije, kad je veliki Uskrs prošao našom sretnom zemljom . . .

Godina naše slobode bila je godina rada

10. travanj 1941.

Kad zastanem, kad zastanem
u bašći nasred staze,
sve boje preda mnom se mute,
bagrem je počeo da cvjeta,
a trava je tako zelena i bujna.

Proljeće, proljeće,
nov život se budi,
ustajmo, braćo, zove nas
Uskrsnuće i sloboda.

Osvanuo je sretan dan,
svršetak je patnje, stradanja,
ostvario se davni san
naših dugih nadanja.

Čuješ li, čuješ li,
pjesmu iz daljine,
ta i tebe zove, brate, ustani!

Razvij našu zastavu
nek na vjetru leprša,
jer dolazi Poglavnik
na čelu svojih ustaša.

Ustaj brate, radniče,
izidi iz dubine tamnice,
puknuli su lanci ropstva,
novi dan se rađa.

Kad zastanem, kad zastanem
u bašći usred staze,
preda mnom se boje slažu
crvena, bijela i plava.

Uskrsna me zovu zvona,
da podignem smjelo glavu
i poslušam riječi divne:
»Uskrsnula je, uskrsnula
Nezavisna Država Hrvatska!«

(Duga Resa 10. travnja 1941.)

ALOJZIJE LUTZ

Ustaški pokret u domovini prije oslobođenja

Jedno pokoljenje u borbi za slobodu i nezavisnost vlastite države

Još nijesu bili zamukli odjeci strašnih glasova bojnih poljana za vrijeme velikog svjetskog rata, niti su se smirile uplakane oči hrvatskih majki, a prst neumoljive sudbine pokazivao je našoj domovini trnovite puteve i nove patnje. Njezina je nesreća počela **nesretnim udesom hrvatske borbenosti i hrabrosti.** Krv i tjelesa hrvatskih sinova oplodiše zemlje diljem Europe, a slavu, čast i nagradu nije primila Hrvatska, **jer su se njezini pali sinovi borili rame uz rame s narodima, koji tražiše pravdu, a pravda nije pobijedila.** Brojila se je osakaćena Hrvatska i vidjela je golu istinu svojih snaga. Cijelo jedno pokoljenje, najzdraviji i najborbeniji dio naroda ostao je na poljanama borbe i časti. U Hrvatskoj ostaje strahovita praznina u naravnom razvoju narodne snage, očeličena je s jedne strane pokoljenjem starih i nemoćnih, a s druge mladih i neiskusnih. Onaj mali dio srednjeg pokoljenja, koji je ostao, bio je većim dijelom odgojen krilaticom zavodljivog sveslavenstva, pun čežnje za mrvicama vlasti, bez obzira na ćud i težnje cijeloga naroda. To je preostali dio sljedbenika beskičmenjačke i slavoserbske nauke plemenskog značaja hrvatskog narodnog bića, s težnjom, da hrvatski narod strpaju sad s ovim, sad s onim u zajednički državni sklop. Kao takav naturio se taj dio preostalog srednjeg pokoljenja na vodstvo narodnog političkog života i donio odluku o sahrani hrvatske državnosti bez pitanja i pristanka naroda.

Pod vidom ovih činjenica **Hrvatska čeka u patnji,** u političkoj borbi na terenu i po govornicama, **dok naravnom dobnom neminovnošću, upražnjeno mjesto srednjeg pokoljenja, popuni mlado pokoljenje novih snaga i novog načina borbe.** U međuvremenu ovakvog raspeća Hrvatske, padaju opće žrtve dušmanskog proganjanja, čije prvo razdoblje završava onim od 20. lipnja 1928. god.

Od tada počinje **nova borba i to načinom, kako reče Poglavnik: »... da se na ljutu ranu, metne i ljuta trava«** (govor Poglavnika od 21. V. 1941.) Poglavnik odilazi u inozemstvo da s organiziranim postrojbama »Ustaša« hrvatskog oslobodilačkog pokreta kako vani, tako i u domovini, izvrši svoju odluku. Borba je počela krvava i teška. Padale su mnoge žrtve, od sada ustaške i opće. Diktatura crne srpske dinastije dobiva udarac za udarcem. **Bombe, pakleni strojevi, puške, strojnice i ustanak udara neprijatelja u najosjetljivije bilo, da konačno nađe svoj željeni cilj: atentatom na krvavog diktatora.**

U tom času hrvatska srca dršću, stišću se junačke pesti, napon mišica je pun, stoji spremno novo pokoljenje, a Hrvatska čeka mig, kada će srnuti na neprijatelja. Ali....! **Vlast Europe nije razumjela Hrvatsku, jer je Hrvatska po ovoj borbi, po svojoj časti i poštenju spadala novoj, a ne staroj Europi.** Tako je završilo drugo razdoblje ustaške borbe s velikim procesom u Aix en Provence-u. Uspjeh ovog razdoblja borbe okrunjen je padom krvavog tiranina i rušenjem nezapamćene tiranije u Hrvatskoj.

Prvi ustaše-povratnici u Zagrebu na Markovom trgu

Prva godina dana iza marseillskog uspjeha prikupila je sve narodne snage u Hrvatskoj u jednu težnju, a to je: kidati ropske lance uspostavom vlastite, slobodne i Nezavisne Države Hrvatske. Nosioci takove borbe u domovini bili su ustaški borci novog pokoljenja, koji u svim zgodama prljanja hrvatske nacionalne časti odgovaraju borbom, a mekuštvo i kukavičluk razotkrivaju javno pred narodom, upozoravajući, da je određena smjernica narodnog puta koja vodi konačnoj pobjedi pod vodstvom ustaškog Poglavnika. Temeljem krvi koju uzidaše u temelje ustaške borbe najbolji sinovi Hrvatske, progovorilo je pokoljenje. Ono vodi borbu u dva velika pravca: oružje i duh.

Ove dvije smjernice borbe čine bit i sadržaj Ustaškog oslobodilačkog pokreta, koji je po svome postanku bio vođen u dva središta s jednim i jedinstvenim vodstvom. Svaki učinak bilo u jednom ili drugom imao je svoj vidljiv odraz kod ova dva smjera i u dva središta, u domovini i inozemstvu. Svaka ustaška djelatnost u razdoblju od 1928. god. do 1934. god., imala je svoj smisao kako u rušenju tuđinske vlasti, tako još više u izgrađivanju novog pokoljenja u domovini. Tako se djelom emigracije — rušenjem tiranske diktature u domovini — očvršćuje duh samobitnosti i neovisnosti kojeg visoko uzdiže mladi naraštaj i ljubomorno čuva, da svaku povredu ovog osnovanog ustaškog načela dolično suzbije.

Vrhunac gorke čaše tlačiteljskog zvjerstva, od prošlih godina izaziva smrt ustaškog borca Stipe Javora u kaznionici, gdje je tuđinska tiranija nad svim mukama i patnjama ovog borca odredila da se te muke sa svojim posljedicama dovrše u ćeliji kaznione mrcvarenjem i umiranjem u teškim bolima. Kada je 30. ožujka 1936. god. sahranjen vrli ustaški borac Stipe Javor ustaško pokoljenje stupa pod zastavu oružanog otpora prema tiranskim vlastodršcima, gdje kroz cijeli dan borbe ostaju ranjena dvadesetčetiri mladića, a s druge strane jedanaest stražara zagrebačkog redarstva. Taj dan je svake godine bio potvrda, da je ustaška misao izgradila buduće borce, koji će neprijatelju zadavati udarac za udarcem, šireći se diljem domovine. I opet je počelo tokom ove godine zatvaranje ustaških boraca, a na političkom obzoru već se u Hrvatskoj pojavljuje zlokobna pribićevska huškanja i laganja o uništenju ustaške djelatnosti, o plaćenicima klero-fašizma i sl. Ovoj pogubnosti nasjedaju samo mekušci i kukavice, dok se u redovima svjesnog hrvatskog naroda pojavljuje ustaški list »Orač« pun ustaškog duha i otvorenog stava, najavom borbe protiv tuđina. Po svuda se vrše nova proganjanja. List se mora obustaviti, da se već početkom 1937. g. pojavi ustaški list »Sijač«, kao nastavak:

»Orača«. Vlasti su uznemirene i tek jedan izašli broj povlači za sobom uhićenje šesnaestorice ustaša, većim djelom radnika i sveučilištaraca. Dana 9. travnja 1937. god. nastupaju ustaše-sveučilištarci iz žute zgrade na Sveučilišnom trgu u borbu s rušilačkim marksističkim ništarijama i redarstvenicima za čast i ime hrvatstva. I opet se uhićuje ustaške borce, mlati i zlostavlja. Tek mjesec dana kasnije padaju ustaški mladići u uskočkom Senju pred puškama srpskih oružnika. Iste godine padaju kraj Virovitice četiri hrvatska seljaka za čast i slobodu Hrvatske. U istoj borbenosti nastupila je i godina 1938. gdje demonstracije hrvatskih sveučilištaraca od 1. travnja čine uvod u daljnu borbu, da preko palih žrtava u Mariji Bistrici dobiju svoj velebni završetak u prosvjednim demonstracijama od 11. studenog kao glas protiv svjetskog mira, koji pod plutokratskim žezlom drži u ropstvu milijune naroda, a s gnjusnom zlobnošću prelazi preko krvavih žrtava, što ih daje hrvatski narod za svoju slobodu.

Ove godine uspjeva ustašama sveučilištarcima da na duhovnom polju svoje borbe izdaju »Almanah Hrvatskih sveučilištaraca« djelo kakovo u ono vrijeme nijesu mogli dati ni sveučilištarci drugih zemalja kraj vlastite države i slobodnog djelovanja. To je godina u kojoj Ustaški pokret snažno zahvaća u organizirani odgoj mladog naraštaja za buduće ustaške borce, pa se u Zagrebu održavaju dva ilegalna tečaja, i to u lipnju i rujnu svaki po tri dana trajanja. Time se zahvaća u odgoj mladeži s cijelog prostora hrvatske domovine, s uputama za uspostavljanje organiziranih ilegalniih jedinica.

Ništa se ne umanjuje ova borbenost kroz 1939. godinu, u kojoj godini pokreću hrvatski nacionalisti svoje javno novinsko glasilo »Hrvatski Narod« čiji je prvi broj izašao 10. veljače 1939. godine. Oko njega okuplja se i oblikuje rad kako na organizatornom polju putem zadruge »Uzdanica« tako i putem stvaranja ilegalnih jedinica. U toj godini pisani ilegalni materijal baca se u obliku brošura na desetke tisuća primjeraka među narod, gdje se obrađuje pitanja naše unutarnje i vanjske revolucije dok u drugim se upozorava hrvatski narod na bijednu ulogu Krnjević—Šutejevih političkih poteza, koji su imali jedinu svrhu izrabljiivanje i osobno korišćenje na račun hrvatskog naroda. Osobito je bio završetak ove godine popraćen izrazito borbenim stavom sveučilišne mladeži protiv srpske dinastije i sporazumaštva na dan 17. studenog, kada su sa sveučilišne zgrade bačene sve slike srpskoga kralja. Četrnaest dana iza toga u oči t. zv. »ujedinjenja« bile su dvije velike eksplozije na Jelačićevom trgu i u Frankopanskoj ulici. To je bila opomena, da će ustaška borba tokom iduće borbe stupiti u odlučnu revolucionarnu djelatnost u kojoj će misao ustaštva u domovini doći na doličan ugled svoje braće u emigraciji. Već 24. veljače 1940. godine bile su eksplozije na Jelačićevom trgu, Zrinjevcu, Frankopanskoj i Račkoga ulici, Pejačevićevom i Kvaternikovom trgu, a 4. ožujka 1940. god. bila je eksplozija u zgradi Sudbenog stola. Odlukom banske vlasti ban Šubašić zabranjuje 1. ožujka 1940. god. daljnje izlaženje »Hrvatskog Naroda«, nakon što su prije toga već uhićeni istaknuti ustaški borci. Uhićenje se nastavlja i dalje tokom mjeseca ožujka i travnja, pa se uhićene ustaše šalje u koncentracioni logor u Lepoglavi, a zatim u Kruščicu kraj Travnika. Na zgradi hrvatskog sveučilišta na dan 27. studenog iste godine došlo je do krvavih sukoba, kada je po redarstvenim organima grubo povrijeđena autonomnost hrvatskog sveučilišta. Ove godine je naročito revolucionarna djelatnost iskazana u oči 1. prosinca kada su izvršene eksplozije u znak negodovanja u zgradi IV. Armijske oblasti na Jezuitskom trgu, u zgradi Banskih dvora i u stanu dr. Krnjevića da završi 19. prosinca eksplozijom u Frankopanskoj ulici br. 8. Revolucionarna djela nastavljaju se odmah početkom 1941. godine i to 24. siječnja dignut je u zrak tiskarski stroj u Wilderovoj tiskari »Grafika«. Svoju revolucionarnu djelatnost završavaju ustaški borci danom 10. travnja do kojeg vremena izvode niz borbenih djelatnosti u predvečerje uspostave vlastite Nezavisne Države Hrvatske.

»Naša je dužnost, da hrvatskom seljaku stvorimo sve uvjete, da on bude mogao ispuniti najveći i najsvetiji čovječji zadatak: rad na zemlji.«

POGLAVNIK

To su djela koja su provedena po novom pokoljenju ustaške borbe, organizirana u ustaškim jedinicama s jasno postavljenim zadatkom rušenja neprijateljske tuđinske vlasti i borbom za samostalnost hrvatskog naroda. Snaga ovog pokoljenja dovela je u ustaške redove najbolje narodne sinove i postala je oslonac za konačni obračun s tuđinom. Hrvatska je po Ustaškom pokretu doživjela sama u sebi preporodnu generaciju koja je izbacila najdjelatnije jedinice pod geslom: oružjem i duhom u borbu do konačne pobjede vrhovnog cilja — stvaranja Nezavisne Države Hrvatske.

Ante Štitić,
povjerenik u Gl. Ust. Stanu

Ustaše-emigranti čekaju Poglavnika, koji će najaviti čas povratka u domovinu

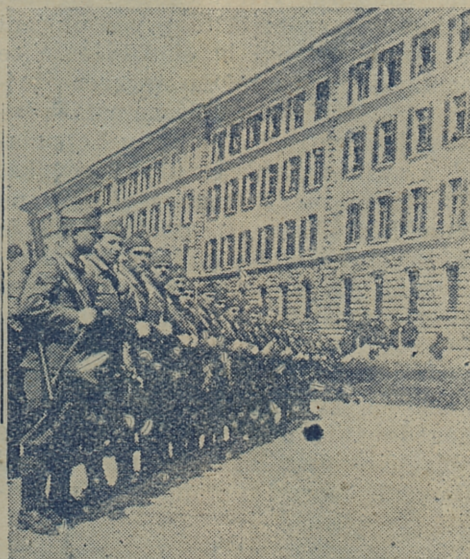
Sjećanje na posljednje godine borbe

Ustaški rad H. A. K. D. „Šenoa"

Šenoa i Šenoinci. Tko nije zadnjih godina na hrvatskom sveučilištu i po svuda u ustaškim redovima znao za ta dva pojma? Pod imenom Kulturnog Akademskog Društva »August Šenoa« je već od početaka Aleksandrove diktature bila organizirana skupina hrvatskih ustaša na našem sveučilištu. Njegovi prvi suradnici otišli su bili u emigraciju, a rad tog društva, koje je ušlo u našu oslobodilačku borbu s golemim poletom i požrtvovnošću, nastavile su kasnije generacije hrvatskih sveučilištaraca.

U godini 1938. društvo doživljuje veliki uspon. Desetci i desetci sveučilištaraca ulaze u njegove redove i time stvaraju najsnažniju ustašku grupu na sveučilištu. Sve što je ustaški mislilo i osjećalo, sve što je htjelo raditi u Poglavnikovom pokretu na hrvatskom sveučilištu bilo se okupilo u »Augustu Šenoi« i u društvu »Sveučilišni Pododbor Matice Hrvatske«. Već godinama bio je »Šenoa« pod svojim kulturnim imenom i pod krinkom jednog kulturnog zakonitog društva mjesto, gdje su se sakupljali ustaše sveučilištarci, bio je žarište ustaškoga rada na sveučilištu i s pravničkim klubom činio je na sveučilištu pravu ustašku kulu. Po čitavoj hrvatskoj pokrajini znali su hrvatski omladinci šta je »Šenoa« i tko je u »Šenoi«. Nekoliko godina prije propasti Jugoslavije ustaški duh iz »Šenoe« preko mnogobrojnih hrvatskih sveučilištaraca širi se ustaškom promičbom po hrvatskim srednjim školama, odgajaju se hrvatski srednjoškolci u ustaškom duhu i priprema ih se za kasniju ustašku djelatnost u »Šenoinim« redovima.

Jesen 1939. Tek prije nekoliko dana podpisan je sramotni »sporazum« a prvoga rujna topovi na Poljskoj fronti navijestili su dolazak najsudbonosnije borbe u povijesti čovječanstva. I dok se po Hrvatskoj vide obrisi novoga sjedinjenoga srpsko-sporazumaškog terora, dok se po svuda vidi ogroman uspon ustaške djelatnosti, u tom novom razdoblju ustaškoga rada, kada je pod vodstvom Doglavnika Dra. Mile Budaka već od 9. veljače iste godine izlazio »Hrvatski Narod« u tim jesenjskim danima dolaze nove stotine odgojenih ustaša na hrvatsko sveučilište. Povijesna zgrada u Ilici broj 8, I. kat. Na vratima piše »Uredništvo Hrvatskoga Naroda«. Značajan je i starohrvatski troplet, čije značenje nisu mogli pogoditi prilično ograničeni srpski cenzori i redarstvenici. Iza tih bijelih toliko dragih i poznatih vrata ulazi se u predsoblje, a kroz vrata na lijevo ulazi se u tri sobe, gdje je bilo uredništvo »Hrvatskoga Naroda«. Sve do zabrane lista tu se u uredništvu sakupljaju ustaše iz svih krajeva Hrvatske, tu je prava ustaška košnica, tu se izdaje ustaško glasilo »Hrvatski Narod« i radi se neumorno na ustrojstvu ustaške promičbe. To su u punom smislu povijesne prostorije. Kad je »Hrvatski Narod« bio zabranjen bile su tu prostorije ustaške organizacije pod imenom »Uzdanica«. Prostorije su bile 28. studenog 1940. zapečaćene, a pečati su skinuti 10. travnja u času proglašenja države, kada je ovdje u tim povijesnim prostorijama smješten Ustaški Stan. Iza ovih spomenutih triju soba velika je i lijepa dvorana. Iz predsoblja se ulazilo u jednu oveću sobu, koja je bila čitaonica i prostorija za sastanjanje članova »Augusta Šenoe«. Tu, u toj sobi sastajali su se svake večeri »Šenoinci«, razgovarali o budućnosti, kovali nacrte za ustašku djelatnost, okupljali su se tu iz svih krajeva Hrvatske i čekali na dolazak Onoga, koji je lebdio kao simbol u okviru one poznate slike na zidu te prostorije. I kad bi redarstvo dolazilo i pitalo šta znači taj okvir bez slike, nijema im je šutnja mogla dati najbolji odgovor. U onoj dvorani držali su se plenarni sastanci »Šenoinaca« svake srijede. Svake srijede u večer bila je dvorana prepuna ljudi. To je bilo najljepše veče svakoga tjedna. Tu su se sastajali mladi ustaše, slušali su riječi svojih starijih i spremali se na buduća vremena. Nezaboravan je bio takav sastanak, koji je održan na početku rada u novoj školskoj godini u jeseni 1939. Riječi Doglavnika bile su pozdravljene velikim odobravanjem. Sve je bilo uvjereno, da će u ovom ratnom sukobu i Hrvatima sinuti sunce slobode. Svaki takvi sastanak završen je pjevanjem Starčevićeve himne: »Sretna nam bila hrvatska mati. Svaki će život dati njoj . . .« I dok je tako vani u večernjoj tami počivala potlačena Hrvatska s novim izdajničkim udarcem, kojeg joj je dala sporazumaška politika i dok je po svuda vani narod patio pod terorom Beograda, tu u Šenoinim prostorijama bio je pedalj zemlje, koja je kako tako bila sigurna od terora. Tu se smjelo slobodno govoriti o hrvatskoj državi, tu su svi jednako mislili i osjećali, tu su svi bili —naši. Ta riječ »naši« značila je mnogo. Sve ove mladiće, koji su se svake večeri skupljali u »Šenoinim« prostorijama vezala je jedna ljubav, ljubav prema domovini i prema Poglavniku. Sve su to bili drugovi i suborci u oslobodilačkoj borbi svoga naroda, u kojoj su davali sve od sebe. Bili su to idealiste, siromasi, pripadnici hrvatskoga sela, sinovi siromašnih činovnika i građana. Onaj, koji je gledao Šenoince, one ljude, koji su stanovali u žutim niskim paviljonima Đačkog Doma, hodali loše obučeni i često puta gladni, taj je imao najmanje prava za te ljude govoriti, da su to tuđi plaćenici. Pa ipak njih se nazivalo plaćenicima, izdajicama, a davalo im se čak i bjesomučne nazive fašista, batinaša i ostalih sličnih imena. U jeseni 1939. osjeća se po svuda jaki zamah u ustaškom radu. Ustaše iz »Šenoe« dali su punu suradnju Doglavniku Mili Budaku kao predvodniku Poglavnikove borbe u domovini. Eto baš hrvatski sveučilištarci bili su temelj, na kojemu je dobrim dijelom počivala ustaška organizacija u domovini. »August Šenoa« izvršio je u tom poslu divovsku ulo

Ustaše-emigranti u Trstu na svom povratku u domovinu

gu. On organizira demonstracije protiv srpske vlasti, on sprema manifestacije za Poglavnika i hrvatsku državu, on izdaje po svoj pokrajini upute za ustaški rad, on je lučonoša ustaške borbe po cijeloj potlačenoj domovini. 17. studenoga 1939. bile su organizirane zadnje velike demonstracije na hrvatskom sveučilištu, koje su završile velikim uspjehom. Čitav ustaški Zagreb okupio se toga dana oko hrvatskog sveučilišta, gdje se po prvi puta najžešće demonstriralo protiv izdaje domovine, koju su

Odlazak ustaških postrojbi iz logora prema domovini

počinili sporazumaši. Ustaše sveučilištarci izvršili su i toga dana svoju zadaću. »Šenoa« je učinio svoje. Budući mjeseci bili su mjeseci teške borbe.

Zima je, prva ratna zima. Jedne večeri u onoj divnoj atmosferi ustaškoga prijateljstva i drugarstva pojavljuje se jedan stari Šenoinac, nekadašnji predsjednik pokazuje onoj grupi ustaša, što su se nalazili u prostorijama, jedan list, što je bio došao od jednoga ustaše iz inozemstva. U listu među ostalim stoje i riječi Poglavnika, gdje govori, da će proljetno sunce sinuti i Hrvatima. Velike nade rađaju se u svima srcima. Kroz čitavu godinu 1940. »Šenoa« vrlo plodno radi. 12. travnja bile su opet demonstracije protiv Srba i sporazumaša prigodom dolaska bačkih Hrvata, a drugi dan na veličanstvenom sprovodu na Mirogoju nastupaju na zaprepaštenje svih vlasti ustaške postrojbe u onih povijesnih 13 satnija. Tada se najbolje vidjelo, što znači ustaštvo na hrvatskom sveučilištu. Kroz mjesece i mjesece razvija se ustaška promičba, koja dosiže svoj vrhunac u ljetnim mjesecima 1940. Čitava Hrvatska tada jasno vidi skoru propast Jugoslavije. A nije nikako pretjerano reći, da se ustaška promičba ne bi mogla ni zamisliti bez suradnje hrvatskih sveučilištaraca iz »Šenoe«. Ustaše sveučilištarci u prvim ustaškim redovima daju svu pripomoć ustaškim prvoborcima. Ustaše sveučilištarci organiziraju pokret po čitavoj zemlji, oni su stupovi ustaške promičbe, oni su stupovi čitavog pokreta.

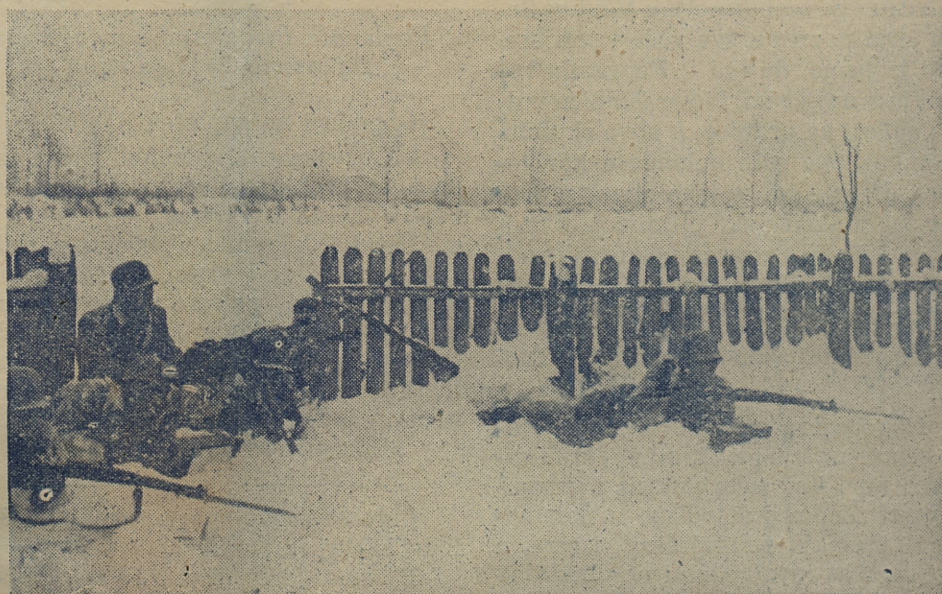
Šenoinci odlaze u zatvor, često puta demonstrativno štrajkuju glađu, kao ono početkom 1940. u zagrebačkom redarstvu, oni uvijek ispunjavaju svoju dužnost. Nekoliko tjedana iza onih progona u zimi 1940. srpsko sporazumaška vlast zatvara prostorije »Augusta Šenoe«. Pečati stoje sve do 10. travnja kao simbol terora nad hrvatskim sveučilištarcima. Ista sudbina zadesit će kasnije jedini pedalj slobodne Hrvatske na sveučilištu — Pravnički klub.

Ustaški rad koncem 1940. bio je golem. Suradnja ustaša sveučilištaraca bila je razvijena do vrhunca. »Šenoa« je bio zatvoren, nije više bilo sastanjanja u onoj dragoj sobi, gdje je prazni okvir čekao na sliku Poglavnika, nije bilo više onih nezaboravnih večeri, gdje se raspravljalo i sanjarilo o državi Hrvatskoj, gdje se raspravljalo o ustaškoj borbi i davale smjernice za mnoge djelatnosti. Ustaše sveučilištarci bili su primorani na još veći potajni rad.

Iza velike i plodne djelatnosti dolazi vrijeme strahovitih progona iza 27. studenog 1940. Desetci i desetci Šenoinaca odlaze u zatvore i sabirne logore. Srpski i sporazumaški teror svom snagom udara po ustašama sveučilištarcima. »Šenoa« je zatvoren, Pravnički klub je zatvoren, Sveučilišni Pododbor Matice Hrvatske je zatvoren, a jednaka je sudbina zadesila i »Uzdanicu«. U kući Ilica broj 8 sve je zapečaćeno, osim stana našeg dragog prijatelja Jure, kojega Šenoinci ne će nikada zaboraviti. Prostorije leže tihe i mirne i čekaju na velika vremena, koja će doći. »Šenoa« ne postoji. Nema više ni njegovog posljednjeg odbora, koji se sastajao svakoga tjedna u polumraku one dvorane u Ilici broj 8. Članovi društva su ili pozatvarani, ili su se pred terorom sklonuli, ili rade u tajnim ustaškim rojevima spremajući se na dan oslobođenja.

I tada je došao 10. travnja. Raskinuti su bili crveni pečati na Šenoinim prostorijama i na prostorijama »Hrvatskoga Naroda«. Pravnički klub i sve ustaške prostorije doživjele su svoj dan slave. U povijesne prostorije u Ilici broj 8 dolaze ustaški revolucionarci, donosi se oružje razoružane srpske vojske i kroz nekoliko tjedana vrši se tu ogromni rad prigodom ustanka i oslobođenja. Šenoine prostorije poslužile su svojoj svrsi. I danas, kad živimo u državi Hrvatskoj, stotinama i tisućama hrvatskih ustaša ne može se izbrisati iz sjećanja uspomena na one nezaboravne večeri, na sastanke i na rad »Šenoe«. Ustaše u »Augustu Šenoi« ispunili su svoju dužnost i dali su od sebe sve što su mogli dati. A sada u oslobođenoj domovini ustaški se rad nastavlja dalje.

Jure Prpić

Borba ustaških jedinica

„Ovdje Radio-postaja Glavnog Ustaškog Stana“

U našim revolucionarnim danima

U skromnoj kući u ulici Pietro Tacca broj 5 u Firenzi gdje se nalazio Glavni Ustaški Stan osjeća se u prvim mjesecima godine 1941. užurbani rad, koji poprima stanovitu napetost i zagonetnost, kao u iščekivanju novih sudbonosnih događaja, koji će se odigrati tamo na sjeveru među Jadranom i ravnom hrvatskom Panonijom, i koji će jednoga dana razbiti tajanstvenost kuće u ulici Pietro Tacca broj 5 i nastaviti se u povijesnom hramu na Markovom trgu u Zagrebu. Godine su prolazile, godine žrtvovanja i pregaranja i rada u jeku iščekivanja nove proljetne borbe, događaji su iščekivani onom čežnjom koja se propinjala dvanaest godina kao snažni poriv duše i revolucije. I očekivana proljetna ofenziva približavala se kao sudbonosni prelom. To se očekivalo i u Glavnom Ustaškom Stanu i to je bila ona tajanstvena sila, koja je uznosila napetost i nemir u skromnu kuću broj 5, gdje se pažljivo prati politički tok događaja. Dok je prošle godine donosila u isto takovom iščekivanju stanovitu sumnju, da li će pravac proljetne njemačke ofenzive biti usmjeren prema zapadu ili prema jugoistoku, ove je godine ta sumnja bila uklonjena. Na zapadu doista više nije bilo »ništa novog« i događaji su bez sumnje usmjereni prema jugoistoku. U zimi izbije grčki sukob. London očito priprema novo balkansko ratište, barem se to može zaključiti po dolasku engleskih četa u Grčku i po mobilizaciji u Velikoj Srbiji koja poprima sve veće razmjere. Bilo je jasno, da oni u Beogradu računaju s najgorim. Nove jedinice vojske odlaze na granice, a nove skupine »frankovačke pete kolone« u konclogore, Njemačka vojska ulazi u Bugarsku, makedonsko pitanje je u najvećem jeku. U Beogradu osjećaju sudbonosnost događaja, koji bi mogli biti katastrofalni.

To je bilo jasno u ulici Pietro Tacca broj 5.

Događaji su sudbonosni, o tom više nema sumnje i u skromnoj kući zavlada novi duh užurbanosti i grozničavosti. Zapovijedi odlaze u domovinu i spremaju se izvještaji, izrađuju se nacrti za revolucionarni pohod i iskrcavanje, bilježe se podatci o brojčanom stanju i snazi srpske vojske i daju se upute ustaškim časnicima koji čekaju svoj odlučni čas.

To je bio dnevni i naporni posao u Glavnom Ustaškom Stanu, koji poprima sve jači i jači ritam tokom mjeseca veljače i ožujka.

Događaji su ozbiljni.

Beograd se propinje . . .

I popušta.

U Beču je podpisan pristup trojnom paktu. Taj je dan bio blagdan. Slijedećeg dana posao se u Glavnom Ustaškom Stanu razvija s još većom brzinom, jer je očito, da je Beograd zapao u smrtonosnu agoniju. Rad i napetost.

Poglavnik brzoglasno izdaje prve zapovijedi za domovinu

Događaji su zapleteniji.

27. ožujka ujutro obični ritam rada ulazi pod krov kuće broj 5. u ulici Pietro Tacca u Firenzi.

Ulazi Poglavnik. Ozbiljan, zamišljen, pun vjere i nade. U jednoj pokrajnoj sobi nalazio se krugovalni aparat, kojega Poglavnik nije nikada otvarao prije rada. Tog dana on kao instinktivno odlazi u tu sobu, otvara krugovalnik i traži Beograd.

»Spremte se spremte četnici«

— — — — — — — — — —

Čulo se jasno iz krugovalnika. Je li to slučaj ili sudbina?

Pjesma je otpjevana, a tada se razlijegne jaki glas najavljivača, koji daje važne obavijesti.

Puč u Beogradu! Simović stvara novu vladu, Petar-dijete dolazi na prijestolje.

Grom iz vedra neba!

Doduše političar, kao što je Poglavnik jasno je predviđao sigurni prelom poznavajući dobro srpski značaj, ali tako nagli preokret nije nitko ipak očekivao.

Uzbuđenje zahvaća sve . . .

Došao je čas . . . odlučni čas!

Naš čas!

Naš!

U ulici Pietro Tacca svi napuštaju svoj redoviti posao i raspravljaju o sudbonosnim časovima. Oglasuju se prvi brzoglasi, i dok sobom još uvijek odjekuje buka beogradske krugovalne postaje, u Glavnom Ustaškom Stanu svi osjećaju da je revolucija na pomolu.

Sloboda!

To predosjećaju svi u kući broj 5.

A onda događaji odmiču presudnom brzinom. Zapovijedi se izdavaju dan i noć, sile se napinju do skrajnosti, veselje se prenosi iz mjesta u mjesto i ustaški odjeli upućuju se na sabirno mjesto u Pistojni.

Ustaški stijeg!

Ustaška se vojska diže!

Ista uzbuđenost zahvaća i domovinu, svi osjećaju čvrstu vezu i vjerovanje, još je samo trebalo jedno: uspostaviti vezu i dodir emigracije i domovine.

Kako da se to učini?

Već se nekoliko dana eterom pronosio glas: »Ovdje radio postaja Velebit« i to je značilo pravu revoluciju živaca.

Divna zamisao!

U Glavnom Ustaškom Stanu ne miruju. Revoluciju treba provesti točno i sporazumno s domovinom i kroz kratko vrijeme vrše se užurbane pripreme, šalju se posljednji povjerljivi izvještaji u domovinu (nakon kojih se pripremaju krugovalni aparati), a onda povijesnog dana 4. travnja, kad već svi očekuju sudbonosni rasplet u noći lete eterom riječi:

Za Dom spremni!

Ovdje radio postaja Glavnog Ustaškog Stana!

Za Dom spremni!

Hrvati, pozor!

. . . To je zvučilo kao glas novog zavjeta, kao glas revolucije i blago-

slovljene sudbine, i vijest se širila diljem Hrvatske, a u dubokoj noći, ruke su grozničavo tražile »tajnu postaju« a uši su se priklanjale da čuju svete riječi.

Iz nepoznatih daljina čuo se jaki glas ustaše Vilka Pečnikova današnjeg bojnika i zapovjednika željezničke ustaške bojne:

.... »Hrvati diljem Hrvatske! Hrvati u cijelom vanjskom svijetu, slušajte svaki dan izvedbe radio postaje Glavnog Ustaškog Stana!

Čut ćete obavijesti Glavnog Ustaškog Stana i naputke, kako se mora svaki Hrvat u ovim časovima držati,

Poglavnik razgovara s ustašama

što mu je činiti, i sve što se odnosi na pripreme za rad i za konačni čin oslobođenja hrvatskog naroda i hrvatske domovine ispod tuđinskog srbijanskog jarma, te za uspostavu samostalne i nezavisne države Hrvatske na cijelom hrvatskom povijesnom i neprekinutom narodnom području....

»S Velebita klik se ori...

Jekom ječi zemlja cijela!«

Čuje se revolucionarna pjesma završava novim snažnim porivom:

»Hrvati i Hrvatice! Budite spremni;

Približuje se čas hrvatskog narodnog oslobođenja i čas uspostave Nezavisne Države Hrvatske na cijelom hrvatskom povijesnom neprekinutom narodnom području od Mure i Drave sve do Drine te od Dunava sve do sinjeg Jadranskog mora!«

»Gore nebo visoko...«

Pjesmom su završavani pojedini odlomci proglasa, koji se onda opet dalje nastavlja novom snagom i borbenošću...

»Hrvatski seljački narode! Približuje se čas uspostave slobodne i nezavisne države Hrvatske, u kojoj ćeš biti ti, hrvatski seljače, gospodar čitave zemlje, svih polja, svih njiva, svim šuma! Bit ćeš gospodar svega!

Hrvatski će narod biti skoro oslobođen, hrvatska će domovina biti skoro slobodna i nezavisna država! Već je spremna ustaška vojska, već su spremne silne vojske hrvatskih saveznika i neprijatelj će biti u času poražen, uništen i sa svetoga tla odstranjen!

Hrvatski narode! Dolazi dugo i željno očekivani čas slobode. Hrvati i Hrvatice budimo — Za dom — spremni!«

»Živila samostalna i Nezavisna Država Hrvatska!«

»Živila ustaška vojska!«

»Živio ustaški Poglavnik!«

— — — — — — — — —

Na valu 583 srednje dužine govori krugovalna postaja Glavnog Ustaškog Stana...

— — — — — — — — —

U zamršencsti travanjskih dana, kad su se hrvatske mase nalazile u nekom čudnom položaju između nade i očaja, glas krugovalne postaje Glavnog Ustaškog Stana odjekivao je kao revolucionarni zov i u mračnim noćima, kad su se gomile vojnika valjale nekuda u noć — u nepoznato, i kad se čitavo zbivanje odvijalo u mraku tjeskobnog upitnika, lica su se okupljala oko krugovalnika.

Na valu 583!

Ovdje radio — postaje Glavnog Ustaškog Stana!

To je bila nova riječ, riječ snage, riječ slobode, riječ revolucije. Tisuće su upijale svaku riječ, svaki zvuk, svaki zov!

Riječ slobode!

Riječ naše države!

Naše!... Čudna,.. sveta riječ...

I u noći naših mutnih iščekivanja glas krugovalne postaje Glavnog Ustaškog Stana bio je glas slobode i glas revolucije!

Događaji su se munjevito odvijali. Beograd je već bio u plamenu, srpska vojska u rasulu, sve u iščekivanju nečeg velikog, nečeg što nose stoljeća, a možda tek tisućljeća.

U Glavnom Ustaškom Stanu u ulici Pietro Tacca broj 5 bili su svijesni tih sudbonosnih dana, i u radu više nije bilo vremenskih granica, radilo se danima i noćima. Revolucija je bila u toku, ona je započela s plačem velikog tjedna da završi u pobjedničkoj pjesmi uskrsnuća!

Već su ustaške jedinice bile sabrane u Pistoji, svi su bili pod oružjem čekajući čas povratka, a onda je zagrebačka krugovalna postaja najavila veliki dan oslobođenja. Tu vijest prenosi iste večeri krugovalna postaje Glavnog Ustaškog Stana, daje još nekoje upute, a onda njezinu ulogu preuzimlje Zagreb.

Hrvatska je već bila slobodna i u ulici Pietro Tacca broj 5 zavladala je mrtva tišina, jer su svi otišli s Poglavnikom tamo prema sjeveru, u slobodu i život!

U svetom uskrsnuću Hrvatska je doživjela svoj tisućljetni Uskrs u danima, kad se iz daljine javljao proročanski glas... »Ovdje Radio-postaja Glavnog Ustaškog Stana!

— — — — — — — — —

Stanislav Polonijo

Iz ustaškog logora u emigraciji

Povijesni dani u ustaškim logorima u tuđini

Povratak ustaške vojske u domovinu

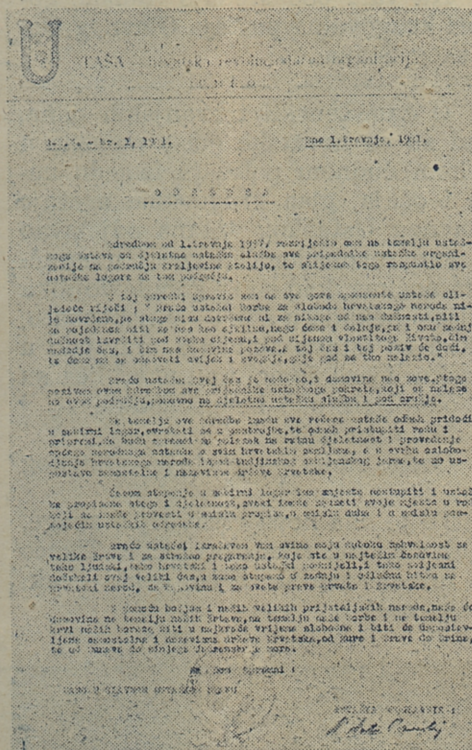
Danima, mjesecima i godinama, strpljivo su naše majke, sestre i braća očekivali povratak onih, koji su bili tamo negdje daleko na jugu ili sjeveru, koji su u jedan mah bili »nestali«, a za koje se tek znalo toliko, da su otišli »u ustaše«. Znalo se je, da negdje jesu, da se pripremaju za odlučni čas i da će se jednom sigurno povratiti. Pod najtežim prilikama, proganjane na svakom koraku i na najgore načine, ustaške su obitelji očekivale velike događaje, s kojima će uslijediti i povratak njihovih milih i dragih.

Dogodji su se međutim redali munjevitom brzinom. Rat je već bijesnio i kad su bila riješavana pitanja Austrije, Češke, Poljske, Holandije, Belgije, Francuske, kad je Engleska protjerana iz Norveške, svakom takvom zgodom ustaške su se obitelji nadale i dolasku ustaša. Međutim, pravi čas još nije bio stigao. Još je trebalo malo počekati, dok dođe red i na zločinačku mrežu međunarodnog huškačtva u Srbiji. Po malo ali sigurno, proračunato, pobjedonosna je vojska nove Europe kidala kamen po kamen bezobzirne versailleske zgrade. U teškom i konačnom obračunu između dvaju svijetova, sudjelovali su i mali europski narodi, već prema svojoj snazi i svome razboru, odnosno nerazboru.

Među borcima za novu Europu, za pravednu i poštenu Europu, nalaze se i hrvatski ustaše, predvođeni svojim Poglavnikom. Borci, koje su neprijatelji Hrvatske na svakom koraku progonili, ogovarali, blatili, zatvarali i ubijali... Borci, koje je međunarodno židovstvo i slobodnozidarstvo pred licem svijeta bezobzirno prikazivalo kao razbojnike, ubojice i »teroriste«.

Međutim su ti izabrani hrvatski sinovi u tuđini provodili život pun poteškoća i samozataje. Neprilike svију vrsti, zapreke na putu na svakom koraku, iskušenja, sve je to pratilo Poglavnikove ustaše, koji su sve to izdržali, znajuć da je potrebno i strpljenje i podnašanje makar i najtežeg života, ali da će zato konac djelo ukrasiti. Znali su, da će doći čas posvemašnje zadovoljštine za sve pretrpljeno.

Ustaše emigranti bili su velika nepoznanica za Hrvate u domovini, gdje se nije smjelo ništa niti pisnuti o ustašama, a bila su još veća nepoznanica za strani svijet. Nu isto tako ustaše su bili najveća nada cijelog hrvatskog naroda, jer je svaki Hrvat osjećao u svome srcu, da su ustaše spasitelji Hrvatske, da je ta emigracija divovska i primjerna pojava hrvatskih pokoljenja, koja je u čudnom spletu i raspletu uzbudljivih europskih političkih događaja, često puta pod najtežim okolnostima, započela jednu divovsku i krvavu borbu, koju će ona — predvođena Poglavnikom — sretno kraju privesti.

1. travnja 1941.

Povijesna Poglavnikova zapovijed o početku ustaške borbe

U najtežim časovima što ih je hrvatski narod proživljavao, kad su već mnogi bili izgubili svaku nadu, mnogih su srca snažnije zakucala, kad bi primili kakvu potajnu vijest o ustaškim borcima u tuđini, kad bi čuli da su još uvijek živi i da spremno i strpljivo čekaju čas, da ih Poglavnik pozove u konačnu borbu. Cijeli hrvatski narod gledao je u njima spas, a mnogi i mnogi pokušavali su na sve moguće načine nešto pobliže saznati o tom tajanstvenom životu u ustaškim logorima.

Međutim je došao i toliko željeni čas obračuna na jugoistoku Europe, koji je čas ustaše našao nepokolebivima i spremnima. Uzalud su bile sve spletke židomasonskoga svijeta, koji je na sve moguće načine nastojao onemogućiti ustaški rad u Europi.

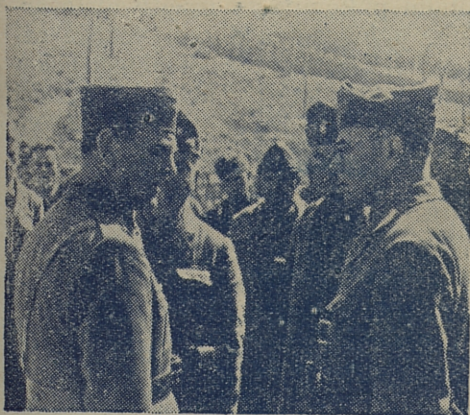
Ustaško je čekanje bilo dugo. Mnogo je bilo neugodnih događaja, mnoge su bile kušnje, napose u razdoblju od god. 1937. do 1941. Zbog velikih razloga, koje su samo ustaše mogli razumjeti i zadržati strpljivost, moralo je na 1. travnja 1937. biti obustavljeno javno djelovanje Ustaškoga pokreta u nekim europskim zemljama. Nu zato su ustaše doživjeli na taj isti dan, četiri godine poslije, najveću zadovoljštvinu, jer je na 1. travnja 1941. stigla Poglavnikova odredba, u kojoj kaže da je došao čas oslobođenja i da ih ponovno pozivlje pod bojnu ustašku zastavu. Zadovoljština, koju je prije ili poslije morala dobiti četa takvih uzor junaka i odanih boraca, kao što su bili Poglavniku do skrajnosti vjerni ustaše.

Nekako istodobno bila je već stigla brzojavna zapovijed Poglavnika, kojom pozivlje ustaše u novi sabirni logor. Svakom je ustaši bilo jasno što to znači i oni su najoduševljenije pohrlili na određeno mjesto, očekujuć s najvećim uzbuđenjem čas, kad će opet ugledati dragoga Poglavnika i kad će čuti njegovu odredbu za polazak u posljednju bitku i na povratak u domovinu. Zaboravljajuć sve do sada proživljene neugodnosti i odricanja, ustaše su kao u snu, pjevajuć dragu im »Ustašku pjesmu«, dolazili jedni za drugima u srce Toskane, u grad Pistoju, gdje je bio određen privremeni logor do časa odlaska spram granice.

Skupina za skupinom je pridolazila sa svih strana Italije: sa Lipara, Sicilije, Kalabrije, Sardinije i iz drugih krajeva, a njima se pridružiše i nekolicina novopridošlih ustaša iz domovine. Dolazile su vijesti, da je već mnogo Hrvata prebjeglo preko granice i da svi oni žele s ustašama u borbu. I iz Njemačke su također dolazile slične vijesti.

Sastaju se stari prijatelji i suborci iz Belgije, Francuske i Njemačke, koji su svojedobno zajednički u tim zemljama živili i surađivali na ustaškom poslu. Stišću si desnice i grle se. Oči im se krijese od radosti, čitavo im je tijelo u nekom divnom uzbuđe-

nju. Znali su, da je veliki čas blizu, znali su, da će teška i dugoljetna borba skoro biti završena. Kako su dolazili, tako bi odmah u skladištu primili ustašku odoru. Sad su opet vojnici, opet potpuni ustaše. Sve se nekako ponosno i samodopadno promatraju i kan da ne vjeruju sami sebi. A čekala su ih predveče nova iznenađenja. Stigla je obavijest u logor, da će danas, to jest 4. travnja po prvi put čuti izvedbu krugovalne postaje Glavnog Ustaškog Stana.

Poglavnik među časnicima na putu u domovinu

Užurbanost, uzbuđenje sve jače i jače, čim se približava jedanaesta ura u noći. Već su svi u velikoj prostoriji oko krugovalnika. Znali su vrlo dobro val na kojem će se po prvi put u povijesti čuti ustaška riječ. Točno u 11 sati i 20 časaka odjednom se je pojavio dragi hrvatski znak »U boj, u boj mač iz toka braćo«. Oo je! Doista, nakon dva časka začuo se je glas najavljivača. Izvedba je saslušana s najvećom pobožnošću i svim je bilo krivo, kad je završena. Međutim, sutradan će opet slušati. Možda, možda će se javiti i Poglavnik.

Sutradan u isto vrijeme, opet se nađoše svi oko krugovalnika nestrpljivo čekajuć početak izvedbe ustaškoga krugovala. Sad su već bili sigurni, da će te večeri preko krugovala govoriti sam Poglavnik. Poglavnik je progovorio! Govorio je ustašama, hrvatskim vojnicima, govorio je cijelom hrvatskom narodu. U svom velikom povijesnom govoru, navijestio je svima Hrvatima, da je kucnuo čas oslobođenja i pozvao sve Hrvate na ustanak. »Hrvatski narode! Ustaj na noge, lati se oružja!«

Za ustaše je to bio najveći čas u njihovom životu. Svaka pojedina riječ ostala im je duboko usađena u srcu i pameti. Govorio im je iz duše, upravo ono što su sami željeli da im reče. Poglavnik je u svom govoru najavio blizinu najvećeg časa i događaja hrvatske povijesti.

Još je nešto manjkalo: sa žalošću su ustaše ustanovili, da preko krugovala nisu slušali izvedbu »Ustaške pjesme«. Nisu dugo čekali. Dne 7. travnja stigli su u logor ustaše iz Glavnog Ustaškog Stana sa spravama za snimanje, pa su sami ustaše izveli pred prenosnikom »Lijepu našu« i »Ustaški stijeg«. Te večeri već je čitav svijet mogao preko krugovala slušati po prvi put uz hrvatsku državnu himnu i »Ustašku pjesmu«. U logorima je nastalo neopisivo oduševljenje, radost, ponos, veselje. Spavat se više nikome nije dalo.

Događaji se razvijaju munjevitom brzinom. U dva dana, što nitko nije očekivao, »junačka« je kajmakčalanska vojska posve potučena, grčki je otpor posve svladan. Pobjedonosne vojske nove Europe već su na Egejskom moru.

Ustaše dne 10. travnja uzbudljivo očekuju dolazak Poglavnika, koga mnogi od prisutnih ustaša novaka nisu još uopće vidili. Oblikuju se postrojbe, časnici, daju posljednje zapovijedi Glas trublje konačno najavljuje dolazak Poglavnika! Poglavnik je došao! Svojim odlučnim i muževnim korakom, u novoj ustaškoj odori barkara, približuje se postrojbama i prima prijavak zapovjednika krila, obilazi sve satove. Na njegov »Za Dom!« ustaše gromko uzvraćaju »Spremni!«

Poglavnik je zatim izrekao svoj kratki povijesni govor, u kojem je najavio, da je kucnuo čas slobode, da je došao čas povratka u domovinu. Dodao je, da se već toga časa u Zagrebu zbivaju važni događaji. Nakon govora izvršena je skupna prisega svih prisutnih ustaša, a zatim se pročitala Poglavnikova Odredba, kojom se ustašama opraštaju sve do toga časa izrečene stegovne kazne.

Poglavnik se je rukovao s pojedinim ustašama i ostao s njima u razgovoru sve do u sumrak. Međutim su već strane krugovalne postaje javile izvanrednu vijest, da je danas poslije podne u Zagrebu u ime Poglavnika proglašena Nezavisna Država Hrvatska. Događaj, koji je Poglavnik u svom govoru navijestio.

U sumrak se je Poglavnik oprostio od svojih ustaša i povratio se je u Glavni Ustaški Stan. Veliku vijest, najveću vijest koju stoljeća nisu zabilježila, vijest o proglašenju Nezavisne Države Hrvatske, potvrdila je i ustaška krugovalna postaja. Bile su pročitane neke odredbe i zapovijedi Glavnog Ustaškog Stana, upravljene ustaškim postrojbama u domovini.

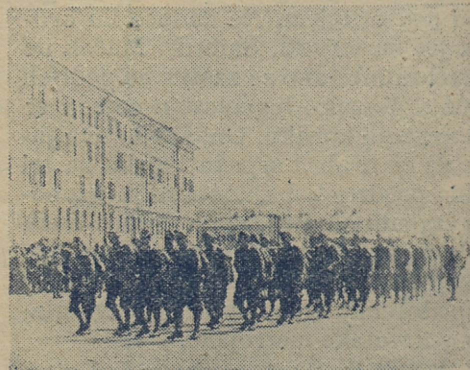
*

Tada je uslijedio put spram granice, na kojem je razdragane ustaške borce pratila »Ustaška pjesma«. Ide se u domovinu, u sada već Nezavisnu Državu Hrvatsku! Ide su u susret posljednjim bitkama, u susret čišćenju Hrvatske od neprijatelja i zločinaca. Naskoro će vidjeti svoje mile i drage, moći će im nakon dugih godina pasti u zagrljaj.

Četa mala, ali doista po izbor junaka. Najvjerniji, najizdržljiviji, najidealniji, vraćaju se, na čelu sa svojim Poglavnikom, kao pobjednici!

Kod prelaza granice, promatrajuć opet svoj dragi kraj, pa sve dalje do Karlovca i Zagreba, mnogome od tih otvrdjelih boraca zasuzilo je oko. Dirljive, neopisive slike narodnoga slavlja, oduševljenih pozdrava osloboditelju i uskrisitelju Hrvatske, bile su ustašama nova zadovoljština. Bacali su na sve strane letke sa slikom Poglavnika i ustaških postrojbi, koje je narod na jagmu kupio i čitao.

Veliki lanac putničkih samovoza, okićenih hrvatskim zastavama, vozili su ustašku vojsku sve bliže i bliže Zagrebu, a ustaške pjesme orile se sve više i više. Konačno, skromno i tiho, baš kao što su nekoć i otišli, ustaše su u ranu zoru ušli u Zagreb.

Postrojbe ustaša odlaze prema hrvatskoj granici

Samovozi se zaustaviše na Radićevom trgu i u najvećem pobjedonosnom uzbuđenju, ozbiljni i spremni, ustaše preuzeše stražu na povijesnom trgu, bdijuć nad najmilijim životom Hrvatske, nad Poglavnikom, koji je već međutim ušao u povijesne banske dvore i preuzeo vrhovnu vlast Nezavisne Države Hrvatske.

To su bili najveći dani ustaške emigracije, koja je dostojno i vjerno izvršila svoje deržanstvo! Mijo Bzik

Povijesni dan oslobođenja u Zagrebu

Proglašenje Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941.

Približavao se dan 10. travnja. Neizvjesnost se popela na vrhunac svoje mogućnosti. Beograd je već davno razoren. Maribor je u plamenu i već zauzet. Nijemci nadiru po svim raspoloživim cestama, a u Zagrebu i nad njime još ništa. Čitav se grad pretvorio u jedno veliko uho i samo nestrpljivo čeka i prisluškuje »Donau-Alpen« i »Glavni Ustaški Stan«, čije su emisije tih dana za Hrvatsku brojne i djelujuće. Gradom se prenose najrazličitije i najnevjerojatnije glasine. Preko dana su sve ulice preplavljene ljudstvom, nitko ništa ne radi, svatko samo čeka ono nešto, što se ima za koju minutu, za koji sat ili možda dan zbiti. Zagrepčani su nakon prvog dana »rata« upravo izazovno smioni i sigurni videći kako njemački zrakoplovci prijateljski lete nad gradom, u velikoj visini, i kao da se rugaju nekolicini srpskih topđija, što htjedoše u prvi dan rata tanetima doseći i razdražiti mirne »Štuke«. Lica Srba i srpskih časnika puna su briga i bora; oni jasno osjećaju katastrofu, a znadu i to da su opkoljeni masama Hrvata, koji su spremni svaki čas da ih napadnu.

Ulicama se klatare vojnici, mnogi u nepodpunoj vojničkoj odori, a nijedan pod oružjem. Ne dadoše im oružja jer su Hrvati. Sam dr. Maček ne jamči za mir, ako se zaštiti ne podijeli oružje. Rasulo Jugoslavije osjeća se na svakom koraku. Oni što se hvaljahu da će hrabra srpska vojska za tri dana prodrijeti bajunetama u navodno izgladnjeli Beč, sada mudro šute, a koji može, nabrzo pakuje kovčege i zajedno s prestrašenim židovima i usplahirenim židovkama spašava glave iz hrvatske metropole.

Netko je ubacio među narod glas, da će Nijemci bombardirati zagrebački kolodvor, pa je među građanima nastala mala zabuna, to više, što su neki sami govorili, da su čuli na krugovalnoj postaji »Donau« želju Nijemaca, neka bi se ispraznio dio oko kolodvora. Vijest je bila podpuna izmišljena kao i mnoge druge. Ipak su malovjerni nasjeli. Kad sam se kasno u noć toga dana vraćao kući, zaustavio me je jedan pijani zaštitnik, inače moj daljnji susjed, pograbio me i prijetio mi, da će me ustrijeliti ako na Zagreb padne i jedna jedina bomba. Bio sam toliko siguran u nemogućnost njegove tvrdnje, da sam se nasmijao i prihtvatio životnu okladu ovoga pijanog čovjeka, koji je zatim odlunjao u noć kuneći frankovce, jer da su oni krivi za čitav taj rat. Dubokoumnoj tezi moga susjeda nisam baš posvetio odviše pažnje, jer je moju pozornost svratilo mnoštvo vojnika na cesti, koji su ovdje neodlučno u malim grupama stajali i vodili prilično glasan i uzbudljiv razgovor. Bila je duboka noć, našao sam se među njima i posluhnem... Po govoru sam raspoznao da su naši, još k tome Varaždinci. Iz razgovora sam saznao, da već puna dva sata stoje ovdje i dogovaraju se, da li da uđu u napuštenu topničku vojarnu na spavanje. Oni su naime bili dodijeljeni protuzrakoplovnim jedinicama, što su imale braniti grad od njemačkih zrakoplova, ali su se za prve kiše razbježali na sve strane videći da gradu od »neprijatelja« ne prijeti nikakva opasnost. Neki su se počeli hvaliti, da su doduše pod pritiskom srpskih časnika ispalili nekoliko metaka, ali su tako gađali, kao da su slijepi. »Pucali smo na oblake«.

Inače svi su bili vrlo slabo upućeni u događaje posljednjih dana. U vojarnama im nisu dopustili slušati krugoval, a u šumama zagrebačke okolice, gdje su se posljednjih dana zadržavali također se nije ništa moglo doznati. Odmah sam uočio dobar slučaj, koji mi se sam nametnuo i iskoristio priliku za promičbu ustaške misli. Počeo sam im govoriti. Ispočetka su me nepovjerljivo mjerili i prisluškivali, ali kad sam im spomenuo svoga ujaka, također Varaždinca, a neki od njih su ga dobro poznavali, stisnuše se oko mene kao braća i slušahu. Razložio sam im čitavo stanje u kojem se nalazimo, obavijestio ih o svemu, što su javljale tajne krugovalne postaje, a kad sam im rekao da se je sam Poglavnik javio preko krugovala, ne mogaše od čuda vjerovati.

»Joj mene, da bi samo dobri Bog dao da što prije dođe!«, uzdahnuo je jedan za sve. Dok sam ja pripovijedao, iz različitih su tamnih zakloništa i krčmica i drugi izmilili tako, da smo na koncu održali čitavu skupštinu pod tamnim hrvatskim nebom, koje je žudilo za suncem slobode.

Lijepo smo se rastali, a oni onda potrgaše stražnji plot topničke vojarne i pođoše na počinak.

Osvanu dan desetoga travnja 1941. Jutro nije dalo naslutiti nikakvih naročitih događaja, i sama napetost iščekivanja kao da je popustila. Rat živaca učinio je svoje. Gradom je plovila bujica vojnih bjegunaca, koji su zaboravili svaki strah od vojnih vlasti. Svuda su se prepričavale vijesti o pobuni pukovnija, naročito bjelovarskih, javno se hvalilo njemačke saveznike, čiji su se zrakoplovci pokazali svagdje kao prijatelji i saveznici Hrvata. Smioniji su govorili o skorom proglašenju Nezavisne Države Hrvatske. Svatko je samo čekao čas u koji će se to zbiti.

Ustaj, rode, Hrvatska te zove,
Ustaj, ustaj iz tamnice ove!

Glavni Ustaški Stan radio je dan i noć. Ustaše su bili jedini točno i sigurno obavještavani, oni su znali za pokrete njemačkih vojnih jedinica, za stanje u stožerima srpske vojske, raspoloženje među pukom i vojskom. Osim toga držali su neprestanu vezu s inozemstvom i Poglavnikom, te su tako bili i o vanjskom položaju točno obavješteni.

Nekoliko dana pred samo oslobođenje izvršen je ogroman posao organiziranja, dijeljenja oružja, zaklinjanja novih članova i širenja ustaške promičbe po čitavoj zemlji.

Na dan oslobođenja Ustaški je pokret imao u svakom gradu, u svakom mjestu i selu spremne, dobro upućene ljude, koji su bili sposobni u određeni čas uspostaviti i osigurati vlast uskrsnuloj hrvatskoj državi.

Hrvatskom narodu sloboda nije poklonjena, on ju je zaslužio i izvojevao.

Koliko je ustaška organizacija vladala Zagrebom najbolje se vidi po tome, što se za svih dana revolucije u gradu ne dogodi niti jedna krađa, pljačka ili nasilje.

Veliki četvrtak poslije podne.

Govornik zagrebačke krugovalne postaje prestao je za čas opominjati građanstvo, da se čuva krhotina protuzrakoplovnih bitnica, kad se već ne plaši njemačkih zrakoplova. Zagrebčani su naime posve šaljivo uzimali užasno tulenje sirena, pače su upravo onda trčali na ulice, kad bi začuli znak za uzbunu. Neki su od njih mislili, da će Nijemci bacati letake, ali to nije bilo uopće potrebno, jer je najbolja

promičba prijateljstva bio miran let opasnih »Štuka« nad Zagrebom.

U mojoj je sobi na zidu bila pričvršćena karta ruševne Jugoslavije, a male su zabodene zastavice na njoj označivale odprilike prodiranje brzih njemačkih jedinica.

Moji se strategijski računi već puna dva dana ne poklapahu. Prema krugovalnim vijestima prve su čete već jučer stajala negdje pred Zagrebom, a evo je prošlo i podne današnjega dana, a još se ništa nije zbilo.

Bio sam uvjeren, da se današnjega dana ne će više ništa dogoditi.

Oko tri sata poslije podne slučajno sam otvorio krugoval.

Čuo se upravo poznati glas krugovalnog objavljivača:

»Ovdje radio-Zagreb! Za koji čas dat ćemo proglas g. Slavka Kvaternika.«

Ukočio sam se od čuda. Što se je to u gradu dogodilo? »Pukovnik« ce govoriti?! To nije moguće. Njega već nekoliko mjeseci progone vlasti. Gospode Bože, što se je dogodilo? Sumnje i čuđenje napuniše mi dušu.

On je na krugovalu mogao govoriti samo o slobodnoj Hrvatskoj.

Zastao mi je dah, čitav sam se pretvorio u jedno kameno uho.

»Hrvati narode«, muževni glas podrhtavao je od svečanog uzbuđenja i neviđene sreće. Suze su curkom curile. **Božja Providnost i volja našega Saveznika, te mukotrpna višestoljetna borba hrvatskog naroda i velika požrtvovnost našeg Poglavnika Dra Ante Pavelića te Ustaškog pokreta u zemlji i u inozemstvu, odredili su da danas pred dan uskrsnuća božjeg sina, uskrsne i naša Nezavisna Drzava Hrvatska.**

Pozivam sve Hrvate, u kojem god oni mjestu bili, a naročito sve časnike, podčasnike i momčad cjelokupne oružane snage i javne sigurnosti, da drže red i da se svi smjesta prijave zapovjedništvu oružane snage u Zagrebu, mjesto gdje se sada nalaze, te da cijela oružana snaga smjesta položi zakletvu vjernosti Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njenom Poglavniku.

Cjelokupnu vlast i zapovjedništvo cjelokupne oružane snage preuzeo sam danas kao opunomoćenik Poglavnika.

Bog i Hrvati! Za Dom spremni!

Bilo mi je kao da sam sanjao divan, kratak san. Probudih se. Iz mene provali krik sreće, radosti i oduševljenja. Zaboravio sam na sve i kao lud potrčao u grad. Htio sam da na svoje oči vidim čudo tisućljeća. Hrvatska je slobodna i nezavisna. Na takav događaj i mrtvi pradjedovi ustaju iz groba, da gledaju ostvarenu borbu i san stoljeća.

Ulice su bile krcate mnoštvom ljudstva. Tisuće su stajale s istim mislima i osjećajima, velikim nestrpljenjem i znatiželjom, da vide saveznike i osloboditelje.

Negdje za uglom prolamao se zrak urnebesom. Pojavio se samovoz s prvom ustaškom zastavom u Zagrebu, a za njim su dolazila visoka oklopljena kola zaposjednuta građanima. Sa svih strana pružile su se ruke na pozdrav, usta su se grčevito stezala od napora i snage, kojom su izvikivala poklike. Odasvud su pljuštale narandže, cigarete, cvijeće i slatkiši na željezne plohe zaprašenih tankova. Rumeni mladi vojnici zapanjeno su gledali u razdraganu i oduševljenu masu, koja je zakrčila put njihovim ogromnim strojevima, penjala se po njima, ljubila zaprašena vojnička lica i davila ih u svome zagrljaju.

Neprestano su stizale nove kolone, još uvijek se dizahu novi poklici već umornih grla, nova tuča darova izmorenih ruku.

Nošen ustalasalom bujicom prošao sam glavne gradske ulice, a onda se požurih put stare drage sveučilišne zgrade.

U zgradi sam našao čitavo skladište oružja i streljiva, koji su spremni ustaše pripremili u pravi čas. Po hodnicima i učionicama dijelile su se puške, upute i zapovijedi.

Zagreb je utonuo u mrak i san. Iznemogli su građani počivali zasluženi odmor, a ja sam pun misli i sreće s puškom na straži šetao pred vratima stare i drage Almae Matris.

Glavom mi munuše misli, a pred očima prođose prikaze.

Vidjeh povorke pradjedova, slavnih boraca, hrabrih vitezova, pjesnika i umnika i sjene vječnoga Hrvata ratara...

Prođoše u nepreglednom mimohodu svi oni sinovi Hrvatske, što snivahu o sreći i snazi domovine, i čete mučenika, heroja i svetaca...

Zavijoriše bojni stjegovi naše ratne slave, prođoše legije pješaka, konjanika, a onda ugledah obrise hrvatskih ratnih lađa i ponosne stjegove na njima.

Korovi ratnika, mučenika, majki i djece pjevahu, praćeni muzikom stoljetnih sanja, pjesmu slobode.

I čuh riječi vječne himne slobodne dubrave:

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
Dare, u kom sva blaga višnji nam
Bog je dô

. . . .

Priviđenja nesta. Negdje planu puška, odgovori joj strojnica. Nada mnom šušte kestenovi, a preko ceste iz mraka izbija portal kazališne zgrade. Dotaknu me drug pod šljemom.

»Idi, lezi. Ponoć je prošla. Već je drugi dan...«

Aleksandar Žibrat.

Prva ustaška zastava u Zagrebu 10. travnja 1941. koja je pronijeta pred njemačkim četama

Izašli smo iz tmine i krenuli u novi život

Oslobođenje u logoru Kruščici

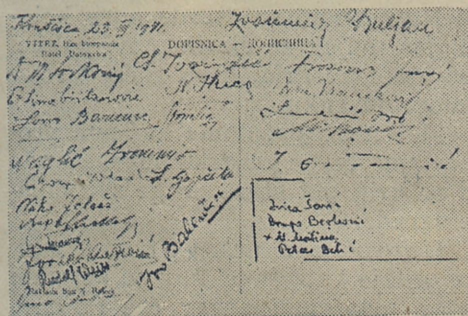
Dobro je netko primjetio: — Kruščica ulazi u povijest! Činilo se to onda čudnovato. Ali nije čudnovato danas. Svi se učesnici sjećaju Kruščice s jezom. Budi se mutno sjećanje na dane, kada nas je trebalo nestati. Padao je snijeg, drhturile zvijezde, tekle noći pune strave i neizvjesnosti. Došli smo ovdje jednog hladnog popodneva, u suton, i tlo je bilo blatno i raskvašeno. Išli smo u nepoznat kraj, u neizvjesnost. Došli smo vezani lancima, dva po dva, vozeći se vlakom punih 25 sati. Večer je tiho padala, kad smo se našli uz žičanu ogradu. Livade. Planina. Potok. I šum potoka. Stalni, neprekidni šum potoka, koji ne prestaje nikada. Ni danju ni noću. Šum koji smo stalno slušali; šum koji je šumio u snima zatvorenika. Šum koji je sjećao na mutež mračnoga vremena.

Silazilo je proljeće i prvi pretproljetni vjetrovi su hujali preko naše kuće. Htio sam nacrtati tu kuću, ali nisam. Nije bilo snage. Gledao sam je: zeleni prozori, popločeni krov, šljivik. Voćke. Tiha pohabana sjenica. Ljetnikovac, ali ograđen bodljikavom žicom. Ljetnikovac, ali u sjeni topova, u sjeni događaja koji se primicahu i koje smo osjećali u svojim dušama.

Prolazili su seljaci pored naše kuće. Pozdravljali su nas kradom. Kako koji. Domahivahu nam šeširima. Prolazile su djevojke, ali su ih čuvari tjerali od ograde, čim bi koja usporila korak. Motrili smo slobodne ljude i još jače u tim trenutcima željeli slobodu. Ali smo šutili. Stisnutih smo zubiju čekali budućnost i pjevali gromke revolucionarne popijevke. Sjeta bi se javila u očima. I u riječima. Želja za putovanjima, za daljinama. Zatvoren čovjek sanja o slobodi, o širini prostora i dalekim zemljama drukčije od slobodnoga. Sniva o svojim dotadanjim putovanjima, ljubavima, sitnim beznačajnim doživljajima, koji tada postaju veći, ljepši i draži.

Mi smo tada živili u neizvjesnosti. Dolazili su nam razni glasovi do uha. O našem smaknuću. O trovanju koje ćemo doživjeti jednoga dana u našem jelu. Bila je tada otešćana dobava hrane. Jeli smo grah i krumpir. Tvrdi kukuruzni hljeb. Primali smo darove naših prijatelja, kojih je bilo svuda. Stalno su nam dolazile poruke, kako se oko nas valja silna vojska, kako Srbi i četnici čekaju trenutak da nas smaknu. Mi smo u to vjerovali. Pijani su srpski časnici govorili u Travniku, kako čekaju trenutak, da nas s nasladom smaknu. Bili smo pomalo zaboravljeni zbog važnosti događaja koji se primicahu. Zagreb je daleko. Daleko je i Lepoglava, gdje smo do tada nekoliko mjeseci živjeli. Nalazimo se na pragu rata. U Beogradu je puč. Saznali smo kako se sve odigralo. Mačeka zovu u Beograd. Maček ne ide. Simović je novi predsjednik vlade. U Kruščici je zavladala nestrpljivost? Kako će se stvari dalje odvijati? Gavrilo je održao svoj ratnički govor. Sve je potpuno jasno. Rat je na pomolu. Pojedinci, naši prvaci su govorili:

— Gotovo je. Rat će nas zateći u žici.

Potpisi zatočenih ustaša iz logora Kruščica

Pušili smo mnogo cigarete i smijali se smijehom jeze. Sjećam se živo riječi dra Lorkovića, koje je izrekao prije svog tajanstvenog odlaska iz logora:

— Izbit će rat i u tome ratu Jugoslavija će propasti. Istina je, doduše, mi možemo svaki trenutak izginuti, nas može nestati, ali — ako nas i nestane, glavno je da će stići Poglavnik u domovinu i da će Hrvatska uskrsnuti! Ja sam posve siguran, da je ovo najveća prilika, da Hrvati konačno dobiju svoju vlastitu državu.

Pušili smo mnogo cigareta, hodali na prstima po prašnim sobama, samo da s bukom ne izazivamo nestrpljenje. Jedan je drug svirao violinu i tužne arije izlazile su same ispod prstiju, kričave i plačne. Ležali smo na slamnjačama kao bez života. Svaki je čovjek predočavao uskrsnuće države i zamišljao te velike dane u tisuću slika. Zasjalo bi sunce. Imali smo goluba Miška i on je nestašno lijetao s ramena na rame. Golub nije ni slutio šta se zbiva u svijetu. Najednom smo začuli topovsku paljbu. Rat je započeo! Protrnuo je svaki čovjek. Uzvrpoljili smo se na slamnatim ležajima. Što će se veliko zbiti. Vrlo veliko. Sudbonosno. Velike promjene. Silni događaji. Motrili smo planinu, slušali šum potoka Kruščice. Uz brijeg se penjanu čobani, penjahu se i pred sobom gonjahu stoku. Potok je šumio, a mi smo čuli topove. Negdje su zvrndali zrakoplovi. Rat je započeo...

Gledali smo jedan drugoga. Srkali smo lošu grahovu čorbu. Uzbuđenje je nosilo srca. Zebnja i radost. Rat! Strašna i velika riječ. Rat! To je jedini put do oslobođenja. Jedini put...

Prolaze oblaci. Putuju. Lijeću ptice. A mi smo u žici. Mi smo sputani. Prolaze ljudi pokraj logora. Oružnici psuju. Mi ne smijemo s njima razgovarati. Naši se prijatelji brinu za nas. Organiziraju noćne zasjede. Iz prikrajka, s oružjem paze na nas.

Danas ih se sjećamo sa zahvalnošću. Gdje su ti dobri ljudi? Hvala im i ovom prilikom u ime svih drugova iz logora. Bili su svijesni Hrvati, bili su ustaše u ono najteže doba.

Slušali smo odjek bombardiranja. Zenica gori. Beograd je srušen. Rajlovac u plamenu. Daleki praskovi. Pucnji. Zatim — mir. Tišina i neizvjesnost.

Živo je u sjećanju ostao prvi dan rata. Na susjednoj planini seljak je orao njivu. Prvi dani rata, seljak ore. Izorao je trećinu njive. Svijet ratuje. Seljak mirno ore.

Drugi dan. Seljak je izorao drugu trećinu njive. Treći dan rata, a njiva je bila izorana.

Povrh krova kuće je lijetao golub Miško. Bezbrižno je lijetao. Imao je svijetle crvenkaste oči. Ljudi su u svijetu ginuli. Baš su tada prispjele u logor bombe. Nekoliko sanduka. Bombe su oružnici pomnjivo spremili. Za svaki slučaj... Nek ih imaju pri ruci. Rat je.

Čovjeku su na um dolazila sjećanja. Kad su oružnici u Lepoglavi pre-

traživali prtljagu, pitao nas je oružnik Jure:

— Imate li kakvu sakrivenu Pavelićevu sliku?

— Nemamo, Jure.

— Ah, — odmahnuo je momak rukom. — Kakvi bi bili frankovci bez Pavelićeve slike.

— Slika je tu — netko je rekao i pokazao rukom na prsa.

Došao je i 9. travnja. Naši čuvari su bivali sve nestrpljiviji. Jugoslavija je bila u komadanju. Jugoslavija je bila živi mrtvac. U veče se naši čuvari počeše razilaziti. Neki naši stariji, prvi puta koraknut će izvan logora. Jedan korak. Dva koraka. Tri. Prvi koraci u slobodu. Prohodali smo. Kao djeca. Sloboda! Razrogačene oči. Tapkanje. Zatim smijeh. Čuđenje i smijeh. I još nekoliko koraka. Odoše ljudi niz brijeg. Vijugavom cestom.

Kako radosne bijahu crne grane. Koliko je veselije lijetao naš golub Miško. Srce titra u grudima. Puno je kihota i ljubavi koja se rasipa i daje. Zagrlio bi čovjek prosjaka na cesti! Sloboda!!

Naši prvaci su na susjednoj planini slušali krugoval. Mi smo kroz prozor zurili u tminu koja se zgušćivala. Kako se je to samo dogodilo? Ispred vrata je najednom nestalo straže. Netko je viknuo. — Nema straže. Nije moguće?!

Jest! Bilo je sasvim moguće... Istina! Straža je bila otišla.

Zvao me je oružnički narednik. Zvonio je brzoglas. Upravitelj logora je bio iščezao. — Zovu vas — reče narednik. Bio je blijed i pognut.

Prihvatio sam slušalicu. Dr. Cvitanović je govorio:

— Slušamo upravo krugoval na pilani. Hrvatska j slobodna i nezavisna! Hrvatska je država. Poglavnik će doći u domovinu! Čuo sam mu glas iz daljine! Budite mirni u logoru. Ne izazivajte žandare. Polazimo još večeras u Vitez. Veselite se! Budite sretni! Živio Poglavnik!!

Šta je? — pitao je narednik Iso.

— Sve je u redu, naredniče!

— A, tako? — rekao je on.

Bio je i blijed i zelen. Molio je sada skrušeno:

— Gospodo, možda sam koga i uvrijedio. Nemojte mi ništa zamjeriti. Znate kako je. Služba... Kruh...

Bio je veliki trenutak. Za praštanje. I oprostili smo mu. Odmahnuo je svaki čovjek rukom. Pjevali smo. Bučili.

Sišli smo dolje u gostionicu. Odjeknula je pjesma. Netko je svirao violinu. Prasnulo je staklo. Pala je slika srpskoga kralja sa stijene.

— Ne priznajemo mi toga kralja! Neka ga đavo nosi.

Mladići su plesali s djevojkama.

Prošao je proljetni sniježak. Pošli smo.

Koračajući kroz noć, osjećali smo kako se u nama talasaju novi, nabujali, skoro posve neobični, nesvakidašnji osjećaji.

Bili su dani i doživljaji, koji se doživljavaju samo jednom u životu. Stigli smo u Vitez. Tu smo prenoćili. Sutradan smo otišli u Travnik.

Znalo se već: Jugoslavija je pokojna. Uzbuđenje je vladalo svuda. Vojske u rasulu. Svuda vojska u rasulu. Skupine. Pojedinci. Predstavnici nove vlasti. Ustaški logori.

U Travniku smo nekoliko sati boravili u kotaru. Zatim smo bili gosti isusovačkoga samostana. Razgledali smo ljepote i zanimljivosti samostana. Numizmatičku zbirku. Kućni muzej. Starine. Rijetke, neobične stvari. Čitavi nizovi zanimljivosti. Lijepo uređeni vrt. Dobri otac Mato nam je sve htio pokazati. Na rastanku nam je rekao: — Dođite opet k nama. Kasnije jednom...

Gledali smo Travnik s brijega. Lijep grad je Travnik.

Odatle smo krenuli s autobusom.

Plakali smo od ganuća. Prolazimo kroz Bosnu. Preko brda i dolina. Bosna je naša. Naša je! Bosna je Hrvatska. Sjetih se svojih razgovora s drom Mladenom o Bosni. Dane i noći. Osnove i osnove. O Bosni. I Bosancima.

Na putu smo doživjeli mnoštvo iznenađenja. I jezivosti je bilo. Opasnosti. U Bugojnu doček. Cvijeće. Suze. U Livnu isto. Gomila naših. Sve samo »naši«. Zatim smo prelazili teški planinski sklop. Gore je bilo studeno. Snijeg. Pili smo dobru šljivovicu i pjevali. Put je uzak. Crnogorična šuma. Divna, ponosna šuma. Jele kao svijeće. Kao kipovi. Ponosne, stare, veličanstvene. Krasne, zelene šume. Blistaju od divlje otmjenosti. Od divljine.

Skupine vojnika. Albanci s bijelim maramama oko šajkače. Najednom je u zaokretu pukla puška. Polegli smo u autobusu. Imali smo i mi puške. Napadač se je predomislio. Nije više pucao. Žurilo nam se. Produljili smo put.

Put je bio toliko strm, da smo u provaliju gledali s jezom. Strmina je duboka cijeli kilometar. Strmi put. Naš je put i do tada bio strm. Naša igra je i do tada bila sudbonosna. I opasna po život. Stalno. Svakoga dana.

Na novoj okuci skoro smo se srazili s jednim samovozom koji je jurio natovaren teretom. Dobro je prošlo. U redu. Pušili smo i smijali se. Za nas nije bilo opasnosti. Mi smo bili bez živaca. Motrio sam svoje ruke. Drhtale su. Slušao sam svoje srce. Ono bi potrčalo, uskucalo se, pa se zatim činilo da hoće stati. Hirovito srce!

Bili smo na Bilome Brigu. Dan ranije ovdje je raspršena tzv. »dinarska divizija«. Ovdje je poginuo junačkom smrću naš heroj dr. Milan Lutić.

Pokraj ceste smo gledali tragove rasula. Rastureni vojnički uredi, spisi širom. Knjige. Mitraljezi. Kacige. Propast u cijelosti. Propast u svojoj pravoj slici. Sjetili smo se slikopisa o propasti francuske vojske. Ovo nije bio slikopis. Ovo je bila stvarnost. Ovdje su jučer praskale puške. Ovdje su ginuli ljudi. Ovdje je uništena jedna divizija. Ovdje se je očitovala propast jedne države, jedne vojske, jedne improvizirane sile...

Papirnata sila.

Sila bez sile.

Prošli smo kroz Sinj.

Letili smo u naručaj dragoga grada. Pomaljao se Split. Na Marjanu smo iz daleka ugledali golemu hrvatsku zastavu.

Split nas je dočekao radosna i otvorena srca. Mi smo ovdje dočekali Uskrs. Veliki, veličanstveni Uskrs. Uskrs države. Uskrs nas samih. I mi smo ustali iz mrtvih. I mi smo sebi bili pisali osmrtnicu. U duhu smo bili već gledali svoje grobove. I travu na grobovima. I suze naših majki.

Sada smo bili u Splitu. Njegovi tornjevi, njegovo lice, njegov vedri probuđeni izgled, sve nas je to iskreno i duboko diralo. Ovdje smo se protegnuli. I osjetili da je nastalo novo doba.

Išli smo sunčanom cestom. Zbilja je bila sunčana. I ako poprskana krvlju. U tamnoj sjeni dana, naša lica sjala su tihom srećom. I vjerom. U budućnost koja je pred nama. Iza svih doživljaja, na koje smo odmahnuli rukom. Tako je to bilo...

Ivo Balentović.

Naše prvo i drugo uskrsnuće

Smisao nove države i novog čovjeka

Dva Uskrsa. Uskrsnuće Nezavisne Države Hrvatske i naše uskrsnuće. S prvim je Uskrsom uskrsnula naša država, a s drugim ćemo Uskrsom uskrsnuti mi, da živimo, ali ne za sebe, za svoje probitke, nego za hrvatski narod, za našu Hrvatsku i njezinog Poglavnika. U tom smislu čekajmo drugo Uskrsnuće, uskrsnuće novog čovjeka.

Sjetimo se još jednom onih teških stoljetnih robijaških dana, kad smo robovali onima koje smo mrzili, sjetimo se svega toga, da bi lakše osjetili veličinu onoga što danas nakon toliko stoljeća posjedujemo.

Lijepi su bili oni dani za hrvatski narod, kad su Tomislavi i Zvonimiri bili podpuni gospodari ovih zemalja. Hrvatski je narod bio najjači narod na Balkanu. Ali slavna su vremena prošla, teške su kušnje i nevolje stigle hrvatski narod — došao je Gvozd i Svačićeva žrtva za samostalnost Hrvatske.

Hrvatski narod proživljava kroz stoljeća razne bure i oluje, proživljava borbe, pobjede, poraze, njegovi sinovi padaju kod kuće i na bojištima, a sve zato da bi se povratila ona lijepa Tomislavova vremena, kad je Hrvatskom vladao samo Hrvat, kad je naše ognjište bilo samo i jedino hrvatsko ognjište .

I dok se činilo da je sve propalo, da su uzaludne borbe i žrtve, jer se već toliko stoljeća narod uzalud borio za slobodu, kad je narod počeo sumnjati u svoju vlastitu snagu, onda se pojavio svijetao lik, lik kojega naša povijest, naš narod ne može i ne će zaboraviti, pojavio se sijedi lik staroga Proroka, lik dra Ante Stačevića da iz velebitskog žitnika pođe putem Hrvatskog prava, te da se napokon smiri u šestinskoj sjeni.

Bog i Hrvati! — rekao je Stari, a drhtaji starih zidina stare hrvatske sabornice raširili se Hrvatskom, ušli u hrvatske duše da u njima razbukte zapretanu vatru iskonskog hrvatstva.

Još ima nade, hrvatski narode, zato ustraj u borbi s vjerom u svoju vlastitu narodnu snagu, s vjerom u Boga i u pobjedu.

Kvaternik polazi u Rakovicu da digne bunu, da pokaže put novim pokoljenjima, kojim treba poći...

I pokoljenja su pošla... Znamen novih pokoljenja bio je crven-bijeli-plavi s bombom u sredini. Oni su se kleli svojoj Hrvatskoj položivši ruku na bodež i revolver. Potajno su se sastajali kao prvi kršćani, potajno su radili, da se ne bi neprijatelj dosjetio.

Padale su žrtve, ali se je bližio i čas slobode.

Dolazi Šufflay, njegova nauka o hrvatstvu i njegova žrtva za nezavisnost, dolazi Poglavnik da povede narod k slobodi, k uskrsnuću... I on ga vodi, vodi ga preko žrtava Stipe Javora, Babića, Hranilovića, Soldina i preko tisuću i tisuću drugih mrtvih tjelesa, dok ga napokon ne dovodi do uskrsnuća.

Uskrsnuće! — Veliko i slavno uskrsnuće nakon toliko stoljeća. Osjećali smo onih dana veličinu historijskih časova, o kojima će pričati kroz tisućljeća hrvatske generacije, bili smo svijesni, da smo mi ono pokoljenje, koje će budućnost s poštovanjem spominjati.

Bilo je 10. travnja 1941.

Uskrsnuće! — Krist je onih dana uskrsnuo i naša je domovina i naša je sloboda uskrsnula.

Uskrsnula je ponovno nakon 839 godina Nezavisna Država Hrvatska.

Prvi je Uskrs, uskrs naše domovine prošao, a sada slavimo drugi Uskrs, u s k r s n a š e n u t r i n j e, u s k r s n o v o g a č o v j e k a, k o j e g a t r a ž i n o v a H r v a t s k a. Uskrsnimo, postanimo novi ljudi, kakvih traži naša nova okolina.

Jer kako ćemo, ako je sve oko nas novo, a mi jedini ostali smo stari, sve se mijenja, a mi ostajemo isti.

N o v a v r e m e n a t r a ž e i n o v e l j u d e. A n a š a v r e m e n a t r a ž e i z g r a đ e n e, s n a ž n e, k a r a k t e r n e, n e s e b i č n e l j u d e. Taj novi čovjek, kojega traži ovo novo doba, mora biti svijestan toga da on sam po sebi ne vrijedi ništa, nego da vrijedi jedino toliko, koliko uradi za zajednicu, za opće dobro, za svoj narod. Samo po tom radu, kojeg vrši za svoje, cijeni se i njegova vrijednost.

Nova Hrvatska traži čovjeka, koji će toga biti svijestan, koji će biti u pravom smislu ustaša, ustaša ne samo po odjelu, ne samo po radu, jer i rad mnogih bio je izvana dobar, pa su nas ipak prevarili, nego ustaša po nutrinji: pošten, izgrađen, nesebičan čovjek. Takvih trebamo, jer takvi su pouzdani na svakom mjestu, jer oni imaju, gdje god se nalazili svoga suca kojega vjerno slušaju, a to je njihova savjest.

Došao je drugi Uskrs. Prvim je Uskrsom uskrsnula naša Hrvatska, a drugim bi Uskrsom morao uskrsnuti čitavi hrvatski narod.

Uskrsnuti! — Preporoditi se! — Odbaciti stare misli i stari odgoj i preporoditi se duševno, uskrsnuti. Hrvatski narod mora postati novi hrvatski narod, jer je i stara Hrvatska postala nova Hrvatska. Jer ako bude stari narod živio u novoj državi, nova će država propasti, ona će država postati opet stara, kakva je prije bila.

Staro i novo ne ide! — Ili sve staro ili sve novo. Birajmo, po volji nam je!

Stara Hrvatska kakva je bila. Ropkinja, služavka drugih, naših neprijatelja, naših krvnika. Hrvatska u crnini, žalosna, rasplakana; tako je opisuje naš stariji pjenik. Tko bi to htio? Tko bi htio svojoj Majci, koja nas je odhranila, odgojila, koja je odgojila naše majke i očeve, koja će odhraniti i našu djecu, tko bi toj Majci htio toliku nesreću!

Da, znam, mi to nećemo...

Slušat ćemo našeg Vođu, našeg Oslobodilelja, našeg Poglavnika. On nas je, vođen svetom Starčevićevom misli i odlučnim Kvaternikovim revolucionarstvom, doveo do slobode. On je naša svetinja; njegovo ćemo ime s poštovanjem spominjati, a njegove ćemo odredbe zdušno izvršavati.

I dočekat ćemo Uskrs, veliki sveti Uskrs, da i mi uskrsnemo.

Da uskrsnemo za Hrvatsku, koja nas čeka, jer nas treba, koja će nas primiti raskriljenih ruku.

Jedan smo Uskrs proslavili, to je bio Uskrs Nezavisne Države Hrvatske, a drugi će Uskrs doći. Mi ćemo ga proslaviti na taj način da ćemo uskrsnuti za Hrvatsku i njezin narod. Prvi i drugi Uskrs. Uskrs naše Hrvatske i u s k r s n o v o g a č o v j e k a.

Proslavimo dostojno drugi Uskrs, kao što smo proslavili prvo uskrsnuće!

MARIJAN VELNIC

Godina izgradnje i godina rada

Djela govore o našim uspjesima

Proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941. osjetio je cijeli hrvatski narod, da je došao čas rada, a koji se je osjećao i osjeća se kako na političkom tako i na svakom drugom polju.

Prva hrvatska vlada, na čelu sa svojim ustaškim Poglavnikom, našla se je pred ogromnom zadaćom, izgraditi i stvoriti jaku i nezavisnu državu, u najteže doba jednog od najvećih i najstrašnijih ratova u povijesti svijeta. Upravo tako su i naši pradjedovi, kada su naseljavali današnju našu domovinu, vodili rat, a ipak su stvorili jednu od najjačih država tadašnje Europe, potpuno vojnički i kulturno izgrađenu.

Da se shvati veličina ustaškoga rada, samo na polju javnih radova, treba imati na umu, da je današnje područje Nezavisne Države Hrvatske bilo podpuno zapušteno i do skrajnjih granica iscrpljeno, ne samo od strane najvećeg neprijatelja Hrvata, beogradskih srpsko-komunističkih te židovsko-masonskih vlada, nego i političkom borbom i ratom, kojeg smo prošli. Ono što je prije izgrađeno, bilo je zanemareno i zapušteno. Novac, što ga je svojim žuljevima i znojem zarađivao hrvatski narod, bio je trošen na kojekakove povjerljive fondove ili na izgradnju zgrada, cesta i željezničkih pruga po Srbiji, dok se na hrvatske krajeve trošilo, tako rekuć ništa. A isto tako i za krajeve, koje su Srbi svojatali kao svoje, a to su područja bivše banovine Drinske i Vrbaske, utrošene su tako jadne svote, što najbolje vidimo iz izvadka proračuna ministarstva građevina za godinu 1931. u kojem su određeni krediti za javne radove iznašali za banovine Savsku, Primorsku, Drinsku i Vrbasku ukupnu svotu od Kuna 65,221.000.—, t. j. za čitavo današnje područje Nezavisne Države Hrvatske.

1. Banovina SAVSKA

Broj	Rashodi	Odobreni krediti
681	Uzdržavanje puteva i mostova	16,104.000.—
682	Troškovi projektiranja i snimanja	40.000.—
683	Hidrotehnički radovi	1,315.000.—
684	Melioracija zemljišta	250.000.—
686 688	Vanredni rashodi za dovršenje mostova i odkup zemljišta	2,390.000.—
	Ukupno	20,099.000.—

2. Banovina VRBASKA

Broj	Rashodi	Odobreni krediti
695	Uzdržavanje puteva i mostova	9,522.000.—
696	Troškovi projektiranja i snimanja	30.000.—
697	Hidrotehnički radovi	428.000.—
698	Melioracija zemljišta	370.000.—
699	Uzdržavanje i popravak drž. zgrada	132.500.—
	Ukupno	10,482.500.—

3. Banovina PRIMORSKA

Broj	Rashodi	Odobreni krediti
706	Uzdržavanje puteva i mostova	9,082.500.—
707	Troškovi projektiranja i snimanja	20.000.—
708	Hidrotehnički radovi	462.000.—
709	Melioracija zemljišta	300.000.—
710	Uzdržavanje i popravak drž. zgrada	65.000.—
	Ukupno	9,929.500.—

4. Banovina DRINSKA

Broj	Rashodi	Odobreni krediti
717	Uzdržavanje puteva i mostova	14,950.000.—
718	Troškovi projektiranja i snimanja	40.000.—
719	Hidrotehnički radovi	330.000.—
720	Melioracija zemljišta	210.000.—
721	Uzdržavanje i popravak drž. zgrada	280.000.—
722	Produženje rada za gradnju cesta	6,300.000.—
723	» » » » mostova	2,600.000.—
	Ukupno	24,710.000.—

Proračuni banovina, Hrvatske, Drinske i Vrbaske za god. 1941. zajedno

SVRHA	Odobreno i otvoreno	Zauzeto	Isplaćeno	Razpoloživo
Za ceste	153,532.650	146,862.000	97,285.000	6,670.650
Za vodograđevine	42,626.500	40,960.000	27,310.000	1,666.500
Za zgrade	28,880.000	26,059.000	20,070.000	2,821.000
Za ostalo	9,339.140	8,127.000	6,617,000	1,212.140
Ukupno	234,378.290	222,008.000	151,282.000	12,370.290

Postankom banovine Hrvatske, popravilo se je nešto stanje navjera za javne radove u bivšoj banovini Hrvatskoj, za bivšu Drinsku i Vrbasku banovinu ostalo je stanje navjera skoro isto, što vidimo iz ukupnih navjera ove tri banovine za godinu 1941. koje iznose sveukupnu svotu od Kuna 234,378.290.—.

Osnutkom Nezavisne Države Hrvatske, usprkos rata, koji bjesni svom snagom oko nas, a u kojemu i mi učestvujemo, usprkos velikih poteškoća kod dobave i prevoza

materijala za gradnju, pomanjkanju radne snage i potrebnih strojeva, uspjelo je Poglavniku, koji je došavši iz izagnanstva u svoju oslobođenu, ali iscrpljenu domovinu, 800 godišnjim ropstvom, od kojih su bile posljednjih 20 godina najgore, osigurati ogromna sredstva i početi odmah s radom na svim poljima, jer Poglavnik se drži onoga što je rekao u svojem prvom govoru narodu »NISAM DOŠAO VLADATI NEGO RADITI«, a što najbolje vidimo iz proračunskih i izvanrednih navjera za g. 1941. samo za javne radove N. D. H.

Proračunske i izvanredne navjere za god. 1941. zajedno

SVRHA	Odobreno i otvoreno	Zauzeto	Isplaćeno	Raspoloživo
Za ceste	1,,261,647.290	654,101.000	318,230.000	43,110.290
Za vodograđevine		273,805.000	129,413.000	
Za zgrade		274,787.000	165,158.000	
Za ostalo		15,844.000	11,100.000	
Ukupno	1,,261,647.290	1,,218,537.000	623,901.000	43,110.290

U gore navedenoj tabeli nisu uračunati iznosi koje osiguravaju i plaćaju druga ministarstva za gradnju javnih zgrada i to Ministarstva Nastave, Seljačkog gospodarstva, Prometa i javnih radova, Udružbe, Pravosuđa i Bogoštovlja, Državna riznica i Ministarstvo zdravstva, koji su do sada angažirali za izgradnju zgrada Kuna 150,526.000.—, a isplatili za gotove radove Kuna 109,973.000.—.

Proračun za god. 1941.	Odobreno i otvoreno	Zauzeto	Isplaćeno	Razpoloživo
Proračun N. D. H.	1,,261,647.000	1,,369,063.000	733,874.000	43,110.000
Proračun bivše banovine Hrvatske	234,378.290	222,008.000	151,282.000	12,370.290
Razlika u korist N. D. H.	1,,027,268.710	1,,147,055.000	582,592.000	30,739.710

Ako usporedimo proračun bivših banovina Hrvatske, Drinske i Vrbaske u g. 1941. s proračunom u istoj godini Nezavisne Države Hrvatske, dobivamo razliku iz koje možemo najbolje uvidjeti kako su Hrvati živjeli u svojoj tamnici Jugoslaviji.

Grafički prikazano (Slika) pokazuje nam se u pravom svijetlu veličina rada Poglavnika, te koliko je truda i kolika su sredstva stavljena na raspolaganje našemu narodu za izgradnju njegove države u samoj god. 1941. t. j. od njena postanka 10. travnja do konca godine.

Za usporedbu nam služe tri proračuna i, kada usporedimo sva tri proračuna, moći ćemo uočiti kako je bivša država maćuhinski postupala prema hrvatskom narodu. Prema brojkama koje navodimo i grafičkom prikazu uviđamo golemu diferenciju između navjera bivše države i ustaške Hrvatske, a kada još uočimo da su gotovo sve te sume »namjenjene« hrvatskom narodu bile utrošene za probitke sprskog življa na području današnje hrvatske države, tada tek vidimo ironiju iza tako zvanih državnih proračuna.

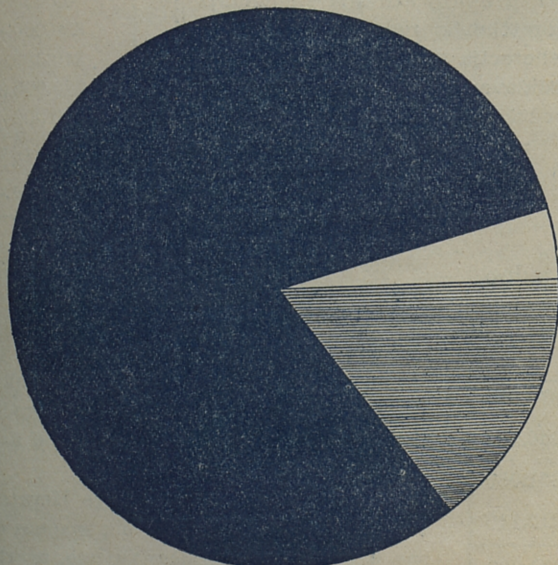
Kada usporedimo proračun, za četiri banovine u god. 1931. (bijelo polje), imajući kod toga u vidu, da se je najveći dio novca u proračunu bivše Drinske banovine trošio isključivo na srpski dio te banovine, te proračun bivše banovine Hrvatske u kojem su uračunati i proračuni bivših banovina Drinske i Vrbaske u godini 1941., (iscrtano polje) sa proračunom u istoj godini Nezavisne Države Hrvatske (crno polje), koji se odnosi samo na jedan dio radova do sada započetih, a mnogih već dovršenih, vidimo, kolika je bila ironija tadašnjih vlastodržaca za njihovu promičbu, kako su tim proračunom (1941.), stavili hrvatskom narodu ogromna sredstva na raspolaganje, pokazujući time svoju »ljubav« za Hrvate.

To je tek rad ustaške Hrvatske u jednoj godini. Poglavnik i ustaška vlada pokazali su da su u nepunoj godini spremni i sposobni više učiniti nego bivša država sa svojom razvikanom demagogijom u vremenu od preko 20 godina. I danas kada uspoređujemo ustaške riječi (ne obećanja) s djelima, dolazimo do uvjerenja da je čitav hrvatski narod shvatio i proživio onu Poglavnikovu — temelj svake vrijednosti je rad, a svakoga prava dužnost. Stoga, ako želimo doznati tajnu našega uspjeha, moramo se zamisliti u spomenute Poglavnikove riječi, pa će nam biti sve jasno.

I svaki onaj koji misli da se ustaštvo sastoji u vladanju, na krivom je putu, jer pravi je ustaša onaj, koji savjesno vrši svoje svakodnevne dužnosti, uvjeren da na taj način izgrađuje Nezavisnu Države Hrvatsku.

JAVNI RADOVI

na području Nezavisne Države Hrvatske u g. 1931. i 1941.

Legenda:

Proračuni

Kuna 65,221.000.—
Banovine: Savska, Primorska, Drinska i Vrbaska u god. 1931.

Kuna 234,378.290.—
Banovine: Hrvatska, Drinska i Vrbaska u god. 1941.

Kuna 1.261,647.000.—
Nezavisne Države Hrvatske u god. 1941.

Radnička naselja

Imajući na umu dobrobit cijeloga hrvatskog naroda, Poglavnik je zakonskom odredbom od 29. travnja 1941. odredio gradnju radničkih naselja te svojom odredbom od 23. svibnja 1941. osnovao ured za izgradnju obiteljskih radničkih domova.

Kod gradnje radničkih naselja predviđeno je sve tako, da će ista imati svoju školu, crkvu, perivoj i sve što je potrebno za duhovni i tjelesni razvitak našega radništva. Radničke kuće ne će biti izgrađene u velikim stambenim blokovima, nego kao kuće sa najviše dva stana, koji su potpuno odijeliti i svaki sa svojim vrtom. Gradnjom radničkih naselja počelo se je 10. lipnja 1941., a to je najznačajniji dan za hrvatsko radništvo, jer je sam Poglavnik toga dana izvršio posvetu prvog radničkog naselja u Zagrebu i dao mu ime Oca Domovine Dr. Ante Starčevića. Po tome se vidi koliku pažnju posvećuje Poglavnik hrvatskom radništvu i da mu njegovo dobro leži na srcu.

Do danas je počeato sa gradnjom u sedam radničkih naselja, i to u Zagrebu, Sisku, Varaždinu, Karlovcu, Banja Luci, Osijeku i Sarajevu. Za razne radove na gradnji tih naselja isplaćeno je ili zauzeto:

Ime naselja	Isplaćeno ili zauzeto Kuna
Dr. Ante Starčevića u Zagrebu	14,344.471.94
Eugena Kvaternika u Sisku	8,740.448.20
Stjepana Radića u Varaždinu	6,166.663.88
Stjepana Javora u Karlovcu	9,370.873.94
u Banja Luci	12,256.656.—
M. Babića i L. Imbrišimovića u Osijeku	16,415.948.64
Husein-Bega Gradaščevića u Sarajevu	24,049.500.—
Ukupno isplaćeno ili zauzeto za radnička naselja	91,344.562.60

Elektrostrojarski radovi

Kako su sve javne i državne zgrade bile za prošlih vlada potpuno zapuštene, to se moralo usprkos ratnog vremena i svih poteškoća kod nabave izvršiti razne dobave strojeva i strojnih uređaja, instalacija središnjih grijanja, električne rasvjete i signalizacije; izdatci su slijedeći:

N A Z I V	Izdano Kuna
Instalacije središnjih grijanja	23,500.000.—
Sanitarni uređaji i priprave tople vode	4,000.000.—
Instalacija električne rasvijete	3,000.000.—
Instalacija plina u zgrade gdje su laboratoriji	400.000.—
Dobave i instalacije električnih dizalica	1,250.000.—
Instalacije brzoglasnih uređaja	700.000.—
Dobave za razne tehničke svrhe u strojevima	39,200.000.—
Ukupno utrošeno	**72,050.000.—**

Gradnja željezničkih pruga

Od osnivanja N. D. H. isplaćeno je za gradnju novih hrvatskih željezničkih pruga . . . . Kn 77,000.000.—
Stvorene obaveze i uzete navjere . . . . „ 54,000.000.—

Ukupno otrošeno Kn 131,000.000.—

Elektrifikacija

Elektrifikaciji Nezavisne Države Hrvatske posvećena je posebna pažnja u koje je utrošeno i osigurano:

N A Z I V	Izdano Kuna
Za nastavak radova na Hidrocentrali Fužine—Tribalj utrošeno je samo u g. 1941.	19,000.000.—
Za izgradnju vodova visokog napona u Hrv. Zagorju, Moslavini, Pokuplju i Hrv. Primorju utrošeno je	4,000.000.—
Osigurano za nastavak izgradnje vodova visokog napona i transformatorskih postaja	12,000.000.—
Osigurano za nastavak radova na Hidrocentrali Fužine—Tribalj	65,000.000.—
Osigurano za nabavu postrojenja jedne kalorične centrale, koja se ima postaviti između Broda i Gradiške	80,000.000.—
Osigurano za početne i montažne radove na kaloričnoj centrali	10,000.000.—
Osigurano za nabavu i izgradnju spojnog voda kalorične centrale Zagreb, za visoki napon od 100.000 volta	25,000.000.—
Ukupno utrošeno ili osigurano	215,000.000.—

Ovo što je navedeno samo je jedan dio rada, koji se izvršava od postanka Nezavisne Države Hrvatske na svima poljima. Taj rad nam je jamstvo da će se pod vodstvom našega Poglavnika, koji je mogao u ovo kratko vrijeme i pod okolnostima u kojima mi sada živimo, toliko stvoriti, u buduće još više stvoriti, za dobro svih Hrvata u domovini i van nje, te našoj domovini povratiti onaj sjaj koji je imala u prošlosti.

Da započeti rad doživi potpuni uspjeh nije dovoljno naše priznanje dosadanjem ustaškom radu niti beskorisno divljenje, nego je potrebna svijest da svatko na svome polju rada i prema svojiim mogućnostima i sposobnostima poradi za procvat i izgradnju stvorene Nezavisne Države Hrvatske. Kada će sve hrvatske redove prožeti ta svijest zajedničkog rada budimo sigurni da smo na dobrom putu i da stupajući tim putem utiremo staze hrvatskoj vječnosti.

Pođimo putem rada i znajmo, da izgrađujemo vječnu Hrvatsku.

DRAGUTIN NOVAK

HRVATSKOM RADNIKU

Značajna godina hrvatskog radništva

Godina slobode bila je godina rada

Navršila se je prva godišnjica pune slobode i nezavisnosti hrvatskog naroda. Kad je 11. travnja pr. g. t. j. drugi dan proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, radništvo izrazilo punu lojalnost i stavilo se na raspolaganje Ustaškom pokretu, onda to nije bio oportunistički gest, već zahtjev krvi i duše svakog hrvatskog radnika. Na dan proglašenja hrvatske države naše je radništvo bez ikakvog kolebanja stavilo sebe u službu novog političkog poretka, vjerujući , da je to događaj, koji u sebi predstavlja jedinu i najveću mogućnost, da uz ostvarenje političkih i narodnih prava budu ostvarena i društvena prava hrvatskog radništva i svih onih, koji su u porobljenoj Hrvatskoj društvovno bili zapostavljeni. U tom se uvjerenju ni jedan hrvatski radnik nije prevario. Nastupile su zbilja promjene, koje položaj radništva bitno mijenjaju na bolje. Kad bi hrvatska država bila uskrsla u vremenima europskog mira i naravnih gospodarskih prilika, onda bi danas bilo nepotrebno isticati i dokazivati ogromnu vrijednost i značaj tih promjena za život hrvatskog radnika. Ali, jer je naša sloboda uskrsnula u vremenu najtežeg gospodarskog iskušenja za evropski kontinent, zato je potrebno utvrditi i pokazati na stanovite činjenice bez kojih bi danas hrvatski radnik bio u gorem položaju, nego je to zabilježeno ikada u prošlosti. Da nije uskrsla država Hrvatska, danas bi naš narod, a pogotovo hrvatsko radništvo snosilo sličnu sudbinu, koja je snašla radništvo onih zemalja, koje su bile u ratu neprijatelj Njemačke.

Odmah nakon uspostave hrvatske države, Poglavnik je prvu svoju brigu posvetio društvovnom i gospodarskom pridizanju hrvatskog radništva. Danas imamo na stotine radničkih obiteljskih domova pod krovom i u njih će ovih dana useliti najsiromašniji hrvatski radnici s najbrojnijom djecom. Više od stotine milijona kuna utrošeno je u prvoj godini naše državne slobode u izgradnju obiteljskih radničkih domova. Ti su domovi vijesnici novog društvenog i gospodarskog uređenja Hrvatske. Oni znače, da hrvatska društvovna i gospodarska politika ne će ići putem proletarizacije i osiromašenja širokih radničkih slojeva, već da će ta politika sva biti usmjerena deproletarizaciji t. j. mogućnosti, da svaki hrvatski radnik dođe do vlastite svojine, do svog obiteljskog doma. To je najjači udarac neprijateljskoj marksističkoj akciji, koja je svoje žrtve mogla naći među beskućnicima — proleterima. Tim se je putem pošlo u novoj Hrvatskoj. To je samo početak, koji jasno govori o onome, što će se na tom području učiniti za hrvatsko radništvo poslije rata i kad našem narodu budu otvorene neograničene gospodarske mogućnosti. To je jedinstveni primjer od kad u Hrvatskoj postoji prvi radnik pa do danas, da je država svojim autoritetom zasjekla u pitanje izgradnje obiteljskih domova za našeg radnika. To je mogla učiniti samo vlastita hrvatska država, koja ima najdubljeg interesa od toga, da hrvatski radnici i materijalno budu povezani s domovinom, sa zemljom njihovih otaca. Samo tako rađa se istinska ljubav za domovinu i za zemlju, koja nam osigurava kruh i sklonište za svoju obitelj i za svoj porod.

Danas u Hrvatskoj nema više nezaposlenih ni radnika ni intelektualaca, danas hrvatska zemlja pruža mogućnosti svakom svom sinu, a pogotovo radniku, punu mogućnost rada, a time u vezi i materijalnog života. Počamši od 1918. pa do 10. travnja 1941. godine hrvatsko je radništvo trajno živjelo u nezaposlenosti i strahovanju za sutrašnji kruh. Danas, u vrijeme rata, gospodarskih teškoća, hrvatski radnik nalazi mogućnosti rada i zarade. To je jedinstvena pojava koja najbolje označuje vrijednost vlastite države za život i rad hrvatskog radništva. To je bilo moguće postići zato, što o hrvatskom radništvu vodi brigu sam hrvatski narod i nitko drugi. Naša zemlja nije više dio ili pokrajinsko područje neke druge države. Hrvatska nije više predmet tuđe državne vlasti i eksploatacije. Mi nismo jedna stavka u tuđem državnom proračunu. Hrvatska je svoj gospodar, sve svoje snage okupila je samo u sebi i za sebe. O našim potrebama ne vodi više brigu netko strani, već se sami brigamo o svojim potrebama. To je činjenica, koja je stvorila mogućnosti, da i u današnjim teškim svjetskim prilikama hrvatski radnik ne bude bez rada i kruha.

Najbitnija promjena u položaju hrvatskog radništva nastupila je u društvovnomoralnom pogledu. Židovi, ti najveći izrabljivači hrvatskog radništva podpuno su odstranjeni iz hrvatskog javnog života. Njihova vlast gospodarska, moralna, a i politička uništena je jednom za uvijek. Hrvatski radnik nije više rob židova i kapitala. On danas suodlučuje o svojoj sudbini. U nijednom poduzeću ne može se hrvatskom radniku učiniti nepravda ili povrijediti njegovo ljudsko dostojanstvo, a da ne bi u tome bio zaštićen od države i od svojih staleških postrojbi. Volja poslodavca danas u poduzeću nije više jedina i isključiva. Poslodavac je podređen državi, njegova je volja ovisna o volji države. Radnik nije više prepušten poslodavcu na milost i nemilost, niti mu poslodavac samovoljno određuje radne i plaćevne uvjete. Sve to danas određuje država, koja ima za vrhovni cilj dobro naroda i zaštitu slabijih pred jačima. U tom pogledu nema više u Hrvatskoj ni štrajkova, ni djela sabotaže, ni svađe s poslodavcima. Država je preuzela na sebe brigu za javno dobro i zaštitu hrvatskog radništva.

To je unijelo smirenje u odnose posloprimaca i poslodavaca. Društvovna politika Poglavnika i Ustaškog pokreta utjecala je na stvaranje dubokog povjerenja, koje danas hrvatsko radništvo ima u svoju državu.

To sve opet dokazuje, da se hrvatski radnik u svojoj državi osjeća mnogo bolje nego što se je osjećao u vremenima tuđinske vlasti. Istina je, nemamo danas ni mnogo kruha ni mesa, a nemamo mnogo ni cipela ni odijela, ali imamo sebe, svoju slobodu, vladamo sami sa sobom i tuđin ne ispija našu krv ni politički, ni društvovno, ni gospodarski. Istina je i to, da još mnogo treba popraviti u našem gospodarskom i društvovnom životu, ali ono što je kroz 22 godine kvareno i uništavano, ne može se nadoknaditi u jednoj godini slobode, koja je ostvarena pod najtežim gospodarskim okolnostima, koje nam narod pamti. Mi svi osjećamo, da se danas drukčije radi, drukčije diše i drukčije osjeća, nego što je to bilo u vremenima tuđinske vlasti. To je prirodna posljedica slobode i državne nezavisnosti hrvatskog naroda. Mi svi očekujemo pobjedu naših saveznika nad svjetskim židovstvom, kapitalizmom i boljševizmom. Ta će pobjeda otvoriti neizmjerne mogućnosti kulturnog, gospodarskog i političkog razvoja hrvatskog naroda. Tu će i hrvatsko radništvo zauzeti onaj dostojan položaj u društvu i državi, koji označuje duh nove radne Europe.

VJEKOSLAV BLASKOV

HRVATSKOM SELJAKU

Uskrsne misli hrvatskog sela

U prvoj godini slobode i nezavisnosti

Kako smo mi sićušni naspram silnih svjetova, koji nas okružuju i obuhvaćaju, koji se oko nas kreću i mi u njima po zakonima Umnika ne silazeći s zacrtanih puteva. Kako smo sitni! Gubimo se u sitnicama, jer su za nas i sitnice neobuhvatne, a prave kolose ne možemo ni poimati, jer su daleko iznad naših dohvata. U tim časovima, kada smo svjesni naše sićušnosti, kada shvaćamo našu ništavnost, bivamo tako iskreni, tako povjerljivi i bliski jedan drugome. Kao ovce kada prijeti oluja, ili preplašeni konji skupljamo se jedan do drugoga, da podijelimo ono teško, što leži u nama i čega se bojimo. Tada se skupljamo, uvjereni, da ćemo lakše zajednički preživjeti tu duševnu tugu, to poniženje našeg ponosa i ljudskog samopouzdanja.

Dolazimo jedan po jedan, skupljamo se i — šutimo. Kako je to čudno, sastajemo se da pripovjedamo, da se izjadamo, da se jedan drugome potužimo, a kad se sastanemo tada šutimo. No nemojmo se tome čuditi. To je obična pojava. Kada smo god puni veselja ili tuge, kada nama vladaju jedni osjećaji, kada mislimo da smo u boli ili veselju odijeljeni od cijelog svijeta, tada smo obično okraćeni sami na sebe, jer ostali ili nemaju smisla za naše osjećaje, ili pak su toliko zaokupljeni svojim svakidašnjim brigama da se na nas ni ne obaziru

Kako je često teško.

I selo, ovo naše naoko svakidašnje selo ima svojih patnja, svojih radosti, svojih potreba. Teško se povjerava, jer se boji nehaja, jer se boji nerazumjevanja, jer se boji boli, koja iza toga slijedi. Selo se boji i u toj bojazni povlači se u sebe, ne povjerava se ljudima, ne živi za svijet svakidašnjice, nego šuti.

Selo šuti. Selo misli.

U neke dane, te su misli osobito bujne. Ponekad su uspomene, patnje — boli tako blize tako jake, da nas sve obuzimlju. Ne trebaju to biti boli, patnje, pečalbe. To mogu biti osjećaji radosti, veseli zvukovi naših duša, pjesma naših srdaca. Ne trebamo biti tužni, tek da smo puni nečeg, što ispunjava svaku česticu našeg bića, što bi smo željeli cijelom svijetu povjeriti, obilje od kojeg bi svakome dali, a nitko nas ne će saslušati, nitko nas ne će zaustaviti, zapitati koju riječ ili zatražiti naše pomoći. Tada mislimo o nama.

Skupi se čeljad oko ognjišta, posjedaju jedan do drugoga i — šute. U toj šutnji sažeto je mnogo toga. Selo nije nikada samo. Ono je sjedinjeno s dalekom prošlošću, ono je puno ove naše svakidašnjice, njemu je dokučiva budućnost. Selo misli. Selo razmišlja.

Uskrsne misli na selu . . .

Prolazili smo našom korizmom. Teško je bilo. Padali smo, nosili smo naš križ, ali nikada nije bilo nikakvog Simona, koji bi nam ponio križ. Dolazili su krvnici, javljali su se Jude, nizali su se dobrovoljci za zabijanje čavala, a mi smo ostajali podpuno sami, napušteni u teškim časovima proživljavajući našu korizmu. Kako smo bili mali, poniženi, popljuvani i vrijeđani. Nije nas skoro ni bilo, a krvnici su se rugali našim samrtnim trzajima i pogledima željenim života. A kada su nas razapeli, kada su se oko nas skupili protivnici, da nam se narugaju, da nas na smrti prokunu — tamo do našeg križa bacali su Jude kocku za našu odjeću. To je bilo najbolnije, najteže, to je bilo ono završno »amen« u očenašu, kojeg su ponavljala naša zgrčena od boli usta. Do nas, oko nas, nad nama — svuda su se nadvili crni oblaci, ništa se nije vidjelo niti se moglo naslutiti sunce. Svuda je bila tama.

Tama je vladala našim dušama.

Kako su to bili teški časovi, kako su se teško snosile muke bez prijatelja, bez suosjećaja, bez pomoći, bez srca! Kako smo onda osjećali, da smo sami napušteni od cijeloga svijeta, prepušteni samima sebi na milost i nemilost neprijatelju. Kako je to bilo teško!

Mučili su nas, ubili su nas, sahranili su nas, metnuše nam nadgrobni kamen i dali su nam krvnike, koji su bdjeli nad našim mrtvim životima, koji su čuvali pod teškim kamenom naše misli s kojima smo legli na putu borbe i patnje.

Zašto su nas čuvali?

Bojali su nas se!

Oni su osjećali, da nas sahranom nijesu uništili, da nas pokopom nijesu izbrisali iz sjećanja onih, koji su ostali, oni su znali, da smrt ne postoji za one, koji se je ne boje, oni su bili svijesni, da iza groba, da iza Kalvarije i križa slijedi USKRSNUĆE — slavno i pobjedonosno uskrsnuće, koje ništi krvnike i utire putove pokoljenjima. Oni su to znali!

Oni su to znali, pa ipak nijesu u to vjerovali. Ponadali su se ovi naši Pilati da će produženjem Golgote izostati uskrsnuće, da će smrću prestati sve, da će križ zamijeniti palmu. No prevarili su se!

Mi smo uskrsnuli!

Čudne nas misli prožimlju u proživljavanju ovog velikog blagdana . . . S uskrsnućem Boga uskrsnula je Hrvatska, s korizmom crkve nestalo je ropstva, sa zvucima uskrsnih zvonova došla je sloboda. Mi smo u isto vrijeme slavili dva Uskrsa, mi smo u istim časovima doživljavali nezaboravni dolazak slobode i sreće, mi smo u časovima uskrsnuća bili svjedoci dolaska nečeg velikog i snažnog, nečeg nezaboravnog dugo željkovanog, nečeg, za što smo se borili, nešto, za što smo pošli na križ, da iza njega dođe uskrsnuće.

Prošla je godina naše uskrsne slave. Prošla je godina dolaska slobode i završetka Golgote, prošla je godina pobjede, slave i sreće. Vraćaju se oni svečani časovi uskrsnog raspoloženja, časovi, kada ćemo u našim dušama povezati dva najveća naša blagdana — dva Uskrsa — u jedan, kada ćemo u duhu proći naš trnoviti put, kada ćemo se zaustaviti na svakom krvavom i bolnom raskršću sjećajući se Juda, krvnika i Pilata.

. . . I kada ćemo se na ovaj veliki naš Uskrs zamisliti, kada ćemo se povući u sebe i zašutjeti sjetimo se naših Spasitelja, sjetimo se naših boraca, naših pionira bez kojih ne bi došla sloboda, bez kojih ne bi bilo uskrsnuća, bez kojih ne bi bilo slobode.

Sjetimo se i — zamislimo se . . .

Bu.

IZ USTAŠKE VOJNICE

Ustaška vojska - jamstvo hrvatske vječnosti

Godina dana izgradnje i rada Ustaške vojnice

Cijela naša slavna prošlost svjedoči nam bezbrojnim pisanim dokazima, da su Hrvati bili dobri vojnici, ustrajni u borbi za svoje svetinje: slobodu i nezavisnost; da su bili junaci, ljudi hrabrosti, žilavosti, tvrde volje, gvozdenih živaca, uvijek spremni gledati smrti ravno u oči; jednom riječju — da su bili pravi vojnici.

Radi tih svojih vrlina, bili su poznati po cijelom kulturnome svijetu i mnogi slavni ljudi divili su se hrabrosti i odlučnosti hrvatskog naroda. Možemo bez i malo pretjerivanja reći da se nije vodila skoro ni jedna znamenitija bitka između Zapada i Istoka, a da u njoj nisu sudjelovali i Hrvati.

To je nepobitna činjenica, ali uz nju — tokom naše prošlosti — pokazalo se nešta drugo, radi čega mi nismo skoro nikada uživali plodove krvi naših boraca, a to je: da su se kod Hrvata našle rijetko u jednoj osobi spojene i ideološke i vojničke sposobnosti, a da i ne govorimo o političkim sposobnostima.

I, eto, upravo to je bilo ono što nam je najviše trebalo. Jer kad se jednoj političkoj ideji pridruži i jedinstveni duhovni sadržaj: političkom vodi kulturni ideolozi; kulturnim ideolozima snažne mišice dobro izvježbane i hrabre vojske — tek je tada taj pokret na putu da osvoji sve za sebe.

Takvog čovjeka, koji bi ostvario ovaj program, trebali smo — i Providnost nam Ga je dala. Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske, došao je na čelo države ideolog i vojnik: Poglavnik Dr. Ante Pavelić.

Jest, naš Poglavnik je i idolog i vojnik i političar, pa zato i želi da se ta ista osobina istakne u svakom pojedincu naše državne zajednice — u svakog pojedinom Hrvatu.

Njegova želja — bila je zapovijed!
Njegova zapovijed — izvršenje!

Ustanovljena je Ustaška vojnica. Ustanovljena je zato da u njoj dođu do potpunog izražaja sve muške vrline Hrvata — da se u njoj do skrajnjih mogućnosti ispolji vojnički duh hrvatskog naroda.

Ali ne onaj vojnički duh, kojim stvaramo **samo** u oružju izvježbanu vojsku, nego duh kojim dobivamo **ideološki izgrađenog** svakog pojedinog vojnika — svakog čarkara.

Uz tu zadaću odgajanja i izgrađivanja svojih časnika, dočasnika i čarkara, Ustaška je vojnica pozvana da u svako vrijeme i na svakom mjestu brani našu domovinu od svih njezinih neprijatelja: i nutarnjih i vanjskih. To je njezina zadaća — to je njezin cilj.

I odmah poslije preokreta imenovani su prvi zapovjednici, kojima je povjerena dužnost da oko ustaške zastave okupe sve narodnosno svijesne hrvatske mladiće, koji vođeni neograničenom ljubavlju prema svom Poglavniku i svojoj dragoj domovini Hrvatskoj, žele **dobrovoljno** služiti svome narodu.

Postrojbe ustaške vojnice

Istina, započelo se s malim sredstvima, ali čvrsta i nepokolebiva vjera u svoje ideale stvarala je čudesa.

Osnovani su prvi satovi...
Osnovane su prve bojne...

U Zagrebačkom Zboru osnovana je prva ustaška pukovna.

Prikupljali su se dobrovoljci iz svih krajeva naše lijepe domovine. Dolazili su veseli u Ustašku vojnicu, jer su znali točno koji im je cilj.

Vježbali su... ali već prvih dana svoga rada, morali su prekinuti, jer je opet nadošao čas borbe. Došao je čas, kad su ustaše nanovo morali oružjem u ruci braniti hrvatsku samostalnost, hrvatska ognjišta. Došao je čas, kad su morali svojom vlastitom krvlju poškropiti nove temelje mlade Hrvatske.

Buknuo je požar — komunističko četničke bande ugrožavale su naše divne krajeve i tada ti mladi borci, okupljeni u Ustaškoj vojnici, pošli su u borbu protiv svog zakletog neprijatelja — puni poleta i ideala. Među njima bilo je i takovih, koji su tek nekoliko dana imali pušku u ruci — ali i oni su pošli u borbu za svoju domovinu, jer nedostatak u vojničkoj spretnosti nadomjestio im je njihov mladenački polet.

Vodile su se borbe po danu i po noći, po lijepom i ružnom, po kiši i snijegu. I u tim borbama Ustaška je vojnica pokazala čuda od junaštva.

Ustaše su padali pod hitcima neprijatelja.

Padali su — svjedočeći svojom krvlju vjernost Poglavniku i Hrvatskoj.

Padali su... ali iza njih stupaju neumorno drugi, kličući: Naprijed! Ne bojimo se smrti! Žrtava trebamo! Krvi trebamo! To je dragocjeni zalog. Te naše žrtve biti će temelj svega našeg opstanka — vječni zalog naše sretne budućnosti. **To je uvjet za opstanak vječne Hrvatske!**

Povijest će zapisati zlatnim slovima u knjigu naše prošlosti imena onih, koji su u tim borbama položili svoje živote na uzvišeni oltar domovine. Tek će buduća pokoljenja moći u potpunosti shvatiti veličinu žrtava tih naših boraca. Tek ćemo u budućnosti moći prosuditi koliko su bili nesebični naši mučenici. Pred očima svju nas uvijek će blistati imena satnika Mije Babića, satnika Mladena Sertića, nadporučnika Špire Dorčića, poručnika Himze Hadžića, zastavnika Filipa Marića, vodnika Stjepana Djukića i mnoštva drugih ustaša, koji su pali za slobodu naših ognjišta.

U prvi čas mislimo da su nestali baš onda, kada ih je hrvatski narod najviše trebao — kada su nam bili najpotrebniji. Ali kad dobro otvorimo oči i kad stvarnosti pogledamo ravno

u lice, jasno vidimo da nas oni nisu napustili ni sada, nakon svoje junačke smrti, jer njihov duh, njihovi svijetli primjeri sjaje kao zvijezda prvoga reda svima nama, a njihove duše spajaju čitav hrvatski narod vezom duša, koju ne može prekinuti nijedna sila na svijetu.

U tim borbama, u kojima je hrvatski narod dobivao nove mučenike, pokazala je Ustaška vojnica svoje pravo na opstanak — pokazala se sposobna i dorasla svakom zadatku.

Ustaška vojnica stoji danas čvrsto i nepokolebivo, kao da postoji već dugi niz godina. Ona odigrava svoju ulogu u današnjici, ali i u budućnosti će njena uloga biti presudna u životu svih pokoljenja koja dolaze. U njenim će se redovima odgajati čelik značajevi — pravi Hrvati.

15. kolovoza 1941. u Ustaškoj vojnici postojalo je samo 12 sata, a danas, nakon nekoliko mjeseci imademo na desetke satova diljem Hrvatske.

To je bilanca rada Ustaške vojnice u ovih par mjeseci. A sada se mora nastaviti započetim radom. Mora se u Ustaškoj vojnici održati onaj duh, koji joj je dao svojom vječnom snagom naš Poglavnik.

Taj teški i odgovorni zadatak čeka nove, mlade časnike i dočasnike, koji se sada kao pitomci časničke i dočasničke škole Ustaške vojnice u tišini svojih zgrada spremaju, da što bolje izvrše dužnost, koja će im biti povjerena.

Uče se slušati — da sutra mogu zapovijedati!

Uče se svladavati — da sutra mogu druge svladati!

Stiču što više znanja — da ga mogu preko Ustaške vojnice dati svom hrvatskom narodu. Te obadvije škole, škole su rada i samoprijegora, osnovane na načelu: Tko ne će raditi — nije mu mjesta u ustaškim redovima. Samo marljivim radom postaje i svaki pojedini čovjek i svaki narod dostojan svojih predja i može mirnom savješću gledati u svoju budućnost!

A ustaše Ustaške vojnice? Oni će kao i do sada, tako i u budućnosti pokazati, da su doista ono što u njima gleda Poglavnik i cijeli hrvatski narod — **da su prvi sinovi svoje domovine, da su pravi ustaše i pravi vojnici.**

Klaić Emil
pitomac časničke škole
Ustaške vojnice

Smisao naše revolucije

Hrvatska Država — plod vjekovnih težnja hrv. naroda

Prevario bi se svatko tko bi pomislio da u bitnosti ustaštva ne leži određenje i volja, da se ustaška revolucija provede u svim područjima narodnoga života. Kad ustaštvo ne bi bilo jedna opća revolucija, kojom se moraju osloboditi sve dobre strane našeg narodnog karaktera i bivstva, a odbaciti sve ono što možemo nazvati ranama i bolnim mjestima našeg narodnog organizma. Ustanoviti možemo činjenice da je ustaštvo sa Poglavnikovom borbenošću i diplomacijom ostvarilo slobodnu i nezavisnu državu Hrvatsku. Nezavisna Država Hrvatska danas je međunarodni čimbenik. Hrvatski narod pregovara preko svojih narodnih predstavnika i slobodno sam odlučuje svoju orijentaciju u današnjem svjetskom zbivanju. Hrvatski vojnici nastupaju pod svojom hrvatskom trobojkom i hrvatskim grbom, a to su simboli našeg hrvatskog vrhovništva i državnosti. Hrvatski vojnik bori se danas za dobro svoga hrvatskoga naroda, on danas čuva svoju hrvatsku zemlju i svoju vlastitu državu. Da su to uspjesi ustaštva i Poglavnika, tko je čovjek, tko ima razum da misli i zaključuje, to ne može poreći. Ali sad dolazi ono što hoćemo dalje reći i odgovoriti onima, koji nam dobacuju »pa što imate od države, narod očekuje u slobodi olakšanje života, u upravi i administraciji poštenje, rad, red, čestitost, očekuje se riješenje socijalnog pitanja, i ostala druga teška pitanja traže da se riješe očajnika i tipova koji u svojoj se prevariše, a nisu toliko pošteni i iskreni da priznaju tuđe uspjehe uspjesima i dobre namjere dobrima. Što je još više oni se boje da će se što dobra učiniti što bi njih poklopilo i dotuklo njihovo saboterstvo, nerad, zluradost, izdajstvo. Izdajsto kažem zato, što svaki onaj koji u hrvatskom narodu ne vrši dostojno svoju dužnost, pravi izdaju prve vrsti, umjesto da prione radu i po svojim silama sudjeluje časno i kao čovjek i kao Hrvat pri izgradnji države. Ustaški pokret vidi pred sobom sve bolne rane svojega naroda, vidi njegove poteškoće i jade koji su se toliko nagomilali u tuđinskome ropstvu, ali Ustaški pokret, ustaštvo i Poglavnik vide pred sobom i duševno zatrovanog hrvatskog čovjeka. Tu su neprijatelji i tuđinci potpuno uspjeli, i na tome području treba izvršiti također revoluciju, revoluciju koja mora uspjeti, jer inače ne će biti sreće, jer sve dolazi od čovjeka. Ako će svi Hrvati biti lopovi, saboteri, izdajice, kukavice i moralne propalice, onda će nam biti po lopovski i nijedan pokret ili ideologija, ako ne bi provela revoluciju duha ne bi učinila narod sretnim.

Ustaški Poglavnik i ustaštvo hoće novoga hrvatskoga čovjeka i samo putem tog novog kapitala stvoriti će se nova Hrvatska. Ustaštvo i Poglavnik i radi na tome području. U svim svojim odredbama, zakonima, u svojim govorima, u svojim spisima i knjigama Poglavnik naglašava čovjeka dužnosti, čovjeka rada, čovjeka morala, čovjeka etike, čovjeka smisla za poštenje, pravdu, lijepo, uzvišeno i plemenito. Dakle traži se otvoreno odgajanje novoga čovjeka koji će raditi, stvarati na načelima etike i morala. Ali ovo se ne može preko noći provesti. Revolucija duha mora trajati više vremena nego obična revolucija, koja krši režime i sisteme. Čovjeka treba odgojiti, a odgoj zahtijeva i vremena i sredstava i odgojnih činilaca. U nutrinu čovjeka nije lagano zagrabiti ni zakonom ni kaznom, već putem svih uzgojnih faktora razbijati onaj teret zlih navika, mišljenja, shvaćanja, poimanja koja je demokratsko-plutokratska i židomasonska promičba preko nećudorednog slikokaza i knjige uzgajala i razbijala u čovjeku čovještvo. Zato preko duhovne revolucije Poglavnik i ustaše stvaraju onu pravu ustašku Hrvatsku. U toj novoj Hrvatskoj, kakovu Poglavnik izgrađuje, apsolutne vrednote života biti će načelima na kojima će se uređivati naš društveno-gospodarski, prosvjetno-kulturni i opće-narodni život. Zato prava revolucija koju ustaštvo provodi jest baš revolucija duha, jest stvaranje novoga čovjeka, a preko toga i nove Hrvatske. Zato pitanja koja nas tište riješavati će se samo na ovome uzgojnom putu kojim ide Poglavnik, zato, što ih moraju riješavati s Poglavnikom ljudi nacionalno, moralno i etički jaki. Poglavnik misli, određuje, a ono što On odredi, mora biti stopostotno provedeno, ostvareno i izvršeno.

Grgo Pejnović.

KULTURNI PREGLED

Odraz političkih smjernica u našoj književnosti

Nacionalnost i nacionalizam u hrvatskoj književnosti

Kakav se čovjek Hrvat očekuje na osnovi književnih djela? Crte njegova značaja i duha, njegov odnos prema osnovnim čovječjim pitanjima: prema Bogu, ćudoređu? Njegov odnos prema bližnjemu, narodu i čovječanstvu? Što znači Hrvat u povijesti svijeta? Kako je prošao kroz zbivanja i koji je udio imao u njima? Koje je općeljudske vrednote oživotvorio na svom dijelu zemlje? Ili je bio suncokret, koji se okretao uvijek prema suncima, koja su izlazila i zalazila u tuđim zemljama? Ili se opet pod neminovnošću povijesne sudbine nije mogao dovoljno očitovati, ali u sebi nosi svijetlo svojih istina i čar svojih ljepota, koje će jednom pokazati svima?

Prije nego što se započne raspravljati o tim pitanjima u književnosti, potrebna su dva posla kao priprava. Prvi je čisto umjetničke naravi; treba među djelima naše prošlosti pokazati ona, koja su doista umjetnost, razlučiti pismena od žive umjetnosti, ime od vrijednosti. U tom pravcu se u novije vrijeme kod nas mnogo uradilo (Kombol, Nazor, Maraković i dr.), ali još ne sve. Drugi je kulturno-povijesni; da se pokaže duša jednog naroda, treba promotriti sva njegova očitovanja, ne samo u književnostii, nego na svim duhovnim i životnim područjima, a to kod nas nije još u punom opsegu učinjeno. Što je u sebi Hrvat, hrvatstvo, da prodre u jezgru toga, kao jedini zadatak svoje prouke nije sebi postavio nijedan naš učenjak. Antun Radić je pokazao, gdje valja tražiti naše najsamorodnije i najizvornije. (O zemljo Hrvatska, toliko ćeš dugo čekati čovjeka, koji će kao A. Radić znati toplo i zanešeno pričati tvojim sinovima i kćerima?!) Milan Šufflay je promatrao Hrvata na povijesnim raskrsnicama i njegovo mjesto na razmeđi svjetova. Filip Lukas proučava samosvojnost naše kulture i samobitnost naše narodnosti i osvjetljava naš nacionalni problem najviše s geopolitičkog gledišta. A iza ovoga, do čega su došli ti najizrazitiji tražioci hrvatstva, nalaze se golemi prostori nenačeti i nedirnuti. Postoji hrvatski pjesnik i umnik, svetac i vojnik. Oni čekaju svoje pronicave životopisce i usrdne poklonike. Objašnjavanje njih jest objašnjavanje nas samih, našeg narodnog bića.

Često se u nas govori o najvećim našim književnicima, rijetko o najvećem književniku. Tko je naš najveći književnik, to se pitanje gotovo nikad ne postavlja. Ima tome opravdanih razloga. Obzirom na samu umjetnost razdioba književnika na male i velike ne može se do kraja provesti, a često je štetna i nevaljala.

Dr. Ante Starčević

Kad se radi o umjetnički neospornim vrhuncima, vrši se kod njih izbor, tko je jači, veći, najviše po ličnoj srodnosti i simpatiji. Za nekoga će biti najveći hrvatski književnik Nehajev, za drugoga T. Ujević, za trećega Budak. Naći će se međutim i takvih, koji će priznati doduše, da ti umjetnici kao cjeloviti jesu najveći, ali da su najvidovitije i najpristalnije stranice kao ulomke genijalnih stvaralaca dali drugi pisci. Netko će takvim stranicama smatrati nekoliko najboljih desetaka stranica Kovačićeva romana »U registraturi«. A jednog dana bit će zacijelo i takvih, koji će držati, da su ulomci Šufflay-eva (Alba Limi) Kostadina Balšića najbolje, što je u nas napisano. Izvan sumnje, je naime, kad se uoči, da Šufflay nije bio rutinirani romanopisac, i kad se izbaci nepotrebni učenjački privjesak, da u tom romanu imade jedinstvenih stranica u savkolikoj hrvatskoj književnosti. Nitko nije znao s tako genijalnom prodornošću i s čudesnom intuicijom kao Šufflay iznijeti utopističke vizije velikih ljudi. U svijetlu misli tih velikih prosječni se ljudi čine tako prozirni, ograničeni. Kao da veliki röntgenskom svjetlošću prodiru kroz mozgove u nutrinu malenih. Za nekoga će opet najmiliji hrvatski književnik biti Kranjčević, za nekoga Matoš, za nekoga Nazor, a našao bi se poneki (i ne valjda posve osamljen), koji bi najvećma volio Šenou.

Nisu kod nas složna mišljenja o hijerarhiji naših književnika, ali se o njoj često govori i u prošlosti i u sadašnjosti na mnogo načina. Ali kad bi netko od nas bio upitan: koji je književnik ili koje je književno djelo izrazilo najbolje ono naše hrvatsko, našao bi se u zabuni. Nekako sam od sebe rekao bi: pa mi nismo navikli, da to pitanje sebi postavljamo. Koje bismo književno djelo kao najbolje ogledalo nas samih pokazali strancu? Koji je hrvatski tip, koji bi se mogao staviti u red opće poznatih tipova svjetske književnosti kao što su Ahil, Don Quijote, Faust? Koji je takav naš čovjek?

Nacionalnost neke književnosti mjeri se po njenom unutarnjem duhu. Ne gleda se na to, što ona obrađuje, nego kako. Ne obazire se na političke programe ni na folkloru. Raspravljalo djelo ma o čemu, ono mora nositi pečat naroda u kome je niklo. I ne nosi li ga, onda to djelo ne pripada narodu, pa služilo se i njegovim jezikom.

Da se odredi nacionalnost nekoga djela, često treba mnogo opreznosti, da se zađe ispod površine. Dinko Šimunović je vrludao i kao čovjek i kao umjetnik, a opet je malo književnika, koji su poput njega izrazili naše mišljenje i osjećanje. Uspoređivali su Budaka sa stranim književnicima

(Reymont) bez ikakve štete za nj. No ako postoji književnik, s kojim bi se mogao u našoj književnosti uspoređivati Budak, onda je to svakako Šimunović. Između ove dvojice postoji mnogo sličnosti, od kojih su neke doduše od vrlo malog značenja. I Budak i Šimunović najjači su u prikazivanju ljudi zdravog osjećanja i velike ljubavi za zemlju. Obojica obrađuju grad, ali se dosta teško okreću u njem. Obojica su jaki u crtanju ženskih likova. I Šimunović i Budak kasno dolaze do uspjeha, ali je njihov uspjeh, kad ga postignu, općenit i velik. Pače postoji još jedno podudaranje. Franjevački kritik Stanko Petrov upozorio je na istu okosnicu u fabuli »Ognjišta« i »Alkara«.

Mnogo je djela u našoj književnosti, koja su prijevod i prenos tuđih. Ali ima također prličan broj onih, koja su iznijela našeg čovjeka u njegovoj pravoj slici, na kojoj je on različan od svih ostalih. Jožica Zgubidan jest tip našeg čovjeka, kao što je to Cintek Đalskoga, kao što su to Lukan i Anera Budaka, kao što su to mnoga lica iz pripovijesti Slavka Kolara. Iz povijesnog romana tip našeg čovjeka jest nesumnjivo Krsto Frankopan M. Nehajeva. Za svaki ovaj tip može se reći, da je naš s jednakim pravom, pa opet, kako je golema razlika između Jožice Zgubidana i Lukana. Svaki od tih tipova utjelovljuje tek jedan dio hrvatske duše, upravo dušu svoga kraja. Između Jožice i Lukana postoji velika razlika u životu. Nuždom povijesnog zbivanja dogodilo se tako, da su pojedini hrvatski krajevi bili razjedinjeni i živjeli svojim zasebnim životom, pa, jer je tako bilo u životu, nije drukčije moglo biti ni u književnosti. A kad se jednom stvori jedinstven tip hrvatski u životu, stvorit će se i u književnosti.

Da proučavamo značajke narodne duše potrebno je upotrebiti sve ono, što su stvorili i domaći i strani pisci. Od stranih starijih mnogo se može koristi dobiti od H. Tainea, a među mlađima od R. Müllera—Freienfelsa i dr.

II.

Ovdje će se načiniti razlikovanje između nacionalnosti i nacionalizma naše književnosti. Ta se razlika redovno ne čini, možda i nije najzgodnije, da se je uopće čini, ali mi ćemo je ovdje načiniti, jer će nam ona dobro protumačiti neke pojave. Nacionalnost se shvaća ovdje kao onaj duhovni nutarnji izraz narodni bez obzira o kojem se predmetu ili pojavi radi. Nacionalizam pak obilježuje ono, po čemu je naša književnost djelovala u našem životu, koliko je izrazila naše narodne napore, koliko je bila rodoljubna i t. d. Nacionalna književnost ne mora biti nacionalistička, ali nacionalistička mora biti nacionalna. U našoj prošlosti bilo je pokreta, koji nisu nikli iz naših domaćih potreba i nisu bili tvorina našeg duha. Mogli bi smo također reći, da je u našoj književnoj prošlosti bilo nacionalističkih pjesnika, koji nisu bili nacionalni.

Kao što je jaka nacionalna nota naše književnosti, tako je jaka i nacionalistička. I to još od davnih dneva: od Marka Marulića. Marko Marulić, Petar Zoranić i Pavao Vitezović tri su najvažnija hrvatska književnika juga, koji su bolno oćutjeli

Dr. Ante Kovačić.

mrvljenje narodnog tijela na uda, krvava naša uda povijesna. Marko Marulić piše svoju Juditu s očitom namjerom, Zoranić tuguje nad raskomadanom domovinom (»rasutom baščinom«), Vitezović stihotvori o Hrvatskoj, što plače dva vijeka. Na sjeveru su osamljena i ogorčena radi opće ludosti i nehaja dvojica velikih naših domorodaca: Tituš Brezovački (»Kakav vas obuze bijes, građani,...«) i Miklošić (»Mal zaisto Horvatov broj«). Tuguju i nariču mekano, bolećivo, kajkavski. I tada dolazi Gaj i njegovi pobratimi i posestrime i pišu mnogo, i pjevaju, i pjevaju. A vrijeme će proći povrh toga rada, i sud će se reći pravedan o onome, što je umjetnički trajno vrijedno, ali će se i onome, što je izvršilo neku korist u narodnom životu, priznati bar to, iako će mu se poreći umjetnička snaga. Ilirski pokret u velikom svom dijelu dao je nacionalističko pjesništvo, koje nije bilo nacionalno. Dolazi snažan i plodan Šenoa, a iza njega Starčević i družba velikih rodoljuba i snažnih umjetnika: A. Harambašića, A. Kovačića, S. S. Kranjčevića, Eugena Kumičića. Pravaški pokret jest najdinamičniji pokret naš na političkom području iz devetnaestog stoljeća, a dao je i najveći broj darovitih književnika, od kojih su mnogi u potonjem životu napustili pravaštvo. Svaki književnik hrvatski gotovo bez izuzetka od nastanka pokreta bio je neko vrijeme pravaš, bar u svojoj mladosti. Pravaštvo je za vrijeme moderne najrodoljubnija struja, i njoj pripadaju veliki talenti kao Matoš, Ogrizović, Frank, Galović i dr. Nakon svjetskoga rata, poslije smirenja velikih unutarnjih kriza, pojavljuje se u konačnoj zrelosti M. Nehajev i svojim književnim djelom znači velik uspon na umjetničkom području, a ujedno njegovo djelo nosi pečat jednog velikog, otmjenog i plemenitog rodoljublja. Ubrzo se javlja Budak, koji u predzorje obnovljene naše države zasjenjuje ostale književnike (Bonifačića, Mihalića, Kolara i dr.). Bez obzira, kako tko misli o Budakovu književnom djelu, kao cjelini i pojedinostima, priznat će mu veliko životno značenje. Pa ako se ijedan naš književnik može smatrati kao utjelovljenje, kao najtipičniji predstavnik, kao epik velikih suvremenih hrvatskih težnja i zamaha, onda je to svakako Budak.

I tako hrvatska književnost u cjelini izrazuje i naš duh (nacionalna) i naša pregnuća (nacionalistična) od prvih početaka našeg književnog života do naših dana, od Judite Marka Marulića do pjesama Vinka Nikolića i novela Marka Čovića.

ĐURO KOKŠA

»Danas jeste i mora biti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj samo jedan razred i samo jedna stranka. Jedan razred, a to je hrvatski narod, jedna osebujan narod, nije satavni dio ni jednog drugog naroda, niti je pleme bilo kojeg naroda. Drugo načelo jest, da hrvatski narod mora i treba imati svoju posebnu, vlastitu, neovisnu državu«.

POGLAVNIK

Ustaštvo i naša najnovija književnost

Odraz naše revolucije u književnosti

Ustaštvo kao pokret nije nastalo kao neka stranka, niti kao neka novogradnja posvetom temeljnog kamena. Ono u sebi vuče svoju daleku nit i svoju najkorjenitiju klicu nalazi u samoj nuždi i životnom titranju. Kada je hrvatstvo počelo na papirima nestajati, kada je u praksi ono postalo kao negacija težnja diktatorskih režima jugoslavenstva, onda se je nužno morala tome uspostaviti jedna druga sila, koja je imala zadaću parirati prvoj, onda se je u Hrvatskoj počeo razvijati Ustaški pokret. Književnost je kao osjetljivo životno mjerilo lagano to počela upisivati u svoj razvoj, da nam isto danas povodom godišnjice Nezavisne Države Hrvatske bude potpuno jasno.

Prve početke u tome vidimo kod mladih.

U lirici se kod nas opažalo u prvom desetljeću robovanja nešto teškog i tmurnog: odricanje, očaj, malodušnost. Pjesnici su bili ili potpuno ljevičarski orijentirani, ili su pak bez ikakve orijentacije u mutnom i nestalnom previranju tražili razne nianse pjesničkog stvaranja, a kruta stvarnost udarila je pjesničkim opusima svoj mutni pečat bezizglednosti, u čemu su sami iživljavali svoje nesređene nazore na život. Ustaštvo je tada počelo udarati temelje u izgradnji političke konstelacije pojedinaca i kao posljedica njegovih hrvatskih, političkih i životnih nazora pojavili su se jaki obrisi revolucionara i njihova borbena i buntovna djelatnost. Praskanje bomba, podmetanje paklenka, dizanje na vješala heroja, veza s inostranstvom. »Janka pusta« — sve ove činjenice su odraz ustaštva u politici: beskompromisni stav prema tuđinskoj diktaturi, na hitce, vješala i smrt odgovor hitcima, atentatima — smrću.

A hrvatska književnost je stajala između beogradskog i zagrebačkog književnog središta. Starije generacije su ostale lebdeći u mutnoj atmosferi, neki su prešli u očajanje i nalazili jedini spas u drugom ekstremu: komunizmu, dok je malo njih osjetilo proživljavanje ustaštva, — borbe na život i smrt. Mladež stupa na pozornicu. Ona se lomi. Ali prava Hrvatska mladež prihvaća ustaštvo i ono se počinje nazirati u književnim djelima.U istinu, tu se ne može odmah govoriti o potpuno bistrom i čistom ogledalu ustaštva, ali nazrijeva se nastojanje za rušenjem onoga, što je bilo protiv ustaštva. Prvo razdoblje k tome je »program: k selu.«

Dne 8. prosinca 1933. god. priređena je u prostorijama »zajednice slavenskih društava« u Zagrebu matineja lirike selu. Na toj matineji zastupani su najmlađi pjesnici, koji su se okupljali oko ondašnjeg hrvatskog lista »Omladina«. Jasno je bilo, da ti mlađi idu za nečim novim i da ruše nešto što je bilo sterilno i mlitavo. U tom smislu oni su tada u hrvatskoj književnosti značili jedan novi pokret, a taj pokret samo je bila primjena prvih obrisa Ustaškog pokreta u književnosti, koji je tada bio samo revolucionarna organizacija. U tim najtežim vremenima za hrvatski narod, kada je okrutna najezda balkanskog terora i velikosrpske diktature kralja Aleksandra desetkovala Hrvatsku i njene sinove, kada je htjela ugušiti krikove dinarskih gorštaka i panonskih seljaka isprebijane Hrvatske, kada su mnogi poklekli, pali i okrenuli kabanicu prema jugovini, kada se u književnosti osjetio taj poraz duhova, pojavljuje se u drhtavom svjetlu tih naših dana desetorica mladića, koji u svom programu kažu:

»Pjesma je to, koja svima onima dalekim dovikuje: k selu!

»K selu!« — To je i naš program!«

To je bio program lirike o selu, odnosno spontano i uvjerljivo učvršćenje sela i seljaštva u lirici, to jest onako, kako ga načelno prihvaća ustaštvo. Ovi mladi su išli i dalje, te su veći dio pjesama, recitirane na toj matineji, donijeli u posebnoj zbirci »Lirika grude« htijući tim naslovom obuhvatiti jedan širi pojam: pojam grude, domovine, Hrvatske.

Ova misao je od tada rasla i klesala se u osjećajima hrvatske mladeži. Trebalo je srušiti ljevičarska nastojanja u prikazivanju hrvatskog sela, trebalo je uzdignuti kult sela prema ustaškom načelu: »Seljaštvo je temelj i izvor svakoga života, pa je kao takav prvi nosilac svake državne vlasti u hrvatskoj državi... Tko u Hrvatskoj ne potječe iz seljačke obitelji, taj u devedeset slučajeva od stotine nije hrvatskog porijekla ni krvi, već je doseljeni stranac.«

Kasnije ta ideja i kult sela kao prvi odraz ustaštva u našoj književnosti najmarkantnije se učvršćuje u Budakovom »Ognjištu«, gdje je prema ustaškom načelu: težište ćudoredne (moralne) snage hrvatskog naroda leži u urednom i vjerskom obiteljskom životu... ovjekovječena mistika naših »ispaćenih, nerazornih i nerazorivih ognjišta.« U svom tom velikom romanu Budak je prikazao hrvatskog seljaka s njegovom iskonskom snagom za održanje svog ognjišta i svoga doma, kao temeljne jedinke hrvatske zajednice, hrvatskog naroda, hrvatske države. Dok je u »lirici grude« ustaštvo u svom začetku ostavilo pečat i ogledalo kao pokret, u »Ognjištu« ono je značilo život i stvarnost, neprekinutost i primjenu. Ali u »Ognjištu« još nešto naziremo. To je ustaštvo kao revoluconarna koncepcija prikazano u jednom od svojih žarišta, a to je kršna, kremena Lika, dok nam je u »lirici grude« prikazano žarište ustaštva u odnosu s inteligencijom, a to je hrvatsko sveučilište.

Govoreći o hrvatskom sveučilištu spomenut ćemo roman Antuna Bonifačića »Mladice«, u kojemu nam pisac, iako u slaboj kompoziciji romana daje prikaz hrvatske mladosti, koju kolanje mladenačke krvi vraća k selu, da zavrnutih rukava radi, radi za selo i domovinu, prema načelu ustaštva: Temelj svake vrijednosti jest samo rad.

Ta sveučilišna mladež, koja je osjetila taj poziv rada, koja je bila, kako smo spomenuli, jedno od glavnih žarišta ustaštva, u književnosti uvela je ustaštvo u zbirci pjesama »Lirika hrvatskih sveučilištaraca«. Pojava te knjige u hrvatskom kulturnom životu pada u ono doba, kad se Ustaški pokret već dosta razvio, kada je poslije petosvibanjskih izbora pala diktatura krvavog integralnog jugoslavenstva, a kada se je baš poslije pada te diktature u Hrvatskoj počelo osjećati, da poslije sparne atmosfere, u kojoj još mirisu pare vruće hrvatske krvi s dinarskih masiva i panonskih platoa, u zraku vibrira pitanje: »Što sada?« To je doba, kada je hrvatski narod svojom voljom za nacijom postigao svoj imperativ, a vođe na tom uljem namazanom tlu nisu znali porinuti narodna kola.

U tom času Ustaški pokret ne prekida kontinuitet. On dalje prihvaća gest bačene rukavice i hrvatska mladež hrli, da osvjetla lice hrvatskog naroda pred neumoljivim sucem: povijesću. Hrvatski sveučilištarci stvaraju u Hrvatskoj novi pojam španjolskog Alkazara, oni postaju misao i volja ondašnje Hrvatske, 1938. god. izdaju »Almanah Hrvatskih sveučilištaraca«, a u svojoj »Omladini« daju dominantu hrvatskog nacionalizma, odnosno ustaštva. »Lirika Hrvatskih sveučilištaraca« je »odjek našeg zbivanja, teškog, nemirnog i krvavog. Ona je vjerna slika naših dana i ona nosi na svojim stranama dio života hrvatske sveučilišne mladosti koja vjeruje u Oca Domovine«, kako je to u predgovoru knjige rekao Marko Čović.

Baš u toj lirici afirmiralo se ustaštvo kao nastavak nauke Ante Starčevića, Oca Domovine, na kojoj je ustaštvo gradilo jedan dio svojih načela, dok je prva lirika hrvatskih sveučilištaraca odraz Radićeve nauke o selu, seljaku i društvenoj pravdi

hrvatskog naroda, na kojoj ustaštvo gradi drugi dio svojih načela, kako je rekao sam Kamilo Križanić u predavanju, održanom kao uvod matineji lirike o selu i pretiskanom kao prva riječ u »Lirici grude«.

»To je krik jedne generacije koja ne će da s ukletim lirskim Holandezom oplovi sva mora tuđe kulture, nego s punom duševnošću putuje s letom ptica iznad naših sela, miruje po drumovima i našim šumama, živi u sjeni jablanova seoskih i sluša tkanje stare Gupčeve majke, koja u noći silazi nad sve seljačke domove, da u znaku mira, pravice i čovječnosti vedri sutrašnji dan donese njenoj djeci radost pod cjelolovom domaćeg sunca.«

U »Lirici hrvatskih sveučilištaraca« nazire se ona snaga ustaštva kao pokreta dinamike, stvaranja, napredovanja, postulata:

Gospode, tražim smirenje mladosti,
sreću i slobodu Nacije.
Gospode, ja sam Hrvat.

(Mirko Vutuc, Umorni koraci)

I baš sada u ovoj razvojnoj fazi ustaštvo je iskonstruiralo posebni tip i karakter revolucionaraca. Kada su hrvatske mase ostale osamljene i donekle prevarene, kada ih je po nauci Gandhija i Tolstoja, unesenoj po nekim hrvatskim apostolima, zahvatio val pasivne rezistencije i tolstojevštine, u kojoj joj je naturena parola »mira« i »antifašističkog imperijalizma«, ustaštvo je po razvoju događaja moralo isklesati značajeve pojedinaca, koji će moći u danim časovima naturiti ispaćenoj hrvatskoj masi razasutoj »između Drave i Jadrana« (Cesarić) svoju volju o kreaciji revolucije, koju su podržavali emigranti i djeca iz logora u tuđini.

Ti pojedinci, koje je život isprebijao vjetrovima teške hrvatske stvarnosti, našli su svoje mjesto i u hrvatskoj književnosti. Roman Stjepana Mihalića »Rakovac u Vinovrhu« u tom smislu čini pravi prevrat u pojavi novije hrvatske književnosti. Mihalić nam je u tom svom romanu dao sliku osamljenika, revolucionarca Rakovca, kojega »ne mogu zatvoriti među zidine tamnice, jer vjetrove se ne može zaustaviti niti zatvoriti«. Ne samo to, već Mihalić nam je dao psihologiju revolucionaraca — ustaša u Hrvatskoj, koji su rušili kamenje, što im je stajalo na putu. »Rakovac u Vinovrhu« jest epopeja ustaštva u zemlji, jest filozofski izgrađeni stav onih ljudi, za koje Lepoglava i Mitrovica nisu značili ništa. U tom romanu ustaštvo je našlo svoju sliku kao revolucionarna koncepcija, a karakteri iz tog romana su jasno ogledalo onih ljudi, koji su prema Ustaškom ustavu »imali zadaću, da svim sredstvima, pa i oružanim ustankom, oslobode ispod tuđinskog jarma Hrvatsku, da ona postane potpuno samostalna i nezavisna država na cijelom svom narodnom i povijesnom području«.

Ovo isto je najkasnije dao Jure Pavičić u svojoj knjizi novela »Krčevina«, gdje je ocrtao prilike u Lici i one borce, koji su još od ličkog ustanka kao tradicionalni kipovi narodnih heroja svijetlili u onoj krvavoj atmosferi hrvatskog ropstva.

Ustaštvo je pod onim teškim prilikama našlo u Hrvatskoj svoju afirmaciju u hrvatskoj književnosti do uspostave Nezavisne Države Hrvatske. Znamo, da bi ono još jače bilo odjeknulo u književnosti, da ona nije toliko vezana s istinitošću, te mora sve otkriti. Jer »Rakovac u Vinovrhu« ispočetka je bio zaplijenjen, »Ognjište« Mile Budaka je bilo zaplijenjeno samo radi toga, što je dr. Mile Budak bio povratnik iz emigracije. »Almanah hrvatskih sveučilištaraca« u uvodu je imao incijal slovo U, te je također i on bio zaplijenjen. Danas ustaštvo slavi godišnjicu, kada se ono može u Hrvatskoj legalno razvijati, i kada izdanja hrvatske knjige ne će biti plijenjena po velikosrpskim cenzorima.

Ustaštvo je otisak svog razvoja ostavilo u hrvatskoj književnosti. Od prvih početaka kada je trebalo početi raditi od sela, pa preko inteligencije u provincijske gradove ustaštvo u spirali ide paralelno s tom svojom književnosti od »Lirike grude« i »Ognjišta« preko »Mladica« i »Lirike hrvatskih sveučilištaraca« do »Rakovca u Vinovrhu« i »Krčevine«. Po svojim područjima djelovanja odjekuje u hrvatskoj književnosti kao tajna organizacija revolucionaraca u Mihalovićevom romanu, kao pokret masa i pojedinaca u obadvije lirike i Bonifačićevom romanu, kao život vibrira u Budakovoj epopeji sela i ognjišta i po diktatorima ne prokrčenoj Krčevini Pavičićevoj. Žarišta Ustaškog pokreta su također prikazana u ovim djelima. Lika, leglo ustaške djelatnosti i Velebit, tvrdi masiv, koji se pruža od sjevero-zapada na jugo-istok uz jadransku obalu, usredotočenje akcija Ličkog ustanka prikazani su u Ognjištu i Krčevini. Sveučilište, novi Alkazar, koji se ne preda je, koji u staroj citadelli hrvatske nauke stoji beskompromisno prema zbivanjima u Hrvatskoj dalo je sliku svojih težnja u Mladicama i u obadvije lirike. Provincija s »intelektualnim začetnicima« i revolucionarcima, ta jadna vječno nemirna provincija oživjela je u Mihalićevom romanu.

U nekim u gore spomenutim djelima nije umjetnička strana ostala na visini. U to za sada ne ćemo ulaziti, jer mnogo je toga bilo, što je priječilo istančan ukus u stvaranju književnog djela. Jedan od glavnih uvjeta bio je ugušen, a to je sloboda. Danas je sasvim drukčije. Već godinu dana u Hrvatskoj je sloboda. Hrvatska je danas slobodna, a naši mladi i najmlađi pokazat će u književnosti, koliku snagu ima ustaštvo i koliko će ono kao životni titraji ostati ovjekovječeno u našoj najnovijoj hrvatskoj književnosti i umjetnosti.

Možda ćemo se još jednom osvrnuti na ovaj problem iz jedne dalje perspektive, s jedne dalje godišnjice, ali tada ćemo morati spomenuti i onaj lik, koji je svijetlio na koricama knjige, koga su mladi poštovali i u njemu gledali život ustaške revolucije, a u kojemu su revolucionarci u Hrvatskoj tražili homogenosti za svoj daljnji uspješniji rad.

To je lik Poglavnikove »Lijepe Plavojke«...

JANKO ZANETIĆ

Lipari mjesto ustaškog logora

Godina dana života Nezavisne Države Hrvatske

Naša je vjera još čvršća i jača

Godina dana u životu jednoga naroda redovno ne znači mnogo prema desetljećima i stoljećima. Međutim ima godina, koje su značajnije za život naroda od mnogih desetljeća, jer određuju sudbinu naroda za duža razdoblja. Godina 1941. najznačajnija je godina u životu hrvatskoga naroda, jer je hrvatski narod, zaslugom svoga Poglavnika, nakon punih 830 godina, uspostavio svoju samostalnu i nezavisnu državu. Nije lako reći, što sve znači za pojedini narod njegova samostalna i nezavisna država, ali nas povijest uči, da nijednome narodu nema trajne slobode, napredka i blagostanja bez njegove podpune državne samostalnosti i nezavisnosti. Stoga su već stari Rimljani iznijeli načelo, da je država najvažnije dobro, pred kojim treba sve uzmaknuti i sve žrtvovati, ako je to potrebno radi spasa države.

Promatrajući godinu dana našega državnoga života ne smijemo zaboraviti na nekoliko važnih činjenica. Prvo: Hrvatska državna samostalnost i neodvisnost postignuta je u cijelosti nakon 830 godina ne potpuno samostalnog državnog života, jer je taj bio podvrgnut u različitim oblicima tuđim državnim tvorbama. Drugo: Hrvati su postigli svoju državu, nakon što su 23 godine živjeli bez ikakvog traga svoje državnosti i pod tuđim vrhovništvom, koje je imalo probitaka potpuno uništiti hrvatsku narodnu samostalnost i samobitnost, te se za postignuće toga cilja služilo svim, pa i najgorim i najnečasnijim sredstvima. Treće: Hrvati su postigli svoju državu u najvećem ratu, što ga pozna povijest, u ratu, koji još uvijek traje i koji nije mimoišao naše narodno tlo, zemlju, koja je u svim vremenima bila značajno poprište različitih sukoba. Četvrto: Hrvati nisu svoju državu dobili za zelenim stolom, nego krvavom borbom, s mačem i puškom u ruci, te još mora i danas biti mnogi Hrvat uz pušku i uz mač radi sigurnosti svoje zemlje, ali i radi njezinoga položaja, koji zauzima prema položajima svjetskoga bojišta. Peto: Hrvatski narod živi u Europi, te je s njezinim narodima od uvijek sudbinski povezan. Njemu dakle pripadaju sva prava, koja imaju ti narodi, ali mora na njega pasti i dio tereta, koji zajednički snose europski narodi u borbi za svoj ljepši i bolji život. Uvaživši sve te činjenice svakome će biti jasni uspjesi, koje smo postigli u prvoj godini državnoga života, ali će cijeniti i onaj trud, koji je trebalo izvršiti i uložiti, da se prebrode mnogobrojne poteškoće, koje su stajale na putu naše izgradnje i napredka.

Naša je država nastala raspadom i nad ruševinama jedne versailleske državne tvorbe, koja je nestala s jedne strane pod udarom naših saveznika, a s druge strane našom unutrašnjom narodnom revolucijom. Uskrsnula je zaslugom Poglavnika i Ustaškoga pokreta Nezavisna Država Hrvatska. Ta naša država nije naslijedila od stare državne tvorbe ni vojske, ni uređene uprave, ni urednog javnog gospodarstva, nego samo ruševine i rasulo. Upravo je udivljenja vrijedno, kako je nad tim ruševinama već za nekoliko dana počeo strujiti sasvim novi život, koji je započeo s izgrađivanjem najprije svega onoga, što je bilo najhitnije i najpotrebnije, a zatim sustavno i promišljeno čitave državne zgrade i sveukupnog narodnoga života.

Hrvatski državni ministri izvijestili su u Hrvatskoj sabornici pocrpno i potanko sveukupno hrvatsku javnost o dosadašnjem radu ustaške vlade, pa ne treba ponavljati tamo iznijete uspjehe, činjenice, koje govore same za sebe više od svih hvala i pohvala. Istaknut ćemo samo neke važne činjenice, koje pokazuju, da se naša država u godinu dana toliko izgradila, da je postala u smislu međunarodnoga prava potpuno uređenom državom, sposobnom za svoj samostalan i nezavisan život. Za svaku je državu potrebito imati određenu vlast, koju izvršuje na točno označenom prostoru. Dolaskom Poglavnika organizirala se hrvatska državna vlada, kojoj je na čelu sam Poglavnik. Hrvatska državna vlada odgovorna je za svoj rad Poglavniku, koji predstavlja vrhovničku volju hrvatskoga naroda i hrvatske države. Zakonskim odredbama određeni su odnosi, dužnosti i prava pojedinih vrhovnih državnih vlasti. Organizirana je unutrašnja politička uprava, a već u prvim danima i oružana snaga države. U smislu međunarodnoga prava trebalo je ishoditi priznanje novonastalog državnoga subjekta, što je odmah i uslijedilo tako, da su Nezavisnu Državu Hrvatsku do danas priznale, što pravno, što de facto, gotovo sve neodvisne europske države, a među prvima Veliki Njemački Reich, Kr. Italija, te druge savezničke zemlje i članice Trojnoga ugovora, a izvan Europe u prvom redu Japan.

Međunarodnim ugovorima određene su i priznate hrvatske državne granice prema susjednim zemljama osim prema Madžarskoj, a značajno je, da je istočnu granicu odredio vrhovničkom voljom sam Poglavnik, te o tome izvijestio prigodom posjeta Führera Adolfa Hitlera. Sve su te činjenice znakom, da već u prvim danima naše neodvisnosti velike europske države priznaju našu državu međunarodnim pravnim subjektom, sposobnim za sklapanje ugovora s jednakopravnim čimbenikom, s jednakim pravima i dužnostima. Stoga je Nezavisna Država Hrvatska sklopila i druge međunarodne ugovore: političke, koji su u skladu s njezinom vanjskom politikom, te trgovačke, koji omogućuju zdrav gospodarski promet i uredno hrvatsko narodno i državno gospodarstvo.

U svom unutrašnjem političkom radu najviše je pažnje posvećeno zdravom unutrašnjem uređenju. Koliko li je tu samo bilo posla? Nabrojimo nekoliko stvari: pitanje prehrane, novca, društvovna pitanja, pitanje zdravlja, školstva, prometa, i t. d. Kad bi naša država bila nastala i u potpuno mirno doba, i onda bi morali zadiviti svako pošteno srce uspjesi, koji su postignuti u prvoj godini naše samostalnosti i državne nezavisnosti. Kud i kamo imaju veću vrijednost ti uspjesii, kad znamo, da su postignuti pod ovakvim prilikama i u vrijeme, kad se vodi žestoka borba između mladih evropskih naroda i plutokratsko-boljševičkih zatornika, borba na život i smrt. Ti su uspjesi najljepša svjedodžba naše zrelosti i sposobnosti.

Promatrajući tako djela i rad u prvoj godini života naše države pod vodstvom Ustaškoga pokreta možemo ustanoviti, da se program živo, pošteno i ustrajno provodi u djelo. Ustaška načela postaju ustaškim djelom. Djelom, koje sve više i više učvršćuje našu mladu državu, da joj osigura trajnu, časnu i lijepu budućnost u okviru sređene Europe.

Godinu dana Nezavisne Države Hrvatske učvrstilo je u nama nikad ne pomućenu vjeru u sretnu i lijepu budućnost hrvatskoga naroda. Tome je jamstvo Poglavnik i njegov vjeran narod, spreman na žrtve i na djela.

IVE MRAKOVČIĆ

»U s t a š a« vijesnik hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta. Izdaje Glavni Ustaški Stan. Ravnatelj: M i j o B z i k, poglavni pobočnik. Urednik: Stanislav P o l o n i j o, Berislavićeva ul. 10. — U r e d n i š t v o i u p r a v a: Berislavićeva ulica 10. Brzoglasi: Uredništvo: 79-00; Uprava: 64-06. — Čekovni račun br. 30.499. — Izlazi tjedno. — Pojedini broj stoji 2.— Kune. — P r e t p l a t a: mjesečno 8.— Kuna, četvrtgodišnje 24.— Kune, polugodišnje 48.— Kune, godišnje 96.— Kuna. — Tisak Tiskare ustaškog pokreta, Berislavićeva ulica 10. — Za tiskaru odgovara: Viktor S m o k v i n a, Zagreb, Medovićeva ul. 2.

U Ustaškoj se Hrvatskoj radi. . .

GODINA SLOBODE BILA JE GODINA RADA